

PRAVNA HRONIKA

Pravna hronika | Broj 15 | Godina 8 | Juni 2022. godine

IZLAZI DVA PUTA GODIŠNJE

Teme broja:

Praksa Evropskog suda
za ljudska prava

Praksa najviših sudova u Bosni i
Hercegovini

Pravosudni forum
„Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan“

PRAVNA HRONIKA

IMPRESUM:

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA

Elma Veledar-Arifagić

UREDNIŠTVO

Biljana Braithwaite, Azra Bećirović, Vera Bjelogrić

SARADNICI

Mirela Adžajlić-Hodžić, Samra Alispahić, Tomislav Čavić,
Edin Čengić, Ermina Dumanjić, Catharina Harby,
Emira Hodžić, Šeila Imamović-Brković, Tanja Miletić,
Arben Murtezić, Sevima Sali-Terzić, Dalida Tanović,
Duška Tomašević, Elma Veledar-Arifagić

DIZAJN

Kliker Dizajn - Marko Milićević

LEKTURA I KOREKTURA

Maja Andrić

IZDAVAČI

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (Sarajevo)
The AIRE Centre (London)

Online publikacija: ISSN 2712-2115

Print publikacija: ISSN 2712-2107

Izdavanje ovog časopisa finansira Vlada Ujedinjenog
Kraljevstva. Međutim, u njemu izneseni stavovi ne odražavaju
nužno politiku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Poštovane čitateljke i čitaoci,

pred vama se nalazi novi, petnaesti broj časopisa *Pravna hronika*. *Pravna hronika* ima, prvenstveno, za cilj da olakša pristup novinama iz sudske prakse evropskih sudova i sudova iz Bosne i Hercegovine. Osim toga, *Pravna hronika* daje značajan doprinos u širenju informacija o sudskoj praksi, transparentnosti rada sudova kao i da naglasi važnost kvalitete sudske prakse. U okviru toga u prethodnom periodu je poseban fokus stavljen na aktivnosti u vezi s harmonizacijom sudske prakse, s obzirom da je neujednačena sudska praksa i dalje izazov s kojim se suočava pravosuđe u Bosni i Hercegovini (BiH).

Ovaj broj *Pravne hronike* će vam predstaviti promjene u radu Evropskog suda za ljudska prava (Sud) u drugoj polovici 2021. godine kao što je, na primjer, uvođenje strategije Suda u politici prioriteta u procesuiranju predmeta. Imate priliku da se upoznate s tim šta podrazumijeva usmjerenija strategija procesuiranja predmeta i kako Sud cijeni ključna pitanja od značaja koja zavrjeđuju brže procesuiranje. Interesantno je da Sud ulaže veće resurse i obavlja strogi nadzor u okviru strategije rangiranja predmeta po fleksibilnim kriterijima. Vjerujemo da će se mnogi obradovati novom formatu odluka Suda tročlanih sudijskih odbora, po formuli: sažetak, tekst presude i odluka, ograničavajući se na bitne nesporne činjenice za kojima slijedi kratka pravna analiza. Čini se da je Sud odlučio da se vrijeme i resursi preusmjere na „značajne“ predmete kako bi se smanjio broj neriješenih meritornih predmeta.

Također, upoznat ćete se s posljedicama stupanja na snagu Protokola br. 15 uz Konvenciju počev od 1. avgusta 2021. godine, a pored skraćivanja roka za podnošenje predstavki sa šest na četiri mjeseca, zanimljivo je da su pooštreni kriteriji za odbacivanje predstavke kao nedopustive ako podnosilac predstavke nije pretrpio značajnu štetu. Vjerovatno vam je poznato da ranije nijedan predmet nije mogao da bude odbijen na osnovu ovog kriterija ako ga domaći sud nije valjano razmotrio. Taj uslov je sada izbrisan u skladu s maksimumom *de minimis non curat praetor* – sud se ne bavi sitnicama. Za pravosudnu zajednicu može od značaja biti i ažurirana rezolucija o sudijskoj etici, koja sadrži niz načela i bavi se konkretnim situacijama, poput komplementarnih aktivnosti i prihvatanja počasnih odlika i odlikovanja.

Za domaće sudove može biti od interesa i pojašnjenje prirode, obima i ograničenja savjetodavne nadležnosti Suda, što vjerovatno može poslužiti domaćim sudovima kao smjernice ukoliko budu razmatrali primjenu ovog postupka u budućnosti.

U pogledu odluka, Sud se bavio različitim novim pitanjima te je, primjera radi, razvio praksu o vanteritorijalnoj nadležnosti u predmetu *Gruzija protiv Rusije*. Pitanje u vezi s mjerama u cilju očuvanja javnog zdravlja razmatrao je u predmetu *Vavrička i drugi protiv Republike Češke* u pogledu obavezne vakcinacije djece protiv uobičajenih infektivnih oboljenja. Neke su predstavke otvorile i nova pitanja u vezi s trgovinom ljudima, kao što je to slučaj u predmetu *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, u kojem je Sud po prvi put razmotrio odnos između člana 4 i krivičnog gonjenja žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima.

Kako je stupanje Protokola br. 15 uz Konvenciju dovelo do razmatranja širine polja slobodne procjene koje treba priznati državama ugovornicama, pročitajte u presudi u predmetu *Willems i Gorjon protiv Belgije*. Pored ovih značajnih predmeta i za zemlje Zapadnog Balkana ističu se i odluke Suda u kojima se bavio masovnim presretanjem i pribavljanjem prekograničnih komunikacionih podataka te osnovnim garancijama iz člana 8 u vezi s masovnim presretanjem podataka, kao i garancijama koje štite povjerljivi novinarski materijal u skladu sa članom 10.

Iz dijela prikaza sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na BiH može se zaključiti da u odnosu na BiH sve više raste broj presuda koje ukazuju na sistemski problem kako neizvršavanja ili prekomjernog kašnjenja u izvršavanju domaćih pravosnažnih sudskih presuda, tako i dužine trajanja postupaka koja se ne može smatrati razumnom.

Ovaj broj *Pravne hronike* vam predstavlja i novine u sudskoj praksi sudova u BiH u drugoj polovini 2021. godine. Prije svega, ističu se četiri značajna predmeta Ustavnog suda BiH u vezi s kršenjem prava na pravično suđenje i prava na privatni i porodični život. U jednom predmetu, koji se odnosi na veliki broj slučajeva proisteklih iz posljedica pandemijskih mjera, Ustavni sud BiH je utvrdio kršenje prava na pravično suđenje zato što u vrijeme kada je apelant sankcionisan Zakon o javnom redu i miru nije propisivao da nepridržavanje zabrane kretanja predstavlja kršenje javnog reda i mira, zbog čega je apelant bio prvobitno kažnjen. U drugom predmetu je utvrđeno kršenje prava na pravično suđenje u kojem je prvostepeni sud propustio da apelantu postavi branioca po službenoj dužnosti, iako je imao takvu obavezu prema odredbama Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, što ni u kasnijem toku postupka nije otklonjeno. Dva predmeta obuhvataju razmatranje prava na privatni i porodični život koji se tiču zakonskih uslova za potpuno usvojenje te propust da se zaštiti fizički i psihički integritet maloljetnice koja je preživjela silovanje.

Izdvojene odluke Suda BiH se odnose na sažetke pet odluka iz predmeta Odjela II tog Suda za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju. Dvije odluke su pravosnažne presude, a tri odluke se odnose na pravosnažna rješenja. Odluke se odnose na stavove koje su sudska vijeća donosila u odnosu na zakonitost pribavljanja dokaza, odmjeravanje kazne licu koje je priznalo krivicu, prava na imovinu trećih lica, zakonitost lišenja slobode u kontekstu ocjene dokaza i dostavljanja dokaza odbrani, te postojanje osnovane sumnje u istražnoj fazi postupka, kao i prirode obrazloženja drugostepene odluke.

U dijelu prikaza sudske prakse Vrhovnog suda Federacije BiH prikazano je nekoliko predmeta u kojima su izraženi pravni stavovi o aktuelnim pitanjima iz krivične, građanske i upravne oblasti. U krivičnom predmetu je utvrđeno kako je osnovano tužilac ukazao žalbom kantonalnog tužioca da pobijanom presudom nije potpuno riješen predmet optužbe u odnosu na izmijenjenu optužnicu i da je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka h) ZKP-a FBiH. U drugom se radi o suštinskom kršenju odredbi procesnog zakona, koje je za posledicu imalo nezakonitost dokaza pribavljenog tim kršenjem, zbog čega se u smislu člana 11 stav 2 ZKP-a FBiH na takvim dokazima ne može zasnivati sudska odluka. Pročitajte kako je Vrhovni sud Federacije odlučio u predmetima u vezi s neosnovanim bogaćenjem kroz nezakonito primljene penzije, obaveznim elementima izreke presude u upravnom sporu, te pravnoj prirodi zahtjeva bivšeg supružnika kao suvlasnika bračne stečevine.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) vam svojim prilogom u ovom broju približava novine na stranici Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a, te vas upoznaje kako korisnici mogu na najbolji način koristiti ove novine. Značajno je istaći prihvatanje inicijative Ureda zastupnika Vijeća ministara Bosne i Hercegovine pred Sudom da se objave dvije detaljnije informacije iz predmeta *Muquishita protiv Bosne i Hercegovine* i *Bimal d.o.o. protiv Bosne i Hercegovine*, a u cilju sprječavanja budućih povreda Konvencije na način da VSTV o ovim presudama obavijesti sve sudove u Bosni i Hercegovini, naročito one u čijoj nadležnosti su upravni sporovi, te da osigura da sudovi usklade svoju praksu s izraženim stavovima Suda. Pogledajte na koji način je to učinio VSTV kroz dostupne alate, te na koji način je zapravo započela realizacija Reformskeg programa VSTV-a za period od 2021. do 2023. godine. VSTV nas također upoznaje s novoobjavljenim tematskim publikacijama u okviru projekta „Izgradnja efikasnog pravosuđa u službi građana“ – IPA 2017, čija je svrha izrade bila da se u saradnji sa sudovima najviše instance u Bosni i Hercegovini prikaže pregled

novije sudske prakse za oblasti javnih nabavki, organizovanog kriminala i korupcije, diskriminacije, radnji dokazivanja, te obeštećenja žrtava i oštećenih u krivičnom postupku. Od posebnog je značaja istaći najavu o održavanju panela za ujednačavanje sudske prakse, pri čemu će *Pravna hronika* pomno pratiti rad na ovim aktivnostima, sve sa ciljem unaprjeđenja dostupnosti sudskih odluka i stavova sudske prakse, te ujednačavanja sudske prakse kroz rad panela za ujednačavanje sudske prakse.

Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Republici Srpskoj (CEST RS) predstavlja program početne obuke osoba koje se namjeravaju baviti ulogom sudija i javnog tužioca, u koju kategoriju osoba su uključeni stručni saradnici i pripravnici zaposleni u sudovima i javnim tužilaštvima, kao i u advokaturi, kao lica koja se namjeravaju baviti profesijom sudije i javnog tužioca, te novoimenovani sudije i javni tužioci, odnosno one sudije i javni tužioci koji su na tu poziciju imenovani s pozicija iz drugih oblasti van pravosuđa i koji na taj način prvi put stupaju u pravosudni sistem Republike Srpske. Posebno se ističe izrada Okvirnog sporazuma o razumijevanju na unapređenju praktične nastave i obuke za studente prava i diplomirane pravnike, kojim se nastoje podstaknuti ključne institucije akademske i pravosudne zajednice u BiH na saradnju i zajedničko djelovanje u smjeru unaprjeđenja praktičnog obrazovanja studenata prava i diplomiranih pravnika-pripravnika.

Veoma je bitan prilog Centra za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH (CEST FBiH) koji se odnosi na izazove edukacije o primjeni zakona u digitalnom prostoru. Koliko je ova tema od značaja i za domaće pravosuđe pokazuju i dosadašnje edukativne aktivnosti u ovoj oblasti, ali i buduće planirane, s naglaskom na upoznavanje sudija i tužilaca sa zakonskom regulativom *cyber* kriminala, različitim modalitetima krivičnih djela *cyber* kriminala i dokazivanjem, *cyber* terorizmom, uticajem interneta na organizovani kriminal u kontekstu razvijanja znanja o organizovanom kriminalu, sticanjem uvida u budući smjer organizovanog kriminala, prepoznavanjem i razumijevanjem savremenih karakteristika organizovanog kriminala, i slično. Drugi prilog CEST-a FBiH vas upozorava na načinom i intenzitetom rada na provođenju HELP kurseva u okviru Programa stručnog usavršavanja i programa početne obuke, koji su priznati u obavezne dane obuke nosilaca pravosudnih funkcija.

Ovaj broj *Pravne hronike* će predstaviti i dodatne aktivnosti što ih AIRE Centar provodi sa svojim partnerima u regiji, koje su rezultirale prvim Pravosudnim forumom na temu „Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan” (Forum), a koji je održan 1. i 2. aprila 2022. godine u Budvi, Crna Gora. Forum je okupio bivše i sadašnje sudije Evropskog suda za ljudska prava i sudije i stručnjake iz regije kako bi razgovarali o ključnim načelima rodne ravnopravnosti uspostavljenim praksom Suda. Forum je, u okviru svojih širih aktivnosti, organizovao AIRE Centar uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva i *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH* (GIZ). Na Forumu je predstavljena i ideja da se pokrene Mreža boraca za rodnu ravnopravnost u sektoru pravosuđa, s ciljem da kreira široku mrežu sudija i sutkinja u zemljama Zapadnog Balkana posvećenih unaprjeđenju rodne ravnopravnosti, borbi protiv rodni predrasuda koje se otvoreno ispoljavaju u sudnicama širom Zapadnog Balkana, kao i razvijanju svijesti o pitanjima rodne ravnopravnosti i ulozi pravosuđa.

U nadi da će vam čitanje ovog broja *Pravne hronike* biti ugodno i korisno, srdačno pozdravljamo.

Redakcija *Pravne hronike*

Koncept

Časopis *Pravna hronika* je osmišljen u cilju podizanja svijesti o razvoju sudske prakse i ljudskim pravima, a namijenjen je sudijama, tužiocima, advokatima i ostalim pravnim stručnjacima širom zemlje. Pravnici u BiH se putem ovog časopisa mogu upoznati s novinama u zakonodavstvu i relevantnoj praksi domaćih sudova kako na državnom, tako i na nivou entiteta.

Pravna hronika, pored toga, sadrži pregled ključnih novina u praksi ESLjP-a i Suda Evropske unije relevantnih za BiH. Časopis se usredsređuje na kretanja u zakonodavstvu i na praksu domaćih sudova i ESLjP-a, kao i na praksu Suda EU relevantnu za BiH, te nastoji čitaoce upoznati s najnovijim i najznačajnijim novinama u ovoj oblasti.

Izdavanje ovog časopisa ima za cilj i unapređenje primjene EKLjP-a u BiH, te doprinos rješavanju konkretnih problema, utvrđenih u dijelovima Izvještaja o napretku u kojima se Evropska komisija bavi reformama pravosuđa i vladavinom prava.

Časopis također služi kao produžetak redovne obuke koju provode nadležne institucije.

Pravna hronika je osmišljena kao pravni informativni časopis koji uređuju pravni eksperti Bosne i Hercegovine. Eksperti Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i AIRE Centra pružaju aktivnu podršku razvoju ovog časopisa.

U cilju osiguravanja samoodrživosti časopisa autori članaka su pravni savjetnici Ustavnog suda BiH, Suda BiH, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske, te Apelacionog suda Brčko distrikta BiH. Povremeni saradnici časopisa su i drugi pravni stručnjaci i profesori prava. Angažman domaćih stručnjaka je od presudnog značaja za samoodrživost ovog časopisa jer on prije svega ima za cilj da bude u službi potrebe za kontinuiranom edukacijom pravnika iz Bosne i Hercegovine.

Časopis *Pravna hronika* je nastao u okviru projekta kojeg sprovodi AIRE Centar i finansira Ministarstvo spoljnih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, s ciljem unapređenja kvaliteta pravosuđa i jačanja vladavine prava u Bosni i Hercegovini za evropske integracije.

Izdavači *Pravne hronike* su Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine i AIRE Centar.

Pravna hronika se objavljuje dva puta godišnje.

Sadržaj

Novine u praksi Evropskog suda za ljudska prava.....	9
Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u drugoj polovini 2021. godine.....	23
Novine u praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine	26
Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine.....	31
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine.....	38
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Republike Srpske	46
Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine	54
Novosti iz Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a BiH.....	61
Pravosudni forum „Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan“	66
Iskustva u realizaciji obuka Programa za obuku pravnih stručnjaka o ljudskim pravima	70
Unapređenje Programa praktične obuke i osposobljavanja studenata prava i pripravnika	75
Izazovi edukacije o primjeni zakona u digitalnom prostoru	81
Lista korištenih skraćenica	85

Novine u praksi Evropskog suda za ljudska prava

Pripremila: Catharina Harby, AIRE Centar

Uvod

U ovom su odjeljku predstavljene neke od najznačajnijih odluka Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud ili ESLjP) usvojene 2021. godine, koje pružaju pregled najvažnijih novina u tumačenju i primjeni Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija ili EKLjP) u vezi s pitanjima od značaja za Bosnu i Hercegovinu (BiH).

U prvom dijelu su dati opšti podaci o broju predstavki podnesenih Sudu i prikazani su trendovi i statistički podaci o presudama i odlukama koje je ESLjP usvojio tokom 2021. godine. U drugom dijelu su dati podaci o broju predstavki podnesenih Sudu protiv zemalja regiona i vrste pitanja i povreda koje su se često pojavljivale. Konačno, u trećem dijelu je dat prikaz odabranih presuda od značaja za jurisprudenciju sudova u BiH.

1. Rad Suda tokom 2021. godine

Sud o predstavkama odlučuje u jednom od četiri sastava: sudija pojedinac, tročlani sudijski odbor, sedmočlano sudsko vijeće i Veliko vijeće od sedamnaest sudija. Sudija pojedinac može da odlučuje samo o očigledno neprihvatljivim predstavkama. Tročlani sudijski odbori mogu da odlučuju o prihvatljivosti i meritumu predmeta u kojima se otvaraju pitanja o kojima već postoji ustaljena praksa Suda. Sedmočlana sudska vijeća mogu da odlučuju o prihvatljivosti i meritumu predmeta u kojima se otvaraju pitanja o kojima nije više puta odlučeno. Veliko vijeće razmatra odabran broj predmeta koji su mu upućeni na zahtjev jedne od strana u postupku nakon odluke vijeća ili koji mu je neko vijeće ustupilo u tačno određenim okolnostima.

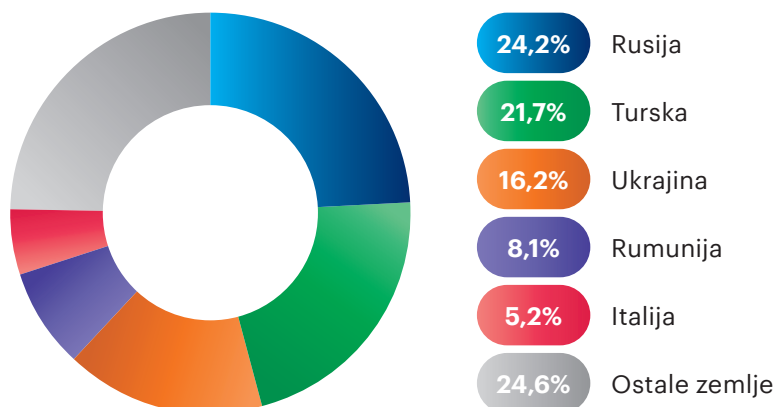
Broj neriješenih predmeta pred Sudom krajem 2021. godine iznosio je 70.150, u poređenju s njih 61.500 krajem 2020. godine. Ovo povećanje od 13% može se donekle pripisati povećanju ukupnog broja podnesenih predstavki. Pored toga, dok je došlo do pada broja predmeta dodijeljenih odborima, došlo je do značajnog povećanja broja predmeta upućenih na razmatranje sudijama pojedincima, vijećima i Velikom vijeću.

Broj neriješenih predmeta pred ESLjP-om

Više od 75% neriješenih predmeta pred Sudom 2021. godine formirano je na osnovu predstavki podnesenih protiv pet zemalja. Najveći broj predmeta, njih 17.000 (24,2%), se ponovo odnosilo na Rusiju.^[1] Slijede Turska, s 15.250 (21,7%) predmeta, Ukrajina s 11.350 (16,2%) predmeta, Rumunija s 5.700 (8,1%) predmeta i Italija s 3.650 (5,2%) predmeta.

Sud je 2021. godine odlučio o 36.092 predstavke, što predstavlja pad od 8% u odnosu na 2020. godinu. Sud je 2021. godine izrekao 1.105 presuda o 3.131 predstavci, u poređenju s 2020., kada je izrekao 871 presudu o 1.901 predstavci. Dvanaest od tih presuda je izreklo Veliko vijeće, 416 su izrekla vijeća, dok su njih 677 izrekli odbori.

Najveći broj predmeta po zemljama

Veliko vijeće je održalo osam usmenih rasprava. Velikom vijeću je ustupljeno sedam i upućeno šest predmeta.

Broj neriješenih predmeta pred vijećima i Velikom vijećem koji se odnose na složenija pitanja od onih dodijeljenih odborima povećan je za 31%. Broj neriješenih predmeta pred odborima je smanjen za 7%. Broj neriješenih predmeta pred sudijama pojedincima povećan je za 67%.

U praksi, Sud je veliku većinu predstavki (njih 32.961 od 36.092) riješio odlukom, bilo o neprihvatljivosti ili o brisanju predstavke s liste. Vijeća su 139 predstavki proglasila neprihvatljivim ili izbrisala s liste, dok su odbori te odluke donijeli u pogledu 4.856 predstavki. Pored toga, sudije pojedinci su proglasili neprihvatljivim ili izbrisali s liste 27.966 predstavki, u poređenju s 31.069 predstavki 2020. godine.

Zanimljivo, godinu za nama je obilježila pojava nove paradigme za Sud u procesnom smislu. Po riječima predsjednika Suda Spana^[2], uspješnost Suda se ne može mjeriti samo brojem predmeta koje je riješio u određenom periodu, već i načinom na koji odlučuje o najvažnijim predmetima.

Sud od juna 2009. godine primjenjuje politiku prioriteta kao svoju strategiju procesuiranja predmeta (koja je izmijenjena 2017. godine). Prema toj politici, predmeti se svrstavaju u jednu od sedam

[1] Rusija od 16. marta 2022. nije više članica Vijeća Evrope. Sud je 22. marta izdao Rezoluciju u kojoj se navodi da će Rusija 16. septembra 2022. prestati da bude ugovornica Konvencije i da je Sud nadležan da odlučuje o predstavkama u vezi s povredama Konvencije do tog datuma (vidi https://echr.coe.int/Documents/Resolution_ECHR_cessation_membership_Russia_CoE_ENG.pdf). Ostaje da se vidi koje će posljedice ova zbivanja imati na obim posla Suda.

[2] Robert Spano, govor na početku sudijske godine, Evropski sud za ljudska prava, 10. septembar 2021., dostupan na engleskom na: https://echr.coe.int/Documents/Speech_20210910_Spano_JY_ENG.pdf.

kategorija, od najhitnijih (kategorija I) do najmanje bitnih (kategorija VII). O predmetima svrstanim u kategorije I-III odlučuju Veliko vijeće ili sedmočlana sudska vijeća koja donose presude ili odluke. Sud primjenom raznih mehanizama za filtriranje brzo rješava repetitivne predmete i očigledno neprihvatljive predstavke u kategorijama V-VII. Sudu je u prosjeku potrebno 5-6 godina da odluči o preostalim predmetima u kategoriji IV, kojih je marta 2021. godine bilo 17.800. Premda se ovi predmeti ne odnose na suštinska prava zajamčena Konvencijom (članovima 2, 3, 4 i članom 5 stav 1), Sud smatra da je od ključnog značaja da o nekima od njih brže odluči. Stoga je Sud od 1. januara 2021. uveo novu, usmjereniju strategiju procesuiranja predmeta, koja podrazumijeva utvrđivanje predmeta od potencijalnog „značaja“ (u novoj kategoriji IV – Značajni predmeti) koji se odnose na ključna pitanja od značaja za državu o kojoj se radi ili za konvencijski sistem uopšte i koji zavrjeđuju brže procesuiranje. Ovi se predmeti identifikuju na osnovu fleksibilnih osnovnih kriterijuma, kao i spiska primjera, i oni se procesuiraju ekspeditivno, uz ulaganje većih resursa Suda i pod strogim nadzorom.

Pored toga, odlučeno je da će, počev od 1. septembra 2021. godine, tokom probnog dvogodišnjeg perioda odluke u predmetima u nadležnosti tročlanih sudijskih odbora biti mnogo konciznije i usredsređenije. Ovaj novi format, po formuli sažetak, tekst presude i odluka, ograničava se na bitne nesporne činjenice za kojima slijedi kratka pravna analiza. Ideja je da se vrijeme i resursi preusmjere na „značajne“ predmete i da se smanji broj neriješenih meritornih predmeta.

Važno je napomenuti i da je Sud 1. septembra 2021. usvojio ažuriranu rezoluciju o sudijskoj etici. U tom tekstu je naveden niz načela i bavi se konkretnim situacijama, poput komplementarnih aktivnosti i prihvatanja počasnih odličja i odlikovanja.

Mreža najviših sudova je nastavila da raste 2021., a poslednji su joj se priključili Vrhovni sud Irske, Ustavni sud Malte, Vrhovni upravni sud Republike Slovačke, kao i Vrhovni sud i Vrhovni upravni sud Švedske. Mreža trenutno broji 98 članova iz 43 države članice. Sud pravde Evropske unije sa sjedištem u Luksemburgu se također pridružio mreži u statusu posmatrača.

Protokol br. 15 uz Konvenciju stupio je na snagu 1. avgusta 2021. godine. Njime se u Preambulu Konvencije uvodi izričito pozivanje na načelo supsidijarnosti i doktrinu polja slobodne procjene. Od 1. februara 2022. je rok za podnošenje predstavke skraćen sa šest na četiri mjeseca od dana pravosnažne odluke na nacionalnom nivou. Kriterijumi prihvatljivosti su pooštreni a, prema članu 35 stav 3(b), Sud sada može da proglasi predstavku neprihvatljivom ako podnosilac predstavke nije pretrpio značajnu štetu. Ranije nijedan predmet nije mogao da bude odbijen na osnovu ovog kriterijuma ako ga domaći sud nije valjano razmotrio. Taj uslov je sada izbrisan u skladu s maksimom *de minim not curat praetor* – sud se ne bavi sitnicama. Pored toga, ukinuto je pravo prigovora strana u postupku na odluku vijeća da nadležnost za predmet ustupi Velikom vijeću. Konačno, Protokolom br. 15 se starosna granica kandidata za sudije Suda smanjuje sa 70 na 65 godina.

Sud se tokom prethodne godine bavio određenim novim, inovativnim i važnim pitanjima, između ostalog:

- Razvio je praksu o vanteritorijalnoj nadležnosti. U predmetu *Gruzija protiv Rusije (II)*^[3] Sud je odlučio o nadležnosti države koja napada ili vrši invaziju na neku drugu državu tokom faze aktivnih vojnih dejstava. Utvrdio je da se u smislu člana 1 Konvencije ne može smatrati da vojna lica i civilno stanovništvo neke zemlje potpadaju pod „nadležnost“ države koja napada ili vrši invaziju na neku drugu državu tokom faze aktivnih vojnih dejstava. Sud je u presudi u predmetu *Ukrajina*

[3] *Gruzija protiv Rusije (II)* [Vv], presuda izrečena 21. januara 2021., predstavka br. 38263/08.

protiv Rusije (u vezi s Krimom)^[4] odlučio o nadležnosti tužene države u kontekstu navodne „aneksije“ teritorije jedne države ugovornice od strane druge države ugovornice. Sud je u presudi u predmetu *Hanan protiv Njemačke*^[5] razvio praksu u pogledu „jurisdikcione veze“ kada je riječ o obavezi po osnovu člana 2 sprovođenja istrage o smrti tokom aktivnih vojnih dejstava u vanteritorijalnom oružanom sukobu. Konačno, Sud je u presudi u predmetu *Carter protiv Rusije*^[6], koji se odnosio na ubistvo s predumišljajem ruskog političkog prebjega i disidenta u inostranstvu, razmatrao odgovornost države za akte koje su privatni subjekti izvršili van njene teritorije.

- Sud je izrekao nekoliko važnih presuda u vezi s mjerama u cilju očuvanja javnog zdravlja. Sud se u presudi u predmetu *Vavrička i drugi protiv Republike Češke*^[7] bavio obaveznom vakcinacijom djece protiv uobičajenih infektivnih oboljenja u skladu sa članovima 8 i 9. U presudi u predmetu *Terheş protiv Rumunije*^[8] Sud je razmotrio da li mjere zatvaranja na nacionalnom nivou uvedene u kontekstu pandemije predstavljaju lišenje „slobode“ iz člana 5.
- Sud se bavio i novim pitanjima vezanim za trgovinu ljudima. U predmetu *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[9] je prvi put razmotrio odnos između člana 4 i krivičnog gonjenja žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Naglasio je da bi to gonjenje moglo biti protivno pozitivnoj obavezi države da preduzima operativne mjere kako bi ih zaštitila. Sud je također prvi put razmotrio da li bi povreda pozitivne obaveze države po osnovu člana 4 mogla da predstavlja uskraćivanje prava na pravično suđenje zajamčeno članom 6.
- Sud se također bavio masovnim presretanjem i pribavljanjem prekograničnih komunikacionih podataka. U presudi u predmetu *Centrum för rättvisa protiv Švedske*^[10] je naveo osnovne garantije koje u skladu sa članom 8 mora da pruža režim masovnog presretanja podataka. Pored toga, Sud je u presudi u predmetu *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[11] pojasnio neophodne garantije kako bi se obezbjedila zaštita povjerljivog novinarskog materijala u skladu sa članom 10.
- Stupanje Protokola br. 15 uz Konvenciju na snagu se odrazilo na jurisprudenciju Suda. Uvođenje doktrine polja slobodne procjene u Preambulu dovelo je do razmatranja širine polja slobodne procjene koje treba priznati državama ugovornicama. Uvođenje načela supsidijarnosti je Sud navelo da u presudi u predmetu *Willems i Gorjon protiv Belgije*^[12] istakne dijeljenje odgovornosti između nacionalnih organa i Suda.
- Sud je pojasnio prirodu, obim i ograničenja svoje savjetodavne nadležnosti. U odluci po zahtjevu Vrhovnog suda Republike Slovačke, Veliko vijeće je po prvi put odbilo zahtjev jer ne zadovoljava uslove iz člana 1 Protokola br. 16.^[13] Ova odluka će vjerovatno domaćim sudovima pružiti smjernice u slučaju da razmatraju primjenu ovog postupka u budućnosti.

[4] *Ukrajina protiv Rusije (u vezi s Krimom)* [Vv], odluka usvojena 16. decembra 2020. i izrečena 14. januara 2021., predstavke br. 20958/14 i 38334/18.

[5] *Hanan protiv Njemačke* [Vv], presuda izrečena 16. februara 2021., predstavka br. 4871/16.

[6] *Carter protiv Rusije*, presuda izrečena 21. septembra 2021., predstavka br. 20914/07.

[7] *Vavrička i drugi protiv Republike Češke* [Vv], presuda izrečena 8. aprila 2021., predstavke br. 47621/13 i pet drugih.

[8] *Terheş protiv Rumunije*, odluka usvojena 13. aprila 2021., predstavka br. 49933/20.

[9] *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 16. februara 2021., predstavke br. 77587/12 i 74603/12.

[10] *Centrum för rättvisa protiv Švedske* [Vv], presuda izrečena 25. maja 2021., predstavka br. 35252/08.

[11] *Big Brother Watch i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [Vv], presuda izrečena 25. maja 2021., predstavke br. 58170/13 i dvije druge.

[12] *Willems i Gorjon protiv Belgije*, presuda izrečena 21. septembra 2021., predstavke br. 74209/16 i tri druge.

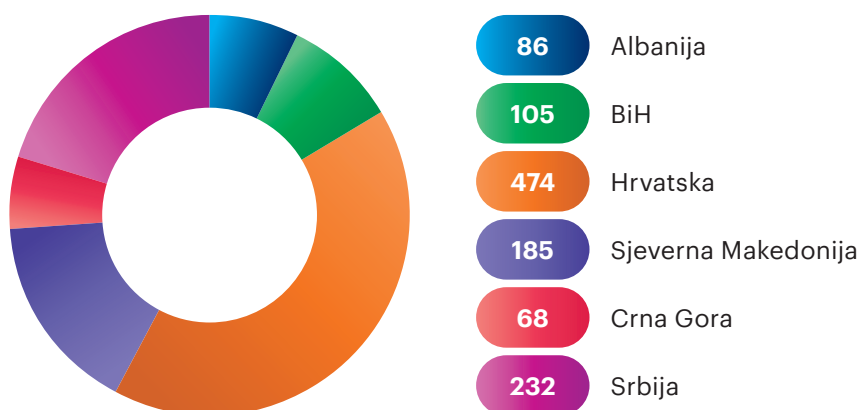
[13] Odluka o zahtjevu za savjetodavno mišljenje u skladu s Protokolom br. 16 u vezi s tumačenjem članova 2, 3 i 6 Konvencije [Vv], zahtjev Vrhovnog suda Republike Slovačke br. P16-2020-001, odluka usvojena 14. decembra 2020. i izrečena 1. marta 2021.

2. Najčešće povrede EKLJP-a na Zapadnom Balkanu

Od 70.150 neriješenih predmeta pred Sudom 31. decembra 2021. njih 3.803 (5,4%) bilo je podneseno protiv država u regionu. Broj tih predstavki povećan je za 8,6% u odnosu na 2020., kada ih je bilo 3.503. Pred Sudom se nalazilo 416 predstavki protiv Albanije, 600 predstavki protiv BiH, 441 predstavka protiv Hrvatske, 345 predstavki protiv Sjeverne Makedonije, 224 predstavke protiv Crne Gore i 1.777 predstavki protiv Srbije.

Sud je od početka rada do 31. decembra 2021. izrekao ukupno 86 presuda u predmetima protiv Albanije, 105 presuda u predmetima protiv BiH, 474 presude u predmetima protiv Hrvatske, 185 presuda u predmetima protiv Sjeverne Makedonije, 68 presuda u predmetima protiv Crne Gore i 232 presude u predmetima protiv Srbije.

Ukupan broj izrečenih presuda od početka rada do 31. decembra 2021. na Zapadnom Balkanu

U ovom odjeljku dajemo pregled nekih od osnovnih pravnih načela koje je Sud utvrdio u pogledu najčešćih povreda Konvencije u regionu. One su se 2021. odnosile na:

Član 3, zabrana mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja: Sud je odlučio o predmetima vezanim za povredu procesnih aspekata člana 3. Konstatovao je da pokretanje prekršajnog postupka te pogrešno obustavljanje krivičnog postupka iz formalnih razloga predstavljaju povredu procesnih obaveza države na osnovu člana 3.^[14] Sud je također odlučio o predmetima u kojima su se podnosioci predstavki žalili na povrede materijalnih aspekata člana 3, npr. na zlostavljanje tokom zadržavanja u policiji. Vidjeti npr. presude u predmetima: *Sabalić protiv Hrvatske*^[15] i *Zličić protiv Srbije*^[16].

Član 6, pravo na pravično suđenje: Podnosioci predstavki su se konkretno žalili na nedovoljno vrijeme za pripremu odbrane, pravičnost suđenja, dužinu postupka na nacionalnom nivou i ispunjenost uslova vezanih za sud obrazovan na osnovu zakona. Vidjeti npr. presude u predmetima: *Galović protiv Hrvatske*^[17], *Zličić protiv Srbije*^[18], *Delić protiv Bosne i Hercegovine*^[19] i *Xhoxhaj protiv Albanije*^[20].

[14] *Sabalić protiv Hrvatske*, predstavka br. 50231/13, 14. januar 2021.

[15] *Sabalić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 14. januara 2021., predstavka br. 50231/13.

[16] *Zličić protiv Srbije*, presuda izrečena 26. januara 2021., predstavke br. 73313/17 i 20143/19.

[17] *Galović protiv Hrvatske*, presuda izrečena 31. avgusta 2021., predstavka br. 45512/11.

[18] *Zličić protiv Srbije*, presuda izrečena 26. januara 2021., predstavke br. 73313/17 i 20143/19.

[19] *Delić protiv Bosne i Hercegovine*, predstavka br. 59181/18, 2. mart 2021.

[20] *Xhoxhaj protiv Albanije*, presuda izrečena 9. februara 2021., predstavka br. 15227/19.

Član 4 Protokola br. 7, pravo da se ne bude suđen ili kažnjen dvaput u istoj stvari: Sud se po prvi put bavio postojanjem „bitne povrede“ (engl. fundamental defect) u krivičnom postupku koji je omogućio njegovo ponavljanje u skladu sa članom 4 Protokola br. 7. Sud je zaključio da propust države da istraži motive mržnje za nasilni napad i da te motive uzme u obzir prilikom određivanja kazne za nasilne zločine iz mržnje predstavljaju takve „bitne povrede“. Sud je također zaključio da nije došlo do dupliranja postupka u kontekstu nasilja u porodici, Vidjeti npr. presude u predmetima: *Sabalić protiv Hrvatske*^[21] i *Galović protiv Hrvatske*^[22].

Član 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: Sud je razmotrio primjenjivost člana 8 u vezi s mjerama preduzetim u oblasti obrazovanja. Sud se distancirao od svoje ranije prakse i naglasio da je došlo do evolucije društvenih stavova o primjeni mjera disciplinovanja djece, pri čemu je naglasio potrebu zaštite djece od svih oblika nasilja i zlostavljanja.^[23] Sud je također ponovo potvrdio da je pojmom privatnog života obuhvaćen i fizički i psihički integritet nekog pojedinca, te da su države stoga u obavezi da štite fizički i moralni integritet pojedinaca od drugih lica. Vidjeti npr. presude u predmetima: *F.O. protiv Hrvatske*^[24] i *Špadijer protiv Crne Gore*^[25].

Ostala važna pitanja u regionu o kojima je Sud prošle godine odlučivao odnosila su se na član 2 (pravo na život)^[26] i član 10 (sloboda izražavanja)^[27]. Pomenute presude treba smatrati prikazom važnih i zanimljivih predmeta koje je Sud razmotrio tokom 2021. godine, a ne iscrpnim pregledom novina u njegovoj praksi.

3. Prikaz odabranih presuda

U ovom odjeljku *Pravne hronike* je razmotren mali broj presuda Evropskog suda za ljudska prava koje su od naročitog značaja za jurisprudenciju sudova BiH: *Zoletić i drugi protiv Azerbejdžana*, *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, *Galović protiv Hrvatske* i *Siništaj protiv Crne Gore*. U tekstu koji slijedi su dati sažeci činjeničnog stanja i odluka Suda, kao i stručni komentari ovih presuda.

Država je prekršila član 4 jer nije pokrenula i sprovela djelotvornu istragu o dokazivim tvrdnjama radnika migranata prekograničnoj trgovini ljudima i prinudnom radu

PRESUDA U PREDMETU ZOLETIĆ I DRUGI PROTIV AZERBEJDŽANA

(Predstavka br. 20116/12)
izrečena 7. oktobra 2021. godine

Činjenice i odluka

Predstavku su podnijela 33 državljana Bosne i Hercegovine. Njih su u BiH privremeno angažovali predstavnici preduzeća *Serbaz Design and Construction* d.o.o. (u daljem tekstu: *Serbaz*) da rade na gradilištu i odveli ih u Azerbejdžan. Podnosioci predstavke su tvrdili da su njihovi uslovi života bili loši i ne higijenski, da nisu imali pristupa adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti, da im je poslodavac

[21] *Sabalić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 14. januara 2021., predstavka br. 50231/13.

[22] *Galović protiv Hrvatske*, presuda izrečena 31. avgusta 2021., predstavka br. 45512/11.

[23] *F.O. protiv Hrvatske*, presuda izrečena 22. aprila 2021., predstavka br. 29555/13.

[24] *F.O. protiv Hrvatske*, presuda izrečena 22. aprila 2021., predstavka br. 29555/13.

[25] *Špadijer protiv Crne Gore*, presuda izrečena 9. novembra 2021., predstavka br. 31549/18.

[26] *M.H. i drugi protiv Hrvatske*, presuda izrečena 18. novembra 2021., predstavke br. 15670/18 i 43115/18.

[27] *Milosavljević protiv Srbije (br. 2)*, presuda izrečena 21. septembra 2021., predstavka br. 47274/19.

ograničavao slobodu kretanja, da im nije isplaćivao zaradu i da ih je kažnjavao novčanim kaznama, prebijanjem i pritvaranjem.

Podnosioci predstavke su jula 2010. godine podnijeli tužbu protiv Serbaza azerbejdžanskom sudu zbog neisplaćenih zarada, a zahtijevali su i naknadu nematerijalne štete zbog povrede njihovih prava i sloboda. Okružni sud je u oktobru 2010. godine odbio tužbu podnosilaca predstavke. Njihove potonje žalbe je odbacio Vrhovni sud.

Godine 2009. Tužilaštvo BiH je protiv uprave i zaposlenih Serbaza pokrenulo krivičnu istragu navoda o prinudnom radu i trgovini ljudima. Tužilaštvo je 2010. i 2011. Azerbejdžanu slalo zahtjeve za pravnu pomoć tražeći, između ostalog, informacije o poslovanju Serbaza i o tome da li su vlasti primile pritužbe o krivičnim djelima ili povredama ljudskih prava. Sud BiH je kasnije proglasio četvero optuženih, članove organizovane kriminalne grupe koja je rukovodila Serbazom, krivim za trgovinu ljudima i organizovani kriminal.

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu člana 4 stav 2 Konvencije jer su bili žrtve trgovine ljudima i prinudnog rada. Pored toga su tvrdili da tužena država nije ispunila svoje procesne obaveze iz Konvencije.

Kada je riječ o prihvatljivosti, Sud je odbio argument države da podnosioci predstavke nisu iznijeli „dokazivu tvrdnju“ o uslovima rada.

Sud je svoju procjenu ograničio na procesni aspekt pozitivnih obaveza države po osnovu člana 4, konkretno na pozitivnu obavezu da sprovede istragu. Sud je utvrdio da su podnosioci predstavke domaćim organima ukazali na svoje dokazive tvrdnje na nekoliko načina. Domaće vlasti su bile upoznate s izvještajima Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) i Grupe stručnjaka za borbu protiv trgovine ljudima (GRETA) o ovim pitanjima, podnosioci predstavke su iznijeli svoje pritužbe u pogledu situacije u Serbazu pred domaćim sudovima, a Tužilaštvo Bosne i Hercegovine je podnosilo zahtjeve za pravnu pomoć u vezi sa situacijom u Serbazu nadležnim azerbejdžanskim organima.

Budući da domaći organi nisu sproveli djelotvornu istragu iako su u dovoljnoj mjeri bili upoznati s ovim predmetom, Sud je zaključio da država nije ispunila svoje procesne obaveze da pokrene i sprovede djelotvornu istragu navoda podnosilaca predstavke o prinudnom radu i trgovini ljudima, te da je prekršila procesni aspekt člana 4 stav 2.

Sud je svakom podnosiocu predstavke dosudio 5.000 eura na ime nematerijalne štete.

Komentar

Sud je u odluci u predmetu *Zoletić* razvio svoje tumačenje člana 4 u nekoliko važnih pogleda.

Prvo, Sud je otklonio sve sumnje i potvrdio da „pojam trgovine ljudima, u svim mogućim oblicima, potpada pod polje dejstva člana 4 Konvencije“ iako se u tom članu pominju samo tri pojma, konkretno ropstvo, ropški položaj i prinudni ili prisilni rad. Sud je pritom nastojao da razjasni polje dejstva člana 4 i odnos između ovih različitih pojmova definisanih u nizu međunarodnih instrumenata te da izbjegne neke od kritika njegove ranije jurisprudencije o ovom pitanju.

Drugo, iako se podnosioci predstavke u prvobitnoj predstavi nisu izričito pozvali na član 4, Sud je odlučio da predmet ispita u skladu sa članom 4 stav 2 *proprio motu*. Pojasnio je da nije ograničen pravnim osnovama na koje se podnosilac predstavke poziva usljed načela *jura novit curia*. Ovaj proaktivni pristup ispitivanja poštovanja jednog od „apsolutnih“ prava od strane država mogao bi se

protumačiti kao signal odlučnosti Suda da zauzme čvrst stav protiv „ozbiljne eksploatacije“ do koje dolazi u zemljama Vijeća Evrope.

Treće, Sud u presudi potvrđuje načelo da bi i domaći organi trebalo da postupaju *proprio motu* i pokrenu krivični postupak „iako sami podnosioci predstavke nisu podnijeli formalnu krivičnu prijavu“. Iako su podnosioci predstavke tvrdili da je tužba predstavljala „dovoljan pravni mehanizam“ za njihove pritužbe, Sud je ponovio stav iz ranije prakse da krivična prijava predstavlja adekvatni pravni lijek za pritužbe o postupanju protivnom članu 4. Stoga je precizirao da se procesna obaveza po osnovu člana 4 „u suštini odnosi na dužnost domaćih organa da u praksi primjenjuju relevantne krivičnopravne mehanizme uspostavljene kako bi se zabranilo i kažnjavalo ponašanje protivno toj odredbi“.

Međutim, insistiranje Suda na krivičnopravnim mehanizmima kao najadekvatnijim načinom za obezbjeđivanje prava zajamčenih članom 4 je problematično, naročito u slučajevima radne eksploatacije u kojima se u suštini radi o činjenici da radnicima nisu isplaćene njihove zarade. Svakom od radnika u predmetu *Zoletić* nije bila isplaćena naknada za rad u iznosu od nekih 10.000 dolara (oko 7.000 eura u to vrijeme), koju su nastojali da dobiju u parničnom postupku pred domaćim sudom. Sud je njihove zahtjeve za naknadu materijalne štete odbio kao nepotkrijepljene budući da nisu bili „zasnovani na preciznoj kalkulaciji“. Izbjegavši da razmatra ulogu domaćeg građanskog prava u obezbjeđivanju prava zajamčenih članom 4, Sud je propustio priliku da prizna ekonomski aspekt savremenog ropstva i njegov efekat na njegove žrtve, kao i da od država zahtijeva da jamče djelotvoran pristup naknadi, što često predstavlja najslabiju kariku napora usmjerenih na borbu protiv trgovine ljudima na nacionalnom nivou.

Konačno, teško je oduprijeti se utisku da je Sud imao lak zadatak kada je odlučivao o ovom predmetu, s obzirom na to da Azerbejdžan nije preduzeo nikakve korake. U ovom kontekstu valja pomenuti i jednu drugu nedavnu presudu Suda o povredi člana 4, u predmetu *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[28], koji se odnosio na pozitivnu obavezu države da preduzima operativne mjere kako bi zaštitila žrtve ili moguće žrtve postupanja protivnog članu 4. Domaći organi u tom predmetu nisu preduzeli nikakve korake kako bi ispunili ovu dužnost, već su krivično gonili podnosiocima predstavke za krivična djela koja su, čini se, izvršili jer su bili žrtve kriminalne eksploatacije. U tom svjetlu čovjek ne može a da se ne zapita da li Sud strateški bira samo lake predmete.

Država je prekršila član 8 jer nije sprovela istragu akata online nasilja u kontekstu nasilja u porodici

PRESUDA U PREDMETU VOLODINA PROTIV RUSIJE (br. 2)

(Predstavka br. 40419/19)

izrečena 14. septembra 2021. godine

Činjenice i odluka

Predstavku je podnijela državljanka Rusije rođena 1985. godine. Ona je novembra 2014. ušla u vezu s državljaninom Azerbejdžana (u daljem tekstu: S.). Nakon što su 2015. godine raskinuli vezu, S. joj je prijetio smrću i nanošenjem fizičkih povreda; oteo ju je i fizički napao nekoliko puta. Propust državnih organa da je zaštite od akata nasilja bio je predmet prve predstavke koju je podnositeljka podnijela Evropskom sudu za ljudska prava. Sud je u tom predmetu, Volodina protiv Rusije, utvrdio da je reakcija ruskih organa bila očigledno neadekvatna.^[29]

[28] *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 16. februara 2021., predstavke br. 77587/12 i 74603/12.

[29] *Volodina protiv Rusije*, presuda izrečena 9. jula 2019., predstavka br. 41261/17.

Pored fizičkih napada, podnositeljka predstavke je bila izložena aktima *online* uznemiravanja. Juna 2016. godine se policiji požalila da su njeno ime i prezime, lični detalji i intimne fotografije iskorišćeni za kreiranje lažnih profila na društvenim mrežama u cilju njene zlonamjerne impersonacije. Školski drugovi i razredni starješina njenog dvanaestogodišnjeg sina su dodati kao prijatelji. Kada je pokušala da se uloguje na svoj profil, podnositeljka predstavke je ustanovila da joj je promijenjena šifra. Novi lažni profili pod imenom podnositeljke predstavke pojavili su se u februaru, martu i septembru 2018. godine. Policiji se žalila i na prijetnje smrću koje je dobijala preko društvenih mreža, kao i na uređaj za praćenje koji je otkrila u postavi svoje tašne.

Domaći organi su prvo odbili da se bave njenim pritužbama, pozivajući se na teritorijalnu nenadležnost ili nepostojanje krivičnog djela. Krivična istraga lažnih profila na društvenim mrežama je na kraju pokrenuta marta 2018. godine. Policija je u oktobru 2020. godine obustavila istragu zbog zastare. Domaći organi nisu uopšte pokrenuli krivičnu istragu u vezi s prijetnjama smrću ili uređajem za praćenje, uz obrazloženje da prijetnje nisu bile „stvarne“.

Podnositeljka predstavke je tvrdila da je žrtva brojnih akata *online* nasilja, uključujući osvetničku pornografiju, kao i uznemiravanje i uhođenje preko interneta. Tvrdila je da ruske vlasti nisu ispunile svoje pozitivne obaveze iz člana 8 Konvencije da obezbjede poštovanje njenog privatnog života jer joj nisu pružile djelotvornu zaštitu od online nasilja, spriječile dodatno *online* nasilje, niti sprovele djelotvornu istragu.

Sud je ponovio da su države u obavezi da uspostave i djelotvorno primjenjuju sistem za kažnjavanje svih oblika nasilja u porodici, kako u stvarnom tako i virtuelnom svijetu, kao i da žrtvama pružaju dovoljne mjere zaštite.

Sud je prvo ispitao da li je tužena država uspostavila odgovarajući pravni okvir kako bi zaštitila podnositeljku predstavke od akata online nasilja, pri čemu se usredsredio na način na koji je pravni okvir primijenjen u odnosu na podnositeljku predstavke. Sud je smatrao da postojeći pravni okvir ruskim vlastima omogućuje da istražuju akte online nasilja koje je podnositeljka predstavke pretrpjela. Međutim, konstatovao je da je Rusija jedna od rijetkih država članica Vijeća Evrope čijim zakonodavstvom nisu bile propisane mjere zaštite od nasilja u porodici, poput naloga o zabrani prilaska ili zaštiti. Sud je svoj zaključak iz presude u prvom predmetu *Volodina* primijenio na ovu pritužbu, zaključivši da državni organi nisu ni u jednom trenutku razmotrili šta bi se moglo i trebalo učiniti kako bi podnositeljka predstavke bila zaštićena od online nasilja koje se ponavlja.

Odgovor državnih organa je očigledno bio neadekvatan, a oni su svojim nečinjenjem i propustom da preuzmu mjere odvratanja omogućili da S. nastavi nekažnjeno da prijeti, uznemirava i napada podnositeljku predstavke.

Sud je potom ocijenio način na koji su vlasti sprovele istragu prijave podnositeljke predstavke. Djelotvorna istraga mora da bude blagovremena i detaljna, a vlasti moraju da preuzmu sve razumne mjere kako bi obezbjedile dokaze. U predmetima nasilja u porodici je potrebno postupati s posebnom savjesnošću, a tokom vođenja postupka se mora u obzir uzeti konkretan karakter nasilja u porodici. Istraga lažnih profila na društvenim mrežama i objavljivanja intimnih fotografija podnositeljke predstavke je dovela samo do podizanja krivične optužbe i to skoro dvije godine pošto je podnositeljka predstavke prvi put prijavila lažne profile. Umjesto da je uložila ozbiljne i stvarne napore da utvrdi okolnosti prijave podnositeljke predstavke, policija je prije toga nastojala da se na brzinu riješi ovog predmeta iz formalnih razloga, tvrdeći da nije nadležna ili da nije učinjeno nijedno krivično djelo. Sporost postupka dovela je do zastare krivičnog gonjenja i obustavljanja krivičnog postupka.

Po mišljenju Suda, iako je tužena država uspostavila pravni okvir koji je omogućavao gonjenje učinilaca akata *online* nasilja, kojih je podnositeljka predstavke bila žrtva, način na koji su se organi bavili ovim predmetom – naročito njihovo ustezanje da pokrenu krivični postupak i sporost istrage – ukazuje na njen propust da ispunjava svoje pozitivne obaveze. Sud je shodno tome utvrdio povredu člana 8.

Sud je podnositeljki predstavku dosudio 7.500 eura na ime nematerijalne štete i 5.386,46 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Komentar

Sud je u presudi u ovom predmetu potvrdio da se pozitivna obaveza država da uspostave i djelotvorno primjenjuju sistem kojim se kažnjavaju svi oblici nasilja u porodici, a žrtvama pružaju dovoljne mjere zaštite odnosi na sve oblike nasilja u porodici, kako u stvarnom tako i u virtuelnom svijetu. Nepostojanje naloga o zabrani prilaska ili zaštiti ili ekvivalentnih mjera koje bi se mogle primijeniti kako bi se spriječilo nasilje koje se ponavlja značilo je da Rusija nije pružala zaštitu žrtvama nasilja u porodici.

Značaj ove presude ogleda se u utvrđenju Suda da je nasilje u virtuelnom svijetu podjednako teško i ozbiljno koliko i nasilje u porodici u stvarnom svijetu. Ovom presudom se uspostavljaju čvrsti temelji za procjenu načina na koji se moraju blagovremeno i djelotvorno istraživati incidenti *online* nasilja i uznemiravanja i zlonamjerne impersonacije i u njoj se ukazuje na potrebu postojanja mehanizama kojima se sprječava kontinuirano nasilje nad žrtvom, kao i pravnog sredstva za pozivanje na odgovornost učinilaca tog nasilja. Podnositeljka ove predstavke bila je žrtva povrede prava na psihički integritet zaštićenog članom 8 i, bilo da se online nasilje posmatra kao samostalno krivično djelo ili u kombinaciji s ranijim pritužbama o fizičkim napadima, ono je zavrjeđivalo istragu na istom nivou i potencijalno gonjenje učinioca kao što to zavrjeđuje fizičko nasilje.

Sud je pojasnio nekoliko pitanja vezanih za postupanje u slučajevima *online* nasilja. Premda je stao na stanovište da su ovi akti *online* nasilja bili dovoljno ozbiljni da aktiviraju krivičnopravnu reakciju ruskih organa, građanski postupak bi mogao biti adekvatan u manje ozbiljnim situacijama. Kada je riječ o načinu na koji je trebalo sprovesti istragu, Sud je konstatovao da je u predmetima nasilja u porodici potrebno postupati s posebnom savjesnošću te da domaći organi koji sprovode postupak moraju u obzir da uzimaju specifičnu prirodu nasilja u porodici. Pored toga, načelo djelotvornosti podrazumijeva da domaći organi nikada ne smiju dozvoliti da fizička ili psihička patnja prolazi nekažnjeno.

Dupliranje postupka u kontekstu nasilja u porodici nije bilo protivno članu 4 Protokola br. 7

PRESUDA U PREDMETU GALOVIĆ PROTIV HRVATSKE

(Predstavka br. 45512/11)
izrečena 31. avgusta 2021. godine

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke je hrvatski državljanin rođen 1957. godine. On je novembra 2008. godine osuđen za pet prekršaja nasilja u porodici izvršenih u periodu od oktobra 2006. do novembra 2007. godine. Prekršajni sud ga je osudio na kaznu zatvora u trajanju od 112 dana.

Podnosilac predstavke je jula 2009. godine osuđen po pet tačaka krivične optužnice; četiri su se odnosile na nasilje u porodici, a jedna na zanemarivanje i zlostavljanje djeteta u periodu od februara

2005. do novembra 2008. godine. Općinski kazneni sud ga je osudio na pet godina zatvora. Nakon što je Vrhovni sud naložio ponavljanje postupka, vijeće žalbenog suda je ponovo razmotrilo predmet na sjednici 16. februara 2010., na koju podnosilac predstavke nije bio pozvan. Vijeće je kaznu podnosioca predstavke smanjilo na kaznu zatvora u trajanju od četiri godine i tri mjeseca. Podnosilac predstavke je 17. februara 2010. podnio zahtjev za vanredno preispitivanje presude izrečene 16. februara 2010., koji je Vrhovni sud odbio 27. aprila 2010.

Podnosilac predstavke se žalio da mu nije dato dovoljno vremena da pripremi odbranu i da nije mogao da se brani bilo sam bilo uz pomoć advokata, protivno članu 6 stav 1 i stav 3 tačke (b) i (c). Pored toga je tvrdio da mu nije data prilika da prisustvuje postupku protiv njega, protivno članu 6 stav 1 i stav 3 tačka (c). Također se žalio da mu je suđeno dva puta za isto djelo, protivno članu 4 Protokola br. 7.

Sud nije utvrdio povredu člana 6 stav 1 i stav 3 tačke (b) i (c) kada je riječ o pravu podnosioca predstavke na adekvatno vrijeme za pripremu odbrane i njegovo pravo na pravnog zastupnika. Smatrao je da je podnosilac predstavke već imao koristi od usluga advokata po svom izboru i da je imao dovoljno vremena da pripremi odbranu, budući da ju je već iznio pred istražnim sudijom, tokom pretresa pred prvostepenim sudom i pisanim putem u tri dodatna podneska koja je podnio u svoju odbranu.

Kada je riječ o odsustvu podnosioca predstavke sa sjednice vijeća žalbenog suda, Sud je zaključio da je prekršen član 6 stav 1 i stav 3 tačka (c) u skladu s njegovom ranijom praksom o ovom pitanju u predmetima protiv Hrvatske.

Kada je riječ o pravu podnosioca predstavke da mu se ne sudi dvaput za isto djelo, Sud je ocjenjivao je li do povrede člana 4 Protokola br. 7 došlo imajući u vidu tri faktora: jesu li postupci bili krivičnog karaktera, jesu li djela za koja je podnosilac predstavke bio gonjen ista i da li je došlo do dupliranja postupka.

Prilikom razmatranja pitanja je li došlo do dupliranja postupka, Sud je konstatovao da član 4 Protokola br. 7 sam po sebi ne onemogućava dupliranje postupaka pod uslovom da su ispunjeni određeni uslovi. Ovi uslovi obuhvataju zabranu dvostrukog suđenja ili kažnjavanja i da između postupaka postoji „dovoljno bliska suštinska i vremenska povezanost“.

Sud je ponovio da države, shodno članovima 3 i 8 Konvencije, imaju pozitivnu obavezu da obezbijede odgovarajući pravni okvir kojim se pruža zaštita od akata nasilja u porodici. Konstatovao je da se nasilje u porodici rijetko dešava samo jedanput i da obično obuhvata kumulativno i međusobno povezano fizičko, psihičko, seksualno, emocionalno, verbalno i finansijsko zlostavljanje člana bliže porodice ili partnera koje izlazi izvan okvira okolnosti pojedinačnog slučaja. Sud je potvrdio da nasilje u porodici treba shvatiti kao poseban oblik produženog krivičnog djela u kojem pojedinačni incidenti predstavljaju elemente šireg obrasca.

S obzirom na navedeno, Sud je konstatovao da se država opredijelila da nasilje u porodici uredi kao integrisani dvojni proces. Prvi proces podrazumijeva kažnjavanje jednog akta nasilja u porodici koji ne predstavlja drugo krivično djelo. Taj akt je kažnjen kao prekršaj u cilju blagovremenog reagovanja na incident. Drugi proces podrazumijeva podizanje krivične optužnice za nasilje u porodici, koje predstavlja produženo krivično djelo, a u cilju rješavanja postojećeg nasilja na sveobuhvatan način. Sud je smatrao da su oba procesa u opštem interesu blagovremenog i adekvatnog reagovanja na nasilje u porodici.

Sud je također zaključio da podnosilac predstavke nije pretrpio štetu zbog dupliranja postupka. Kazneni sud je adekvatno uzeo u obzir presude za prekršaje tako što je, na primjer, odlučio da ponovo saslušati određene svjedoke. Time je država obezbjedila zaštitu prava podnosioca predstavke po osnovu člana 6. Pored toga, i u prekršajnom i postupku po krivičnoj optužnici je primijenjeno načelo oduzimanja, kako bi se obezbjedilo da su kazne izrečene podnosiocu predstavke srazmjerne težini djela o kojem je riječ. Shodno tome, Sud je zaključio da nije prekršen član 4 Protokola br. 7.

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 1.500 eura na ime nematerijalne štete.

Komentar

Ovo je prva presuda u kojoj je Sud načela o dupliranju postupka uspostavljena u ranijoj praksi Velikog vijeća primijenio u kontekstu nasilja u porodici.

Praksa Suda o načelu ne bis in idem se postepeno razvijala. Dva predmeta su u tome od naročitog značaja. Veliko vijeće je u presudi u predmetu *Zolotukhin protiv Rusije*^[30] utvrdilo da se članom 4 Protokola br. 7 zabranjuje gonjenje ili suđenje za „isto djelo“ kada je ono zasnovano na istovjetnim činjenicama ili činjenicama koje su „u suštini“ iste (idem). Sud je u presudi u predmetu *A. i B. protiv Norveške*^[31] razmatrao da li su paralelni upravni i krivični postupci u vezi s istim ponašanjem protivni načelu ne bis in idem. Utvrdio je da dupli postupci mogu da se vode ako između njih postoji dovoljno bliska suštinska i vremenska povezanost. Drugim riječima, postupci su na integrisani način kombinovani da bi predstavljali koherentnu cjelinu. Sud je pritom potvrdio da se članom 4 Protokola br. 7 ne zabranjuju pravni sistemi koji primjenjuju „integrisan“ pristup društveno štetnim ponašanjima, a naročito pristup koji uključuje paralelne faze pravnog odgovora na nedjela, od strane različitih organa i u različite svrhe.

Sud je u ovom predmetu utvrdio da su dva postupka protiv podnosioca predstavke bila kombinovana na integrisan način i predstavljala koherentan pristup nasilju u porodici po hrvatskom pravu. Taj integrisani sistem je omogućavao kažnjavanje podnosioca predstavke za pojedinačne akte nasilja kao prekršaje i podizanje krivične optužnice za nasilje u porodici kada je njegovo protivzakonito ponašanje doseglo određeni prag težine.

U kontekstu prakse Suda o članu 4 Protokola br. 7 također treba spomenuti njegove presude u predmetima *Maresti protiv Hrvatske*, *Tomasović protiv Hrvatske*, *Toth protiv Hrvatske* i *Ignjatić protiv Hrvatske*^[32], kao i u predmetu *Muslija protiv Bosne i Hercegovine*^[33].

Kada je riječ o zaključku da je prekršeno pravo podnosioca predstavke na pravično suđenje jer nije prisustvovao sjednici vijeća žalbenog suda, Sud se pozvao na svoju ustaljenu praksu u predmetima *Zahirović protiv Hrvatske*, *Lonić protiv Hrvatske* i *Arps protiv Hrvatske*.^[34]

[30] *Sergey Zolotukhin protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 10. februara 2009., predstavka br. 14939/03.

[31] *A. i B. protiv Norveške*, presuda Velikog vijeća izrečena 15. novembra 2016., predstavke br. 24130/11 i 29758/11.

[32] *Maresti protiv Hrvatske*, presuda izrečena 25. juna 2009., predstavka br. 55759/07; *Tomasović protiv Hrvatske*, presuda izrečena 18. oktobra 2011., predstavka br. 53785/09; *Toth protiv Hrvatske*, odluka usvojena 6. novembra 2012., predstavka br. 49635/10 i *Ignjatić protiv Hrvatske*, odluka usvojena 21. septembra 2021., predstavka br. 53195/16.

[33] *Muslija protiv Bosne i Hercegovine*, presuda izrečena 14. januara 2014., predstavka br. 32042/11.

[34] *Zahirović protiv Hrvatske*, presuda izrečena 25. aprila 2013., predstavka br. 58590/11; *Lonić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 4. decembra 2014., predstavka br. 8067/12; i *Arps protiv Hrvatske*, presuda izrečena 25. oktobra 2016., predstavka br. 23444/12.

Dužina krivičnog postupka pred Ustavnim sudom bila je protivna članu 6 stav 1 Konvencije

PRESUDA U PREDMETU SINIŠTAJ PROTIV CRNE GORE

(Predstavka br. 31529/15)
izrečena 23. septembra 2021. godine

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke rođen je 1959. godine i živio je u mjestu Tuzi u Crnoj Gori. Viši sud ga je 5. avgusta 2008. godine oglasio krivim zbog udruživanja radi protivustavne djelatnosti i pripremanja djela protiv ustavnog uređenja i bezbjednosti Crne Gore te osudio na kaznu zatvora u trajanju od šest (6) godina. U ovom postupku je bilo optuženo još 16 lica.

Podnosilac predstavke je 26. marta 2010. godine uložio ustavnu žalbu, žaleći se na kršenje pretpostavke nevinosti, prava na odbranu i nepovredivost stana, te da je osuđen na osnovu nezakonito pribavljenih dokaza. On je 28. aprila 2011. godine podnio urgenciju Ustavnom sudu da odluči o njegovoj ustavnoj žalbi. Na dan 15. aprila 2013. godine. Ustavni sud nije usvojio nacrt presude koju je pripremio sudija izvjestilac. Taj sudija je preminuo 8. avgusta 2013. godine, a predmet je dodijeljen drugom sudiji. Skupština je 27. decembra 2013. godine izabrala sedam novih sudija Ustavnog suda. Ustavni sud je 23. jula 2014. godine odbio ustavnu žalbu podnosioca predstavke. Ta je odluka uručena njegovom advokatu 18. decembra 2014. godine.

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 6 stav 1 Konvencije zbog prekomjerne dužine postupka pred Ustavnim sudom.

Sud je prvi put potvrdio da je član 6 stav 1 primjenjiv na krivični aspekt postupka pred Ustavnim sudom. Relevantni test za određivanje da li se postupci pred Ustavnim sudom mogu razmatrati prilikom procjene razumnosti dužine trajanja postupka jeste da li rezultat postupka pred Ustavnim sudom može da utiče na ishod spora pred redovnim sudovima. U ovom predmetu bi ishod odlučivanja o ustavnoj žalbi u korist podnosioca predstavke za rezultat imao ukidanje sporne odluke i vraćanje predmeta na ponovni postupak pred nadležnim sudom. Stoga je Sud konstatovao da postupak pred Ustavnim sudom potpada pod polje dejstva člana 6 stav 1.

Sud je prilikom odlučivanja o razumnosti dužine postupka sljedeće kriterijume smatrao relevantnim: složenost predmeta, ponašanje podnosioca predstavke i nadležnih organa, kao i od kakvog je značaja predmet spora za podnosioca predstavke. Kada je riječ o složenosti postupka, Sud se složio da je on donekle složen s obzirom na pitanja koja otvara, ali da ona nisu izuzetno složena da bi opravdala prekomjernu dužinu postupka pred Ustavnim sudom.

Kada je riječ o ponašanju relevantnih organa, Sud je konstatovao da je Ustavni sud sproveo samo jednu procesnu aktivnost (pribavio spise predmeta od nadležnog redovnog suda). Pored toga, Sud nije mogao da prihvati da izmjene u sastavu Ustavnog suda predstavljaju dovoljno opravdanje za kašnjenje u postupku. Kada je riječ o ponašanju podnosioca predstavke, Sud je konstatovao da država nije tvrdila da je on na bilo koji način doprinio dužini postupka pred Ustavnim sudom.

Sud je ponovio da su države ugovornice dužne da organizuju svoje pravosudne sisteme na takav način da njihovi sudovi mogu ispuniti svaki od zahtjeva na koje ih obavezuje član 6 stav 1, uključujući obavezu da o predmetima odlučuju u razumnom roku. S obzirom na prirodu predmeta i njegov značaj u političkom i društvenom smislu, Sud je zaključio da je period od više od četiri godine i

tri mjeseca, koliko je Ustavnom sudu bilo potrebno da odluči o žalbi podnosioca predstavke, bio pretjeran i da nije ispunio zahtjev vezan za razuman rok, te da je prekršen član 6 stav 1.

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 1.500 eura na ime nematerijalne štete i 450 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Komentar

Članom 6 Konvencije se svima jamči pravo na suđenje u razumnom roku, odnosno da će sud u razumnom roku usvojiti odluku kojom će okončati neizvjesnost strana u postupku i optuženih kada je riječ o njihovim građanskim pravima ili krivičnim optužbama protiv njih. Blagovremenost sudova se ne odražava samo na status strana u postupku već i na kredibilitet samih sudova, a interes pravne izvjesnosti predstavlja važno pitanje.

Sud je u brojnim predmetima, uključujući i ovaj, konstatovao da je na državama ugovornicama da svoj pravni sistem tako organizuju da sudovi svima mogu da zajamče pravo na konačnu odluku u razumnom roku. Prema praksi Suda, ova se obaveza odnosi i na Ustavni sud ali se ne tumači na isti način kao u slučaju redovnih sudova, s obzirom na njegovu ulogu čuvara Ustava. Djelotvornost ustavnih žalbi/tužbi predstavlja izuzetno važno pitanje koje se otvara u kontekstu dužine postupka pred Ustavnim sudom. Države koje teže poštovanju evropskih vrijednosti i standarda, te jačanju vladavine prava i zaštiti osnovnih ljudskih prava i sloboda moraju da obezbjede da su ustavne žalbe/tužbe djelotvorne. Ovo je primarni razlog zašto ustavni sudovi moraju da obezbjede efikasno rješavanje svojih predmeta.

Sud je 2015. godine odlučio o jednom drugom predmetu koji se odnosio na iste događaje i istog podnosioca predstavke – Siništaj i drugi protiv Crne Gore^[35]. Sud je u presudi u tom predmetu smatrao da bi se ustavna žalba crnogorskom Ustavnom sudu u načelu mogla smatrati djelotvornim pravnom lijekom. Od naročitog su značaja i druge presude Suda u predmetima o ustavnim tužbama podnesenim hrvatskom Ustavnom sudu, konkretno u predmetima Mirjana Marić protiv Hrvatske, Kirinčić i drugi protiv Hrvatske i Glavinić i Marković protiv Hrvatske^[36]. Sud je u njima podrobno razmotrio djelotvornost pravnih lijekova za suđenja u razumnom roku propisanih Zakonom o sudovima iz 2013. godine i djelotvornost ustavnih tužbi. Također je potrebno napomenuti da Sud djelotvornost pravnih lijekova razmatra in concreto, tj. uzimajući u obzir okolnosti svakog pojedinačnog predmeta. U nekim predmetima je zaključio da neko pravno sredstvo, koje je inače djelotvorno, može biti nedjelotvorno u određenim okolnostima.^[37]

[35] *Siništaj i drugi protiv Crne Gore*, presuda izrečena 25. novembra 2015., predstavke br. 1451/10, 7260/10 i 7382/10.

[36] *Mirjana Marić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 30. jula 2020., predstavka br. 9849/15, *Kirinčić i drugi protiv Hrvatske*, presuda izrečena 30. jula 2020., predstavka br. 31386/17 i *Glavinić i Marković protiv Hrvatske*, presuda izrečena 30. jula 2020., predstavke br. 11388/15 i 25605/15.

[37] *Debelić protiv Hrvatske*, presuda izrečena 26. maja 2005., predstavka br. 2448/03, str. 46.

Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u drugoj polovini 2021. godine

Pripremila: Elma Veledar-Arifagić, advokat i saradnik AIRE Centra

Druga polovina 2021. godine nije donijela značajne novine u pogledu predmeta u kojima je u odnosu na Bosnu i Hercegovinu (BiH) odlučivao Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP ili Sud). Sud je donio 5 presuda i 6 odluka o dopustivosti u odnosu na BiH.^[38]

Navedene presude je donijelo Vijeće sastavljeno od troje sudija. Presude pokreću pitanja prava na zaštitu prava na pravično suđenje iz člana 6 stav 1 i člana 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (u daljem tekstu: EKLJP ili Konvencija), bilo povodom neizvršenja domaćih presuda ili prekomjerne dužine postupka u vezi sa članom 6 stav 1. Iz ovoga se može zaključiti da u odnosu na BiH sve više raste broj presuda koje ukazuju na sistemski problem kako neizvršavanja ili prekomjernog kašnjenja u izvršavanju pravosnažnih sudskih presuda tako i dužine trajanja postupaka koji se ne mogu smatrati razumnim.

Donesenim odlukama Sud je u najvećem broju predstavke brisao s liste slučajeva iz razloga što je zaključena nagodba u postupku pred Sudom ili su predstavke pokrenule pitanja o kojima je Sud već odlučivao i nije utvrdio povredu prava. Jedna odluka se odnosi na utvrđenje da je došlo do zloupotrebe prava na pojedinačnu predstavku, kojima se predstavke brišu s liste predmeta Suda. U narednom dijelu ukratko će biti predstavljene presude, kao i spomenute odluke Suda.

Presude

U presudi *Omerbašić i drugi protiv BiH*^[39] podnosioci predstavke su se žalili zbog neizvršavanja domaćih sudskih odluka donesenih u njihovu korist. Kao i u prethodnim presudama koje su pokretale identična pitanja, Sud je ponovo istakao da se izvršenje presude koju je donio bilo koji sud mora smatrati sastavnim dijelom „suđenja“ u smislu člana 6, kojom prilikom se Sud pozvao na svoju praksu u pogledu neizvršavanja ili kašnjenja u izvršenju konačnih domaćih presuda, te istakao da smatra da odluke o kojima je riječ predstavljaju „imovinu“ u smislu člana 1 Protokola br. 1. Također, podsjetio je na presude *Spahić i drugi protiv BiH*, te *Kunić i drugi protiv BiH i 15 drugih*, u kojima je utvrdio povredu u odnosu na pitanja slična onima u predmetnom slučaju. S obzirom na ovo, Sud je zaključio da u predmetnom slučaju vlasti nisu uložile sve potrebne napore kako bi u potpunosti i pravovremeno izvršile odluke donesene u korist podnosioca predstavke, usljed čega je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Pozvavši se na dosadašnju praksu, Sud je smatrao opravdanim dosuditi naknadu nematerijalne štete u iznosu od po 1.000 eura, uz naknadu troškova postupka.

[38] Iako je Sud donio 5 presuda, ovaj pregled sadrži prikaz samo dvije, jer je prethodni broj *Pravne hronike*, broj 14, prikazao tri presude donesene do 31.08.2021. godine, iz kojeg razloga su pred vama prikazi dvije presude donesene u periodu od 01.09.2021. do 31.12.2021. godine.

[39] *Omerbašić i drugi protiv BiH*, predstavka br. 4359/19 i 4 druga, presuda od 02.12.2021. godine.

***

Druga presuda^[40] također pokreće pitanja iz člana 6 stav 1 Konvencije, a koja se odnose na prekomjernu dužinu parničnih postupaka o kojima je Sud utvrdio nespojivost sa zahtjevom o „razumnom roku“. Ističući da se ne radi o jedinstvenom predmetu, Sud je ponovio da se opravdanost dužine postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i u odnosu na sljedeće kriterije: složenost predmeta i postupanje aplikanata i relevantnih organa vlasti, te je naglasio da je već ranije utvrdio povredu u pogledu pitanja sličnih onima u predmetnom slučaju. Dakle, imajući u vidu svoju praksu po ovom pitanju, Sud je smatrao da je u predmetnom slučaju dužina postupka bila prekomjerna te da nije zadovoljila kriterij „razumnog roka“, zbog čega je utvrđena povreda člana 6 stav 1 Konvencije i dosuđena naknada nematerijalne štete u iznosu od 2.400 eura i 1.600 eura.

Odluke

U odluci *Slobodan Jakovljević protiv BiH*^[41] sud je spojio 12 predstavki, s obzirom na sličan predmet koje su pokrenule, te je Sud smatrao primjerenim da ih ispita zajedno u jednoj odluci. Naime, podnositelji predstavke su se žalili prema članu 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju zbog nemogućnosti da vrate u posjed svoje prijeratne stanove u BiH. Iz dostavljene dokumentacije proizlazi da je pravo podnositelja predstavke na stan uspostavljeno od strane vojnih vlasti u Srbiji. Uslov za sticanje ovog prava je bilo odricanje od prava na prijeratni stan u BiH, što je Sud još u odluci *Aleksić protiv BiH* iz 2015. godine konstatovao. U skladu s tim, činjenica da nekima od podnositelja predstavke još uvijek nije dodijeljen stan u Srbiji nije za Sud bila od značaja. Također, Sud je cijenio i da su u skladu s odlukama Ustavnog suda BiH donesenim u njihovu korist podnositelji predstavke koji su otkupili svoje stanove u BiH imali pravo na pravičnu naknadu. Sud je u ovoj odluci pojasnio i historijska događanja koja su dovela do predstavki kakva je ova. Naime, kada je BiH proglasila nezavisnost, podnositelji predstavke su bili zaposleni u Jugoslovenskoj narodnoj armiji (JNA), a kako su bili stacionirani na teritoriji BiH, tu su im i stanovi bili dodijeljeni. Neki aplikanti su otkupili svoj vojni stan neposredno prije početka rata (1992.-'95.), dok drugi to nisu učinili. O obje situacije Sud je raspravljao i odlučio u predmetima *Đokić protiv BiH i Mago i drugi protiv BiH*. Kao i u navedenim predmetima, svi podnositelji predstavke su napustili svoje stanove kada je počeo rat i pridružili se stranim oružanim snagama. Iz tog razloga su njihovi zahtjevi za povrat stana odbijeni nakon rata u skladu sa Zakonom o prestanku primjene zakona o napuštenim stanovima iz 1998. godine. Također, Ustavni sud BiH je utvrdio povredu prava aplikanata na mirno uživanje u posjedu njihovih prijeratnih stanova te utvrdio da se onima koji su otkupili svoj vojni stan prije rata, kao i onima koji to nisu učinili ali nisu stekli vojni stan u drugoj državi, mora dodijeliti pravična naknada, bez obzira na stav Ustavnog suda BiH da nije bilo nesrazmjerno odbiti njihov zahtjev za povrat stana. Iz tih razloga je Sud odbacio predstavke kao očigledno neosnovane u skladu sa članom 35 stavke 3(a) i 4 Konvencije.

Druga odluka Suda u odnosu na BiH^[42] je donesena na osnovu predstavke kojom se podnositelj predstavke žalio na osnovu člana 1 Protokola br. 1 zbog pravnog režima koji se primjenjuje na njegov stan, a posebno zato što nije bio u mogućnosti da naplati pravičnu kiriju od porodice koja se smatra zaštićenim stanarima prema Zakonu o zakupu stana iz 2015. godine. Sud je istakao da je prije ovog u brojnim drugim predmetima koji se odnose na šeme kontrole zakupnine utvrdio povredu člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju; međutim, Sud je ocijenio da se ovaj predmet razlikuje od njih. Naime, otac podnositelja predstavke je predmetni stan stekao od treće strane 1970. godine i bio je potpuno

[40] *Stojanović i Jusufović protiv BiH*, predstavka br. 11207/20 i 23081/20, presuda od 16.12.2021. godine.

[41] *Slobodan Jakovljević protiv BiH i 11 drugih predstavki*, predstavka br. 9544/12, odluka od dana 14.12.2021. godine.

[42] *Esad Fejzagić protiv BiH*, predstavka br. 28416/19, odluka od dana 20.12.2021. godine.

svjestan da je stan bio opterećen ograničenjima kada ga je kupio. Prema mišljenju Suda ova okolnost se ne može staviti na teret vlasti, s obzirom da je ova činjenica nesumnjivo bila poznata u vrijeme kada je prednik podnositelja predstavke bio uključen u pregovore o cijeni prilikom kupovine stana. Nadalje, podnositelj predstavke nije pokazao da je njegov otac imao legitiman razlog vjerovati da će ograničenja koja opterećuju stan biti uklonjena nakon što ga on kupi (niti je razumno mogao očekivati da će šema kontrole zakupnine biti ukinuta ubrzo nakon kupovine stana). Konačno, Sud je naglasio da podnositelja predstavke ništa ne sprječava da proda stan. Iz tih razloga je Sud utvrdio da je predstavka očigledno neosnovana i da se mora odbaciti kao nedopustiva u skladu sa članom 35 stavke 3(a) i 4 Konvencije.

Sud je u dva predmeta brisao predstavke sa liste slučajeva iz razloga što su ili bile zaključene sudske nagodbe s tuženom državom^[43] ili iz razloga što su se podnositelji predstavke žalili u vezi s neizvršavanjem domaćih odluka protiv Federacije BiH^[44]. Naime, u potonjim predmetima, tužena država je obavijestila Sud da je Federacija BiH dana 8. aprila 2021. godine uvela akcioni plan u cilju osiguranja izvršenja svih domaćih presuda koje su obuhvaćene predstavkama. U planu je stajalo da će sve presude biti izvršene, hronološkim redom, do 2030. godine. Iako se podnositelji predstavki s tim nisu složili te su naveli da je rok koji je određen za izvršenje nerazuman, Sud je naveo da je već ranije u drugim predmetima utvrdio da su konačni rokovi za izvršenje, kao što su 2041., 2032., 2040. i 2032., prihvatljivi, te da nema namjeru da zauzima drugačiji stav.

Jedna predstavka je odbačena zbog zloupotrebe prava na podnošenje predstavke^[45], iz razloga što stranke nisu obavijestile Sud da su presude u njihovu korist izvršene, a povodom čega su pokrenuli postupak pred Sudom.

Sve presude i odluke Suda su javno objavljene i dostupne u Bazi sudskih presuda i odluka Suda – HUDOC baza (<https://hudoc.echr.coe.int>), na engleskom i francuskom jeziku kao službenim jezicima ESLjP-a, a prevodi navedenih presuda i odluka dostupni su i na stranici Ureda zastupnika Vijeća ministara pred ESLjP-om (http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/default.aspx?id=170&langTag=bs-BA).

[43] *Sreten Žarić i drugi protiv BiH*, predstavka br. 24377/20, odluka od 25.11.2021. godine

[44] *Anđa Ćavar i Ibrica Puče protiv BiH, Ljubica Jurić i Borka Šunjić protiv BiH*, predstavke br. 12371/21 i 18563/21, odluka od dana 09.12.2021. godine

[45] *Kenan Bučuk i drugi protiv BiH i tri druge predstavke*, predstavka br. 25397/20, odluka od dana 01.07.2021. godine.

Novine u praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

Pripremile: Ermina Dumanjić i Sevima Sali-Terzić, Ustavni sud BiH

Uvod

Za ovaj broj *Pravne hronike* izdvojena su četiri zanimljiva i značajna predmeta koji se odnose na kršenje prava na pravično suđenje i prava na privatni i porodični život.

Predmet AP-3166/20 je još jedan od predmeta koji su pred Ustavni sud došli zbog osporavanja mjera koje su bile uvedene zbog pandemije koronavirusa. Ovaj predmet je ipak bio različit od drugih predmeta, jer apelacijom nisu bile osporene uvedene mjere, nego posljedica do koje je dovelo uvođenje tih mjera i nadzor nad pridržavanjem istih. Naime, apelant je prekršajno kažnjen zato što je zatečen na javnom mjestu iako je bila na snazi mjera zabrane kretanja osobama starijim od 65 godina. Ustavni sud je utvrdio kršenje prava na pravično suđenje zato što u vrijeme kada je apelant sankcioniran Zakon o javnom redu i miru (Zakon o JRM) nije propisivao da nepridržavanje zabrane kretanja predstavlja kršenje javnog reda i mira.

Drugi predmet u kojem je utvrđeno kršenje prava na pravično suđenje jeste AP-2044/20, u kojem je prvostepeni sud propustio da apelantu postavi branioca po službenoj dužnosti iako je imao takvu obavezu prema odredbama Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske (ZKP RS). Taj propust nije otklonio ni drugostepeni sud iako je po žalbi Tužilaštva prvostepena odluka preinačena u pogledu sankcije i apelantu je umjesto uvjetne izrečena bezuvjetna kazna zatvora.

Dva predmeta koja su razmatrana u odnosu na pravo na privatni i porodični život se tiču zakonskih uslova za potpuno usvojenje i propust da se zaštiti fizički i psihički integritet maloljetnice koja je preživjela silovanje.

U predmetu AP-3040/21 Ustavni sud je utvrdio da je prekršeno pravo apelanata na porodični život odbijanjem da se apelantici omogući da potpuno usvoji dijete koje je ranije usvojila kroz nepotpuno usvojenje. Naime, Ustavni sud je zaključio da ograničenje koje Porodični zakon propisuje za potpuno usvojenje, u specifičnim okolnostima ovog predmeta, nije bilo „neophodno u demokratskom društvu“, niti je bilo u najboljem interesu djeteta.

U predmetu AP-3766/20 Ustavni sud je utvrdio kršenje prava na privatni život iz člana 8 Evropske konvencije zato što zbog propusta u fazi istrage krivičnog djela silovanja, kao i prilikom sudske ocjene dokaza, nije pružena adekvatna zaštita žrtvi ovog krivičnog djela. Na taj način nije ispunjena pozitivna obaveza koju državne vlasti – u konkretnom slučaju tužilaštvo i sud – imaju prema članu 8 Evropske konvencije, zbog čega je povrijeđen lični integritet oštećene.

Član 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima

AP 3166/20 – Prekršajni postupak, kršenje mjera zabrane kretanja u okolnostima nastalim uslijed pandemije COVID-19, zakonitost; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelacija je podnesena protiv odluka donesenih u prekršajnom postupku protiv apelanta, pokrenutom izdavanjem prekršajnog naloga zbog kršenja naredbe Federalnog štaba Civilne zaštite o zabrani kretanja osobama starijim od 65 godina. Osporenim odlukama apelant je za takvo postupanje proglašen odgovornim za prekršaj iz člana 3 stav 1 tačka 3 Zakona o javnom redu i miru Zeničko-dobojskog kantona (u daljnjem tekstu: Zakon o JRM), pa mu je na osnovu člana 6 tog Zakona izrečena novčana kazna. Apelant je naveo da nije počinio prekršaj koji mu je stavljen na teret, te je osporio izrečenu novčanu kaznu.

Odluka

Ustavni sud je ovaj predmet ispitao kroz standard „zakonitosti” koji, između ostalog, podrazumijeva da se norma ne može smatrati „zakonom” ako nije formulirana s dovoljnom preciznošću kako bi se omogućilo pojedincima da svoje ponašanje usklade s tom normom. Razmatrajući navode o povredi prava na pravično suđenje Ustavni sud je, između ostalog, istakao da se u iscrpnoj listi ponašanja koja su definirana kao prekršaj javnog reda i mira u članu 3 Zakona o JRM ne navodi i kršenje mjera koje su određene s ciljem zaštite zdravlja stanovništva. Iz toga proizlazi da apelant nije mogao predvidjeti, ni uz odgovarajuću pomoć, da će kršenje mjere zabrane kretanja, koja je određena s ciljem zaštite zdravlja većeg broja ljudi i sprečavanja širenja zarazne bolesti, rezultirati prekršajem iz člana 3 stav 1 tačka 3 Zakona o JRM, niti su u vezi s tim u osporenim odlukama ponuđeni bilo kakvi razlozi i obrazloženja. U isto vrijeme, redovni sudovi su okolnost da je apelant prekršio zabranu kretanja u vrijeme pandemije cijenili kao jednu od otežavajućih okolnosti pri odmjeravanju prekršajne sankcije apelantu. U ovakvim okolnostima, Ustavni sud je zaključio da je povrijeđeno apelantovo pravo na pravično suđenje.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Del Río Prada protiv Španije* (21.10.2013.), *S. W. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (22.11.1995.), *Kafkaris protiv Kipra* (12.02.2008.) i *Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke* (22.03.2001.).

AP 2044/20 – Obavezna odbrana, pravo na odbranu i ravnopravnost strana u postupku; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Protiv apelanta se pred redovnim sudovima vodio krivični postupak zbog krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici iz člana 190 stavke (1) i (3) KZ-a RS-a. U ponovljenom postupku apelant je prvostepenom odlukom proglašen krivim za navedeno krivično djelo te mu je izrečena uvjetna osuda kojom je utvrđena kazna zatvora od šest (6) mjeseci. Presudom drugostepenog suda, po žalbi Tužilaštva, apelantu je umjesto uvjetne osude izrečena kazna zatvora u trajanju od jedne (1) godine. Apelant je naveo da u ponovljenom postupku nije imao branioca te da mu je zbog toga povrijeđeno pravo na pravično suđenje. Naime, apelant je smatrao da mu je povrijeđeno pravo na pravično suđenje zbog povrede ZKP-a RS-a učinjene u prvostepenom postupku, pa budući da on nije izjavio žalbu protiv prvostepene presude, to drugostepeni sud nije, po službenoj dužnosti, „poštujući” granice ispitivanja presude iz člana 320 ZKP-a RS-a, ispitivao eventualnu povredu ZKP-a RS-a, jer na tu povredu niko nije ukazao. Međutim, kako je istakao, iz prvostepene presude je bilo očigledno da

apelant u prvostepenom postupku nije imao branioca, već da se sam branio od optužbe za krivično djelo za koje se može izreći kazna zatvora do 10 godina.

Odluka

Ustavni sud je apelantove navode razmatrao prema članu 6 stavke 1 i 3c) Evropske konvencije. Najprije je konstatovao da iz dostavljene dokumentacije nesporno proizlazi da u toku ponovljenog suđenja pred redovnim sudovima apelant zaista nije imao branioca, iako je postupak vođen zbog krivičnog djela za koje je propisana obavezna odbrana. U vezi s tim, Ustavni sud je ukazao na ustavnu obavezu svih sudova da u postupcima koje vode i odlukama koje donose u okviru svoje nadležnosti neposredno primjenjuju standarde ljudskih prava i osnovnih sloboda uspostavljene Evropskom konvencijom i njenim protokolima, koji zapravo imaju snagu ustavnih odredbi. Stoga je i drugostepeni sud, nezavisno od ograničenja koja proizlaze iz odredbi člana 320 ZKP-a RS-a, kojim su propisane granice ispitivanja presude, bio obavezan da na konkretan slučaj direktno primijeni odredbe Evropske konvencije, što je u konkretnom slučaju izostalo. Ovakvim postupanjem, drugostepeni sud je propustio da otkloni kršenje apelantovog prava na odbranu do kojeg je došlo u prvostepenom postupku u kojem mu nije postavljen branilac po službenoj dužnosti, iako je po zakonu to moralo biti urađeno. Ustavni sud je naveo da je drugostepeni sud stoga morao otkloniti ovakvo kršenje preispitivanjem nižestepene odluke u činjeničnom i pravnom smislu. Stoga je zaključeno da postupak protiv apelanta nije zadovoljio zahtjeve pravičnog suđenja, te da je prekršeno apelantovo pravo na odbranu iz člana 6 stav 3 tačka c) u vezi s pravom na ravnopravnost strana u postupku iz stava 1 člana 6 Evropske konvencije.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Poitrinol protiv Francuske* (23.11.1993.), *Dembukov protiv Bugarske* (28.02.2008.), *Ananyev protiv Rusije* (30.06.2009.), *Imbrioscia protiv Švicarske* (24.11.1993.), *Salduz protiv Turske* (27.11.2008.), *Al-Khawaja i Tahery protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (15.12.2011.), *Dvorski protiv Hrvatske* (20.10.2015.), *Schatschaschwili protiv Njemačke* (15.12.2015.), *Blokhin protiv Rusije* (23.03.2016.) i *Ibrahim i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (13.09.2016.).

Član 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima

AP 3040/21 – Nemogućnost potpunog usvojenja; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelacija je podnesena protiv odluka redovnih sudova kojima je odbijen zahtjev apelantata za potpuno usvojenje. Zahtjev je odbijen jer su organi uprave i redovni sudovi zaključili da apelanti nisu ispunili zakonske uvjete za potpuno usvojenje jer je apelant imao sedam mjeseci života preko zakonske granice (10 godina) u vrijeme podnošenja zahtjeva za usvojenje, a apelantica nije bila u bračnoj ili vanbračnoj zajednici najmanje pet godina da bi mogla potpuno usvojiti apelanta. Apelanti su se žalili na povredu prava na privatni i porodični život.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, istakao da je u konkretnom slučaju apelant kao malo dijete (u dobi od godinu i pol) bio smješten u dom za djecu i omladinu bez roditeljskog staranja u Banjaluci. Apelantov biološki otac je nepoznat, a njegovoj biološkoj majci je uslijed zdravstvenih razloga u potpunosti oduzeta poslovna sposobnost. U momentu kada ga je apelantica usvojila, apelant je imao pet godina i četiri mjeseca i bio je okvalificiran kao „visokorizično dijete”. Ustavni sud je dalje ukazao

da je stručni organ procijenio da bi u konkretnom slučaju najbolje rješenje za apelanta bilo raskinuti nepotpuno usvojenje, te istovremeno zasnovati potpuno, ali da to nije bilo moguće jer apelantica i apelant ne ispunjavaju zakonom propisane uvjete za potpuno usvojenje. Apelanti su u postupku isticali i da zbog zasnovanog nepotpunog usvojenja u svakodnevnom životu nailaze na poteškoće u situacijama kada je za apelantove aktivnosti potrebna saglasnost roditelja, koju u takvim situacijama ne može dati sama apelantica zato što u apelantovom rodnom listu nije upisana kao roditelj, odnosno dužni su javnosti predočavati podatke iz svog privatnog života (koji se tiču činjenice nepotpunog usvojenja). Imajući sve ovo u vidu, Ustavni sud je zaključio da između apelantice i apelanta dugi niz godina postoje *de facto* bliski porodični odnosi koji su u apelantovom najboljem interesu, odnosno u interesu njegovog daljnjeg razvoja i integracije u apelanticinu porodicu, te da osporenom odlukom kojom je odbijen zahtjev za potpuno usvojenje nisu dati dovoljni i relevantni razlozi koji bi opravdali nužnost donošenja ovakve odluke. U specifičnim okolnostima konkretnog slučaja Ustavni sud je zaključio da u cjelini nije postignuta razumna proporcionalnost između miješanja u pravo apelanta na privatni i porodični život i zakonitog cilja kojem se težilo, zbog čega je prekršeno pravo apelanta iz člana 8 Evropske konvencije.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Wagner i J. M. W. L. protiv Luksemburga* (28.06.2007.) i *Gözüm protiv Turske* (20.04.2015.).

AP 3766/20 – Zaštita psihičkog i tjelesnog integriteta maloljetne žrtve, privatni život; kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelaciju su podnijele majka i kćerka (prvoapelantica i drugoapelantica) protiv odluka kojom je optuženi oslobođen od optužbi da je počinio krivično djelo silovanja prema drugoapelantici. Krivični postupak je iniciran prvoapelanticinom prijavom Policijskoj upravi o izvršenom krivičnom djelu silovanja prema njenoj kćerki, tada maloljetnoj drugoapelantici. Policijska uprava je, putem načelnika kao ovlaštenog lica, istog dana Klinici za ginekologiju i akušerstvo uputila zahtjev za ginekološko-akušerski pregled oštećene drugoapelantice, konstatirajući na zahtjevu da za obavljanje pregleda nedostaje pismeni nalog dežurnog tužioca. Redovni sudovi su, na dvije instance, saglasno zaključili da obavljeni pregled predstavlja nezakonito pribavljen dokaz, zbog čega su nezakoniti i dokazi koji su proistekli iz tog dokaza – sudsko-medicinsko vještačenje i usmeno pojašnjenje, te da se na tim dokazima ne može zasnivati sudska presuda. Apelacijom je problematizirano pitanje zaštite žrtve krivičnog djela tvrdnjom da su određeni propusti napravljeni u fazi istrage, a zatim i prilikom ocjene dokaza i da je zbog tih propusta povrijeđen lični integritet oštećene.

Odluka

Ustavni sud je, između ostalog, istakao da je Tužilaštvo u trenutku podizanja optužnice, jedanaest mjeseci nakon prijave o događaju i krivičnom djelu, pri čemu identifikacija osumnjičenog/optuženog nije bila sporna, zaključilo da raspolaže dovoljnim brojem dokaza da je u odnosu na drugoapelanticu kao oštećenu počinjeno krivično djelo silovanja. Međutim, tokom procesuiranja, pojavila se sumnja u pogledu zakonitosti određenog broja dokaza, nakon čega su redovni sudovi izveli zaključak da su određeni dokazi nezakoniti zbog propusta u proceduri njihovog pribavljanja, te da bi drugačiji stav vodio bitnoj povredi odredbi krivičnog postupka. Za Ustavni sud je bilo neupitno da, zbog specifičnosti i prirode krivičnog djela povodom kojeg se vodio krivični postupak, tjelesni pregled i njegov rezultat, između ostalih, predstavlja jedan od ključnih dokaza s ciljem dokazivanja da li je počinjeno krivično djelo ili nije.

Osim toga, drugoapelantica se, zahtijevajući djelotvornu zaštitu svog prava na tjelesni i psihički integritet, obratila Policijskoj upravi – dakle, javnoj vlasti – pa se stoga ne može zaključiti da je na bilo koji način utjecala na daljnju nekooperativnost između Tužilaštva i Policijske uprave kao nadležnih tijela u pogledu postupanja prema članu 123 ZKP-a FBiH (nedostatak tužilačke naredbe za pregled), što su sudovi smatrali razlogom za nezakonitost tog dokaza i dokaza koji su iz njega proistekli (vještačenje). Iz analize slučaja je proizašlo da Tužilaštvo nije imalo u vidu konkretne, specifične okolnosti konkretnog slučaja koje se, prema mišljenju Ustavnog suda, ogledaju u prirodi krivičnog djela povodom kojeg se vodio postupak (silovanje) i drugoapelanticinoj starosnoj dobi (u vrijeme navodnog počinjenja djela imala je 14 godina, a u vrijeme saslušanja u svojstvu svjedoka manje od 16 godina). Pri tome, Tužilaštvo je propustilo da primijeni krivičnopravne mehanizme i osigura da se dokazi prikupe u propisanoj proceduri. Navedeni elementi su iziskivali naročitu pažnju i procjenu prilikom prikupljanja dokazne građe, kako drugoapelantici kao žrtvi ne bi bila uskraćena odgovarajuća zaštita. Ustavni sud je zaključio da zbog ovakvih propusta u posebnim okolnostima ovog predmeta drugoapelantici nije pružena odgovarajuća zaštita zbog napada na njen tjelesni integritet, što ujedno pokazuje i manjkavost u načinu na koji su pribavljeni dokazi na kojim je zasnovana optužba. Stoga je Ustavni sud zaključio da je došlo do kršenja prava na privatni život apelantice iz člana II/3f) Ustava Bosne i Hercegovine i člana 8 Evropske konvencije, i to u njihovom proceduralnom dijelu.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Salman protiv Turske* (27.06.2000.), *M. C. protiv Bugarske* (04.12.2003.), *X. i Y. protiv Nizozemske* (26.03.1985.), *Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (25.03.1993.) i *Isaković-Vidović protiv Srbije* (01.07.2014.).

Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine

Pripremila: Emira Hodžić, Sud Bosne i Hercegovine

Uvod

Za period juli – decembar 2021. godine izdvojeno je pet sažetaka odluka iz predmeta Odjela II za organizovani kriminal, privredni kriminal i korupciju. Dvije odluke su pravosnažne presude, a tri odluke se odnose na pravosnažna rješenja. Odluke se odnose na stavove koje su sudska vijeća donosila u odnosu na zakonitost pribavljanja dokaza, odmjeravanje kazne licu koje je priznalo krivicu, prava na imovinu trećih lica, zakonitost lišenja slobode u kontekstu ocjene dokaza i dostavljanja dokaza odbrani, te postojanje osnovane sumnje u istražnoj fazi postupka, kao i prirode obrazloženja drugostepene odluke.

Predmet broj S1 2 K 020784 20 K od 28.01.2021. godine, pravosnažan presudom broj S1 2 K 020784 21 KŽ od 02.07.2021. godine – Zakonitost pribavljanja dokaza

Činjenice

Prvostepenom presudom optuženi je oglašen krivim da je počinio krivično djelo Organizovanje terorističke grupe iz člana 202d) u vezi sa stavom 1 KZBiH, a sve u vezi s krivičnim djelom Terorizam iz člana 201 KZBiH. Sud ga je oglasio krivim i izrekao kaznu zatvora u trajanju od tri godine. Apelaciono vijeće Suda je odlučujući po žalbi djelimično preinačilo prvostepenu presudu u pogledu odluke o kazni i istu povećalo na četiri godine zatvora, dok je u preostalom dijelu prvostepena presuda potvrđena.

U toku glavnog pretresa u prvostepenom postupku Tužilaštvo je predložilo da se kao dokaz prihvati video-snimak koji je objavljen javno na društvenoj mreži. Branilac je isticao prigovor autentičnosti pomenutog dokaza jer se ne zna ko je autor spornog snimka. Također, je naveo da se snimak sastojao od niza fotografija koje se prikazuju jedna za drugom uz prateću muziku i tekst, što omogućava eventualnu manipulaciju na snimku u smislu dodavanja fotografija u odnosu na originalni snimak.

Odluka

Sud je prihvatio predloženi dokaz Tužilaštva kao zakonit, autentičan i relevantan. Prilikom donošenja odluke o prihvatanju pomenutog video-snimka, sudsko vijeće je uzelo u obzir i specifičnosti krivičnog djela Terorizam, odnosno specifičnost načina prikupljanja informacija i dokaza u cilju dokazivanja ovog krivičnog djela. U obrazloženju prvostepene presude se navodi: „*Prije svega, Sud nalazi bitnim napomenuti specifičnost prikupljanja informacija i dokaza kod ovakve vrste krivičnih djela, odnosno krivičnih djela povezanih s terorizmom, kako je navedeno i u saopštenju Službe za istraživanje Evropskog parlamenta, gdje je naglašeno da 'sve rasprostranjenija upotreba fotografija i videosnimaka od strane terorističkih grupa i boraca pojedinaca koji postavljaju samoinkriminirajući materijal na društvene mreže (npr. Facebook) pruža dodatne mogućnosti za prikupljanje dokaza.*”^[46]

[46] P. Bakowski i L. Puccio, Služba za istraživanje Evropskog parlamenta, *Strani borci - Odgovori zemalja članica i aktivnosti EU*, Izvještaj, mart 2016., dostupno na: <http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-579080-Foreignfighters-rev-FINAL.pdf>, strana 8.

Također, opšte je poznato da transnacionalne kriminalističke organizacije i terorističke grupe poput ISIL-a koriste socijalne medije za širenje propagande i lakše prenošenje svojih poruka. Takva komunikacija je decentralizovana i teško može biti podvrgnuta kontroli i restrikciji. Izrazito teško se i cenzuriše, a svakome je dostupna. Pripadnicima terorističkih organizacija i njihovim simpatizerima internet prvenstveno služi kao oružje (cyber terorizam), potom kao sredstvo komunikacije, te konačno, za obraćanje javnosti”.^[47]

Kada je u pitanju prigovor autentičnosti dokaza koji je istakla odbrana, sudsko vijeće je isti odbilo kao neosnovan imajući u vidu da je sporni dokaz pojašnjen na glavnom pretresu putem svjedoka koji je ovlašteno službeno lice. Svjedok je na glavnom pretresu detaljno pojasnio da se radilo o video-snimku koji je posvećen borcu poginulom u Siriji, te da je isti objavljen na javnom profilu društvene mreže. Nadalje, po ocjeni sudskog vijeća, snimak je zakonito snimljen i pohranjen s interneta, a cjelokupnu proceduru je u Sudu iznijela ovlaštena službena osoba koja je svjedočila u svojstvu svjedoka na glavnom pretresu. Uz to, predočena je i materijalna dokumentacija koju je Sud ocijenio validnom i relevantnom. U konkretnom slučaju radilo se o javnom snimku postavljenom na postojećem javnom profilu. Na kraju, u vezi s razmatranjem spornog dokaza u kontekstu prigovora odbrane o postojanju mogućnosti manipulacije materijalom, Sud je uzeo u obzir pojašnjenje svjedoka koji je naveo da se u slučaju sumnje u autentičnost određenog snimka provode dodatne metode u cilju autorizacije snimka, a da u konkretnom slučaju ovlaštena službena lica nisu imala sumnju te vrste.

U pogledu sačinjavanja video-snimka vijeće je zaključilo sljedeće: „Činjenica da je nepoznata osoba koja je snimila i objavila video-snimak, po ocjeni Suda, ne utiče na njihovu zakonitost, posebno ako se ima u vidu prethodno analizirana specifičnost korišćenja društvenih mreža od strane terorističkih organizacija u propagandne svrhe, odnosno često objavljivanje materijala (samo)inkriminišućeg sadržaja, što konsekventno dovodi do veće mogućnosti prikupljanja dokaza kod krivičnih djela povezanih s terorizmom.”^[48] Apelaciono vijeće Suda BiH je razmatrajući žalbu prihvatilo zauzete stavove sudećeg vijeća u pogledu prihvatanja dokaza kao i obrazloženja u pogledu njihovog prihvatanja.

Predmet broj S1 2 K 039295 21 Kž 2 od 21.07.2021. godine – Član 5 EKLjP-a zakonitost lišenja slobode, član 6 EKLjP-a pravo na odbranu

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 039295 21 Kv 3 od 12.07.2021. godine prema osumnjičenom je produžen pritvor zbog postojanja opasnosti od bjekstva i opasnosti od utjecaja na svjedoke. Postupak protiv osumnjičenog se vodio zbog postojanja osnovane sumnje da je počinjeno krivično djelo Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela Krijumčarenje migranata iz člana 189a) stav 1 KZBiH, u vezi s krivičnim djelom Krijumčarenje ljudi iz člana 189 stavke 1 i 2 KZBiH.

Protiv navedenog rješenja žalbu je blagovremeno izjavila braniteljica osumnjičenog zbog povrede odredaba krivičnog postupka i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, s prijedlogom da Apelaciono vijeće žalbu usvoji, a pobijano rješenje Suda BiH ukine i osumnjičenom odredi mjere zabrane kao blaže mjere za osiguranje prisustva osumnjičenog.

[47] Presuda broj: S 1 2 K 020784 20 K od 28.01.2021. godine, strana 17.

[48] *Ibid.*

U žalbi braniteljica, između ostalog, ističe da je osumnjičenom povrijeđeno pravo na odbranu zbog uskraćivanja odbrani određenih dokaza od strane Tužilaštva prilikom podnošenja prijedloga za određivanje i za produženje mjere pritvora, zbog čega odbrana nije bila u mogućnosti da se očituje o istim. Nadalje se u žalbi navodi da Tužilaštvo uz prijedlog za produženje pritvora nije dostavilo nikakve dokaze o umišljanju osumnjičenog da počinji krivično djelo, budući da nema dokaza o bitnom elementu krivičnog djela, a to je protupravno pribavljanje imovinske koristi.

Odluka

Apelaciono vijeće je našlo neosnovanim prigovore odbrane, te potvrdilo prvostepenu odluku o produženju pritvora.

U odnosu na žalbene prigovore obrane koji su navedeni u prethodnom odjeljku, vijeće je iznijelo sljedeće obrazloženje. Prije svega, u odnosu na obavezu objelodanjivanja dokaza, Apelaciono vijeće je imalo u vidu odredbe člana 47 stav 1 ZKPBiH. Pomenutom odredbom pravo branioca da pregleda spise i dokaze u fazi istrage može biti uskraćeno ukoliko bi njihovo objelodanjivanje moglo dovesti u opasnost ciljeve istrage. Prema navedenom zakonskom rješenju, zakonodavac je dao ovlast tužiocu da izvrši procjenu u svakom konkretnom slučaju. Međutim, takva provjera ne može biti paušalna, već je Tužilaštvo u obavezi dostaviti Sudu dokaze bitne za procjenu zakonitosti pritvora, te obavijestiti odbranu o postojanju istih. Apelaciono vijeće je utvrdilo da je u konkretnom slučaju prvostepeni sud u potpunosti ispoštovao traženu zakonsku proceduru. Apelaciono vijeće je pomenuto ograničenje pristupa dokazima posmatralo i u kontekstu prakse Ustavnog suda BiH, te se pozvalo na dvije odluke i to: AP-46/11 od 20.04.2011. godine i AP 40/09 od 26.02.2009. godine u kojima je zauzet isti stav u pogledu ograničenja objelodanjivanja dokaza odbrani u fazi istrage.

Kada je u pitanju prigovor odbrane usmjeren na postojanje jednog od bitnih elemenata krivičnog djela koje se osumnjičenom stavlja na teret, Apelaciono vijeće je iznijelo isti stav dosadašnje prakse ovog Suda, a to je da se za istražnu fazu postupka zahtijeva osnovana sumnja s nižim stepenom izvjesnosti da je osumnjičeni počinio krivična djela koja mu se stavljaju na teret, u odnosu na kasnije faze postupka. Sud je imao u vidu praksu Evropskog suda za ljudska prava prema kojoj se za postojanje osnovane sumnje podrazumijeva: „*Postojanje nekih činjenica ili informacija koje bi uvjerile objektivnog posmatrača da je moguće da je lice koje je u pitanju počinilo krivično djelo.*“^[49] Nadalje, bitno je napomenuti i stav Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u predmetu AP 1971/14 od 17.09.2014. godine, gdje se navodi: „...*da u trenutku određivanja pritvora ne mora biti sa sigurnošću utvrđeno da je krivično djelo zaista i počinjeno, te ne mora biti utvrđena njegova priroda.*“^[50]

Predmet S1 2 K 039823 21 Kž 3 od 20.09.2021. godine – Odmjeravanje kazne zatvora optuženom koji je priznao krivicu i pravo na imovinu iz člana 1 Protokola 1 uz EKLJP

Činjenice i žalbeni navodi

Prvostepenom presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 039823 21 K od 17.08.2021. godine, nakon priznanja krivice na glavnom pretresu, optuženi je oglašen krivim da je počinio krivično djelo Krijumčarenje (akcizne robe – duhanskih proizvoda) iz člana 214 stav 1 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, te mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od sedam (7) mjeseci. Prvostepenom presudom su od optuženog na osnovu odredbe člana 74 stav 1 KZBiH oduzeti predmeti (mobilni

[49] Evropski sud za ljudska prava, *Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 30. augusta 1990. godine, serija A, broj 182, stav 32; i *O'Hara protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 16. oktobra 2001. godine, Izvještaji presuda i odluka 2001-X, stav 34.

[50] Paragraf 25 citirane odluke.

telefoni) te je, na osnovu odredbe člana 110 KZBiH, oduzeta i imovinska korist pribavljena krivičnim djelom i to u iznosu od 1.500,00 EUR. Prvostepenom presudom pravnom licu kao vlasniku vraćeni su privremeno oduzeto vozilo, prikolica, te ključevi.

Protiv prvostepene presude žalbu je izjavilo Tužilaštvo BiH zbog povrede Krivičnog zakona i odluke o krivičnopravnoj sankciji (koja obuhvata izrečenu kaznu, kao i odluku o mjerama sigurnosti i oduzimanju predmeta), oduzimanju imovinske koristi, troškovima krivičnog postupka i imovinskopravnom zahtjevu, s prijedlogom da Apelaciono vijeće žalbu uvaži i preinači presudu na način da izrekne kaznu zatvora koja će ispuniti svrhu kažnjavanja i da izrekne mjeru sigurnosti oduzimanja predmeta teretnog motornog vozila kao priključnog vozila. Žalbu protiv prvostepene presude izjavio je i branilac optuženog zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji u smislu odredbe člana 296 stav 1 tačka d) ZKPBiH, s prijedlogom da Vijeće Apelacionog odjeljenja Suda BiH istu uzme u razmatranje i preinači prvostepenu presudu Suda BiH.

Odluka

Razmatrajući žalbene prigovore kako Tužilaštva tako i odbrane, Apelaciono vijeće je u cijelosti odbilo žalbu branioca, te uvažilo žalbu Tužilaštva u pogledu odluke o kazni, pa je preinačilo prvostepenu presudu i osudilo optuženog na kaznu zatvora u trajanju od jedne (1) godine.

Apelaciono vijeće je zaključilo da prvostepeni sud nije na adekvatan način vrednovao sve relevantne okolnosti, te da kazna u trajanju od sedam (7) mjeseci zatvora nije u srazmjeri s težinom krivičnog djela i stepenom krivične odgovornosti optuženog.

U žalbenom postupku, u kontekstu žalbe Tužilaštva, Apelaciono vijeće je uzelo u obzir količinu i tržišnu vrijednost krijumčarene akcizne robe u ukupnom iznosu od 1.149.872,07 KM, te štetne posljedice i društvenu opasnost radnji optuženog. Ove činjenice nisu u dovoljnoj mjeri cijenjene prilikom odmjeravanja kazne u prvostepenom postupku. Vijeće je navelo: „*Polazeći od navedenog, te u prvostepenoj presudi utvrđenih olakšavajućih i otežavajućih okolnosti, uloge optuženog u poduzetim krivičnopravnim radnjama kojima je učinio krivično djelo krijumčarenje iz člana 214 stav 1 KZBiH, i njegovo priznanje, ličnih i porodičnih prilika optuženog, njegove prethodne neosuđivanosti i svrhe kažnjavanja, ovo Vijeće nalazi da je u konkretnom slučaju kazna zatvora u trajanju od jedne (1) godine adekvatan odraz težine krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim, stepena krivične odgovornosti i ličnosti istog.*“^[51] Pored navedenog, Apelaciono vijeće je cijenilo i činjenicu da se radilo o krijumčarenju robe koja je bila namijenjena za inostranstvo, kojom prilikom je BiH bila tranzitna zemlja, što u svojoj ukupnosti narušava integritet države u borbi protiv krijumčarenja.

Drugo važno pitanje koje je razmatrano u presudi Apelacionog vijeća jeste žalbeni navod Tužilaštva u pogledu odluke o mjeri sigurnosti. Tužilac je iznio shvatanje da je prvostepeni sud vraćajući motorno i priključno vozilo vlasniku povrijedio Krivični zakon Bosne i Hercegovine jer nije izrekao mjeru sigurnosti oduzimanja predmeta. Međutim, suprotno navodima Tužilaštva, Apelaciono vijeće je ocijenilo pravilnim zaključak prvostepenog vijeća, pri čemu je imalo u vidu odredbe člana 214 stav 5 KZBIH. Pomenutim članom propisano je da će se: „*Oduzeti prevozno sredstvo čija su tajna ili skrovnata mjesta iskorištena za prenos robe iz stava od 1 do 3 ovog člana, ili koje je namijenjeno za učinjenje krivičnog djela iz stava od 1 do 3 ovog člana, odnosno krijumčarenja, ako je vlasnik ili korisnik prevoznog sredstva to znao ili je mogao ili bio dužan znati.*“ Tužilaštvo je smatralo da se navedena odredba treba dovesti u vezu s članom 74 Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine koji se

[51] Presuda Apelacionog vijeća Suda BiH: S1 2 K 039823 21 Kž 3 od 20.09.2021. godine, par. 16.

odnosi na oduzimanje predmeta koji su na bilo koji način, u cjelini ili djelimično, upotrijebljeni ili su bili namijenjeni da budu upotrijebljeni za počinjenje krivičnog djela ili koji su nastali počinjenjem krivičnog djela.

Međutim, u konkretnom slučaju motorno i priključno vozilo su se nalazili u vlasništvu pravnog lica kao oštećenog. Iz stanja u spisu nije proizlazilo da su teretno i priključno vozilo preinačeni za izvršenje predmetnog krivičnog djela, te da postoje okolnosti koje bi eventualno ukazivale na propuste vlasnika istih koje bi ih dovele u vezu s počinjenim krivičnim djelom. Vijeće je nadalje istaklo da je optuženi vozilo zakonito koristio po osnovu ugovora o zakupu. Nadalje, nije postojala konkretna opasnost da će ista vozila ponovno biti korištena za vršenje krivičnih djela. Pored navedenog, Vijeće je imalo u vidu i materijalno stanje optuženog, vrijednost vozila i neizvjesnost namirenja od optuženog u slučaju upućivanja da u parnici od njega traže naknadu za vozila.

Uporište za ovakav stav Apelaciono vijeće je našlo u recentnoj sudskoj praksi Suda BiH, te odlukama Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda BiH^[52], koje se temelje na odredbi člana 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i slobodama. Imajući u vidu praksu u pomenutim odlukama, Vijeće je istaklo da je potrebno u svakom slučaju utvrditi da li je trajnim oduzimanjem vozila u vlasništvu oštećenih kao trećih lica: a) došlo do miješanja u imovinu oštećenih; b) da li je to miješanje bilo u skladu sa zakonom i u javnom interesu; i c) da li je to miješanje bilo proporcionalno legitimnom cilju, dakle, da li uspostavlja pravičnu ravnotežu između prava vlasnika i općeg interesa.^[53]

Vijeće je na kraju zaključilo sljedeće: „Prema tome, imajući u vidu da se u konkretnom predmetu ne može ukazati na određeni stepen krivice i nebrige koja bi se mogla pripisati vlasniku oduzetih vozila, niti da se u konkretnom predmetu može dovesti u vezu odnos između postupanja vlasnika i kršenja zakona do kojega je, van svake sumnje, došlo, i ovo Vijeće ocjenjuje da bi u konkretnom predmetu oduzimanjem vozila od vlasnika bila narušena pravična ravnoteža između zahtjeva općeg interesa i prava na mirno uživanje vlasništva, odnosno da trajno oduzimanje predmetnih vozila od njihovog vlasnika ne bi bilo u skladu sa standardom proporcionalnosti iz člana 1 Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju i člana II/3.k) Ustava Bosne i Hercegovine.“^[54]

Predmet broj S1 2 K 024465 21 Kž 8 od 18.10.2021. godine – Pravo žalbe na presudu u kontekstu prava na imovinu iz člana 1 Protokola br. 1 uz EKLjP

Odluka i žalbeni navodi

Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine odbačena je kao nedopuštena žalba punomoćnika supruge i sina optuženog izjavljena na presudu Suda BiH broj S1 2 K 024465 17 K od 27.05.2021. godine.

Protiv navedenog rješenja žalbu je blagovremeno izjavio njihov punomoćnik navodeći da se osporeno rješenje pobija zbog povrede odredaba ZKPBiH, iz razloga jer je izreka prvostepene presude nerazumljiva u odnosu na oduzimanje imovinske koristi, a iz izreke proizilazi da se oduzimaju i nekretnine, odnosno suvlasnički dijelovi nekretnina koji nisu imovina optuženog. To nadalje znači da su supruga i sin, od koga se primjenom člana 111 KZBiH oduzima imovinska korist, ovlašteni po članu 293 stav 5 ZKPBiH podnijeti žalbu, a Sud je u obavezi dostaviti im prvostepenu presudu.

[52] Ap 2742/16 od 11.09.2018. godine i Ap 212/19 od 10.12.2020. godine, Evropski sud za ljudska prava, *Holy Monasteries protiv Grčke*, presuda od 9. decembra 1994. godine, serija A broj 301-A, stav 51).

[53] Presuda Apelacionog vijeća Suda BiH: S1 2 K 039823 21 Kž 3 od 20.09.2021. godine, par. 22.

[54] *Ibid*, par. 25.

Odluka

Nakon što je ispitalo pobijano rješenje u granicama žalbenih navoda, Apelaciono vijeće je uvažilo žalbu punomoćnika, te preinačilo prvostepeno rješenje na način da se žalba na prvostepenu presudu supruge i sina optuženog ima smatrati dopuštenom. Prilikom donošenja odluke Apelaciono vijeće je, prije svega, imalo u vidu odredbe člana 293 stav 5 Zakona o krivičnom postupku BiH kojima je propisano da žalbu na presudu može podnijeti i osoba čiji je predmet oduzet ili od koje je oduzeta imovinska korist pribavljena krivičnim djelom. Obrazlažući ratio legis ove odredbe, Apelaciono vijeće je istaklo sljedeće: „*Osnovni motiv zakonodavca da pravo na žalbu da i tim trećim osobama u situaciji kada je sudskom odlukom oduzet njihov predmet ili imovinska korist pribavljena krivičnim djelom, jeste njihov pravni interes da štite svoje pravo na imovinu, koje pravo im je garantovano i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.*“^[55]

U konkretnom slučaju je žalba na prvostepenu presudu, izjavljena od supruge i sina optuženog, ocijenjena nedopuštenom iz razloga što od njih izrekom prvostepene presude nisu ni oduzeti predmeti niti imovinska korist pribavljena krivičnim djelom (nekretnine navedene u izreci presude), nego su oduzeti od optuženog. Međutim, prema ocjeni Apelacionog vijeća, iako u presudi nije izrekom oduzeta imovina od supruge i sina optuženog, sama činjenica da se nekretnine koje su oduzete od optuženog nalaze u vlasništvu ½ optuženog, a ostali dio su u vlasništvu supruge, odnosno za određene nekretnine sina, a da su oduzete u cjelini proizveo bi se zaključak da je oduzet i njihov dio nekretnina, im daje pravni osnov za žalbu.

Apelaciono vijeće nije ulazilo u osnovanost takve žalbe, ali je omogućavajući pravo na žalbu na taj način zaštitilo pravo osobe da žalbom brani svoje stavove u pogledu prava na imovinu kao prava koje je zagarantovano Konvencijom.

S1 2 K 040875 21 Kž 2 od 09.11.2021. godine – Priroda obrazloženja drugostepene odluke, prema praksi ESLjP-a

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine prihvaćen je prijedlog Tužilaštva Bosne i Hercegovine za produženje pritvora prema osumnjičenom zbog postojanja opasnosti od bjekstva, opasnosti od utjecaja na svjedoke i opasnosti od ponavljanja krivičnog djela. Protiv navedenog rješenja žalbu je izjavila braniteljica osumnjičenog, predlažući izricanje blažih mjera, te osporavajući postojanje osnovane sumnje u pogledu uloge i svijesti osumnjičenog, kao i posebnih pritvorskih razloga. Odbrana je istakla da je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 297 stav 1 tačka d) ZKPBiH, odnosno člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama, jer odbrani nije data mogućnost da efektivno ospori dokaze na kojima se temelji osnovana sumnja. Braniteljica je dalje pobijala posebne pritvorske razloge ističući da su dokazi o istima samo interpretirani, a da isti nisu priloženi.

Odluka

Analizirajući žalbene navode, Apelaciono vijeće je iste odbilo i potvrdilo prvostepeno rješenje. Prije nego što je dalo argumente po pojedinim žalbenim navodima, Apelaciono vijeće je iznijelo stav o prirodi obrazloženja drugostepene odluke u skladu sa standardima Evropske konvencije o ljudskim pravima, te je onda, u skladu s tim standardom, obrazložilo svoju odluku.

[55] Strana 2 rješenja S1 2 K 024465 21 Kž 8 od 18.10.2021. godine.

Apelaciono vijeće je, prije svega, istaklo da u žalbenoj odluci Sud treba dati obrazloženje svoje argumentacije, ali to ne znači da u odluci moraju biti dati detaljni odgovori na sve iznijete argumente.^[56]

U skladu s tim stavom, Apelaciono vijeće je smatralo logičkim da u drugostepenoj odluci budu prihvaćeni argumenti koji su iznijeti u pobijanoj odluci ako su pravilni. Imajući u vidu navedeno, Apelaciono vijeće je istaklo: „Stoga se može zaključiti da drugostepena odluka predstavlja odluku koja je donesena u žalbenom postupku i kada je u pitanju njeno obrazloženje dovoljno je da se u njoj upućuje, odnosno da ona sadrži slaganje s tvrđenjima i ocjenama nižestepenog suda u tom smislu da žalbeni sud u obrazloženju svoje odluke ukazuje na prihvatljivost stavova i ocjena nižeg suda, odnosno njegovih utvrđenja s kojima se slaže (vidi Evropski sud, *Garcia Ruiz protiv Španije*, 1999-I, 31 EHRR 589 GC).”^[57]

Slijedom navedenog, u drugostepenoj odluci nije neophodno odgovoriti na svaki žalbeni navod, već je dovoljno da žalbeni sud razmotri i odgovori na žalbene prigovore koji se tiču odluke o postojanju krivičnog djela i krivične odgovornosti. Apelaciono vijeće se u svojoj odluci pozvalo na praksu Ustavnog suda BiH u predmetima U 62/01 od 5. aprila 2002. godine i AP 352/04 od 23. marta 2005. godine. Primjenjujući svoj stav na razmatranje žalbenih navoda odbrane u pogledu osporavanja postojanja osnovane sumnje, Apelaciono vijeće je imalo u vidu da se radi o fazi istrage u kojoj je potreban niži stepen postojanja osnovane sumnje od onog koji je potreban u odnosu na onaj stepen uvjerenja koji mora postojati u daljem toku postupka, odnosno nakon okončanja istrage i prilikom odlučivanja o potvrđivanju optužnice. Primjenjujući pomenute standarde žalbene odluke, konstatovano je da je zadatak Suda prema članu 6 EKLJP-a da zaštiti lice od proizvoljnosti u odlučivanju. Analizirajući prvostepenu odluku u pogledu osnovane sumnje, Apelaciono vijeće se uvjerilo u ispravnost zaključaka prvostepenog vijeća, smatrajući argumentaciju i dokaze koji su pomenuti u prvostepenoj odluci dovoljnim za tu fazu postupka. Vijeće je dalje naglasilo da bi svako detaljnije obrazlaganje pitanja osnovane sumnje u pomenutoj fazi postupka vodilo ka nedopuštenom prejudiciranju postupka i narušilo bi presumpciju nevinosti osumnjičenog.

[56] ESLJP, *Van der Hurk protiv Holandije*, 19. april 1994. godine, par. 61.

[57] Strana 4 rješenja broj: S1 2 K 040875 21 Kž 2 od 09.11.2021. godine.

Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

Pripremio: Edin Čengiđ, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine

Uvod

Za ovaj broj časopisa izabrano je osam odluka Vrhovnog suda Federacije BiH. Radi se o odlukama iz druge polovine 2021. godine, u kojima su izraženi pravni stavovi o aktuelnim pitanjima iz krivične, građanske i upravne oblasti. Izdvojene su sljedeće odluke: 01 o K 013572 20 Kž, 07 o K 016663 19 K, 03 o K 019313 20 Kž 5, 03 o K 016546 20 Kž 5, 09 o K 036260 21 Kž 9, 68 2 P 010236 20 Rev, 65 o P 180211 21 Rev i 09 o U 028913 19 Uvp.

Predmet broj: 01 o K 013572 20 Kž od 30.09.2021. godine – Sadržina izreke presude kojom se odlučuje o produženom krivičnom djelu

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Bihaću broj 01 o K 013572 19 K od 18.11.2019. godine optuženi A.P. je oglašen krivim za krivično djelo Pronevjera u službi iz člana 384 stav 2, u vezi sa stavom 1 te sa članom 55 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH), u sticaju sa krivičnim djelom Krivotvorenje službene isprave iz člana 389 stav 1, u vezi člana 54 KZ-a FBiH, pa je osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 4 (četiri) mjeseca.

Pobijajući prvostepenu presudu kantonalni tužitelj je u žalbi naveo da sud u prvostepenoj presudi nije u potpunosti riješio tačku 2. izmijenjene optužnice, s obzirom da je činjenični opis izmijenjene optužnice sadržavao 22 radnje izvršenja predmetnog krivičnog djela koje čine konstrukciju produženog krivičnog djela, dok je sud u presudi riješio samo jednu radnju, onu počinjenu 01.04.2017. godine, a o ostaloj 21 radnji izvršenja navedenog krivičnog djela nije odlučio izrekom presude i na taj način nije u potpunosti riješio optužbu.

Odluka

Provjeravajući osnovanost iznesenih žalbenih navoda kantonalnog tužitelja ovaj Sud je utvrdio da je u konkretnom slučaju optuženom A.P. izmijenjenom optužnicom stavljeno na teret da je učinio više istih krivičnih djela koja s obzirom na način učinjenja, njihovu vremensku povezanost i druge stvarne okolnosti koje ih povezuju čine jedinstvenu cjelinu. Prvostepeni sud je našao da je optuženi učinio samo jednu krivičnopravnu radnju kojom su ostvareni svi bitni elementi bića krivičnog djela Krivotvorenje službene isprave iz člana 389 stav 1 KZ-a FBiH za koje krivično djelo je optuženog i oglasio krivim, dok o drugim krivičnopravnim radnjama opisanim u tački 2. optužnice (za koje prvostepeni sud nalazi da nema dokaza da ih je učinio optuženi, iako se radi o radnjama koje, same po sebi, sadrže obilježje krivičnog djela), prvostepeni sud nije uopće odlučio izrekom presude, jer je našao da nisu dokazane.

Po mišljenju Vrhovnog suda Federacije BiH osnovano se ukazuje žalbom kantonalnog tužitelja da pobijanom presudom nije potpuno riješen predmet optužbe u odnosu na izmijenjenu optužnicu i da je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka h) ZKP-a

FBiH. Naime, imajući u vidu da je optuženom stavljeno na teret, tačkom 2. optužnice, da je počinio produženo krivično djelo Krivotvorenje službene isprave iz člana 389 stav 1, u vezi sa članom 55 KZ-a FBiH, a da prvostepeni sud nalazi utvrđenim da je optuženi učinio samo jednu krivičnoppravnu radnju (od ukupno 22 radnje za koje je optužen) za koju ga je oglasio krivim, onda nije dovoljno, kako navodi prvostepeni sud u obrazloženju svoje presude, zbog nedostatka dokaza iz činjeničnog opisa iz izmijenjene optužnice samo izostaviti sve ostale radnje izvršenja, obzirom da se u smislu člana 295 stav 1 ZKP-a FBiH presuda odnosi na djelo, odnosno djela koja su predmet optužbe sadržane u potvrđenoj, odnosno na glavnom pretresu izmijenjenoj optužnici, što je u konkretnom predmetu izostalo.

Predmet broj 07 o K 016663 19 K od 16.06.2021. godine – Prepoznavanje optuženog nije provedeno u skladu s odredbom člana 99 stav 3 i 4 ZKP-a FBiH

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Mostaru broj 07 o K 016663 19 K od 19.02.2020. godine optuženi S.Dž. oglašen je krivim da je učinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142 stav 1 preuzetog Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ) i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) godina.

Protiv te presude žalbu je izjavio branilac optuženog, advokat Č.K., zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o kazni. Branilac optuženog je, između ostalog, prigovarao da je Zapisnik o prepoznavanju optuženog putem fotografija Državne agencije za istrage i zaštitu broj: I-16-15/3-04-1-111-06-Z-2/17 od 03.02.2017. godine (prepoznavanje optuženog od strane svjedoka J.S.) nezakonit dokaz, jer prepoznavanje nije provedeno u skladu s odredbom člana 99 stavke 3 i 4 ZKP-a FBiH, odnosno, da je time učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka i) ZKP-a FBiH.

Odluka

Ispitujući prethodno istaknute žalbene navode Vrhovni sud Federacije BiH je našao da je prepoznavanje optuženog od strane svjedoka J.S. nezakonit dokaz, iz razloga što prepoznavanje nije provedeno u skladu s odredbom člana 99 stavke 3 i 4 ZKP-a FBiH, odnosno, da je time učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka i) ZKP-a FBiH. Naime, odredbom člana 99 stav 3 ZKP-a FBiH je, između ostalog, propisano da, ako je potrebno utvrditi poznaje li svjedok osobu, od njega će se prvo tražiti da je opiše ili navede značajke koje je karakterišu, pa će mu se poslije toga radi prepoznavanja pokazati ta osoba zajedno s njemu drugim nepoznatim osobama, dok je u stavu 4 iste zakonske odredbe propisano da, ukoliko prepoznavanje nije moguće na prethodno opisani način (u skladu sa stavom 3), onda će se prepoznavanje izvršiti na osnovu prepoznavanja fotografija te osobe postavljenih između fotografija svjedoku nepoznatih osoba.

Dakle, iz navedenih zakonskih odredbi jasno je da zakonodavac prioritet daje neposrednom prepoznavanju koje je u stavu 3 utvrđeno kao pravilo, dok se prepoznavanje na osnovu fotografija može primijeniti samo izuzetno, i to isključivo onda kada neposredno prepoznavanje nije moguće. I pored ovakvog izričitog zakonskog određenja, radnja dokazivanja o kojoj je sačinjen naprijed pomenuti zapisnik o prepoznavanju optuženog S.Dž. od strane svjedoka J.S. nije provedena na takav način, nego je izvršeno prepoznavanje optuženog na osnovu fotografija u smislu odredbe iz stava 4 člana 99 ZKP-a FBiH, bez ikakve konstatacije zbog čega nije bilo moguće neposredno prepoznavanje na osnovu člana 99 stav 3 istog Zakona. Obzirom da ni u pobijanoj presudi, a niti u samom zapisniku o prepoznavanju, nema nikakvih naznaka da se prepoznavanje u konkretnom slučaju nije moglo

izvršiti u smislu odredbe člana 99 stav 3 ZKP-a FBiH, odnosno, zbog čega je bilo neophodno da se ova radnja dokazivanja provede na osnovu fotografija u smislu stava 4 istog Zakona, onda slijedi da za prepoznavanje koje je provedeno na osnovu odredbe člana 99 stav 4 ZKP-a FBiH nisu bili ispunjeni zakonom propisani uvjeti.

Imajući to vidu, ovaj Sud je našao da se, dakle, radi o suštinskom kršenju relevantnih odredbi procesnog zakona, koje za posljedicu ima nezakonitost dokaza pribavljenog tim kršenjem, zbog čega se u smislu člana 11 stav 2 ZKP-a FBiH na takvim dokazima ne može zasnivati sudska odluka.

Predmet broj 03 O K 019313 20 Kž 5 od 24.06.2021. godine – Nezakoniti dokazi po sili zakona – presuda se ne može zasnivati na iskazima svjedoka koji su, između ostalog, svjedočili na okolnosti koje se tiču ranijeg spolnog iskustva i ponašanja oštećene

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Tuzli broj 03 O K 019313 19 K od 04.03.2020. godine optuženi Dž.K. je na osnovu člana 299 tačka c) Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (ZKP FBiH) oslobođen optužbe da je počinio krivično djelo Silovanje iz člana 203 stav 3 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH).

Protiv ove presude Vrhovnom sudu Federacije BiH žalbu je izjavio kantonalni tužitelj iz Tuzle, te tom prilikom posebno ukazao na činjenicu da su iskazi svjedoka odbrane K.O., H.S. i Č.E., koji su ispitivani u postupku pred prvostepenim sudom, nezakoniti dokazi, budući da su ovi svjedoci svjedočili između ostalog i na okolnosti koje se tiču ranijeg spolnog iskustva i ponašanja oštećene S.F. Zbog navedenog je, po mišljenju kantonalnog tužitelja, postupljeno protivno odredbi člana 279 ZKP-a FBiH i učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka i) ZKP-a FBiH.

Odluka

Ispitujući pobijanu presudu u granicama žalbenih navoda tužitelja i po službenoj dužnosti u smislu člana 321 ZKP-a FBiH, ovaj Sud je zaključio da su isti osnovani. Prije svega, potrebno je napomenuti da je odredbom člana 279 stav 1 ZKP-a FBiH propisano da oštećenog krivičnim djelom nije dopušteno ispitivati o njegovom spolnom životu prije počinjenog krivičnog djela koje je predmet postupka. Nijedan dokaz koji se iznosi da bi pokazao ranije spolno iskustvo, ponašanje ili spolnu orijentaciju oštećenog neće se prihvatiti. S tim u vezi ovaj Sud je našao da iz spisa predmeta slijedi da su svjedoci odbrane na koje se u žalbi ukazuje, između ostalog, svjedočili i o ranijem spolnom iskustvu i ponašanju oštećene. Tačnije, iz obrazloženja pobijane presude (strana 15) slijedi da je prvostepeni sud poklonio vjeru iskazima ovih svjedoka, budući da su svi svjedoci saglasno izjavili „da znaju da S.F. pruža seksualne usluge za novac, a također je seksualne odnose imao sa njom i optuženi, za koje joj je plaćao“, pa je prvostepeni sud našao da je iskaz oštećene neistinit i neuvjerljiv. Dakle, budući da je odredbom člana 279 stav 1 ZKP-a FBiH izričito propisano da se neće prihvatiti nijedan dokaz koji se iznosi da bi pokazao ranije spolno iskustvo, ponašanje ili spolnu orijentaciju oštećenog, slijedi da ista ima za cilj da se bez ikakvih predrasuda osigura pravna zaštita svakom ko je oštećen izvršenjem krivičnog djela, bez obzira na njegovo spolno iskustvo, ponašanje ili orijentaciju.

Kako je prvostepeni sud dozvolio da se svjedoci ispituju na naprijed navedene okolnosti, a potom i temeljio presudu na takvim dokazima (prihvatio iskaze naprijed navedenih svjedoka koji se odnose na ranije spolno iskustvo i ponašanje oštećene S.F.), iako je to naprijed navedenom odredbom izričito zabranjeno, slijedi da je prihvatanjem od strane prvostepenog suda iskaza navedenih svjedoka na

pomenute okolnosti očigledno postupljeno protivno odredbi člana 279 stav 1 ZKP-a FBiH pa je time povrijeđena ova odredba ZKP-a FBiH, odnosno postupljeno je suprotno svrsi i smislu koji ova odredba ima. Dakle, kako je odredbom člana 279 stav 1 ZKP-a FBiH izričito propisano da se takvi dokazi neće prihvatiti, te kako se prvostepena presuda zasniiva na takvim dokazima, učinjena je bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka i) ZKP-a FBiH.

Predmet broj 03 O K 016546 20 Kž 5 od 15.07.2021. godine – Potreba navođenja kršenja blanketnih propisa kod krivičnog djela Zloupotreba položaja ili ovlaštenja

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Tuzli broj 03 O K 01654 18 K od 19.12.2019. godine optuženi Š.A., H.E. i A. N. su oglašeni krivim zbog krivičnog djela Zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 383 stav 3 u vezi sa stavom 1 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH), te su im izrečene kazne zatvora.

Protiv navedenog rješenja žalbe su izjavili branioci svih optuženih. U žalbi branioca optuženog A.N. se ukazuje da je krivično djelo za koje je njegov branjenik oglašen krivim (Zloupotreba položaja ili ovlaštenja iz člana 383 stav 3 u vezi sa stavom 1 KZ-a FBiH) blanketno krivično djelo, pa kako u izreci pobijane presude kojom je njegov branjenik oglašen krivim (tačka 2a) nije naveden blankentni propis suprotno kojem je njegov branjenik postupao, to smatra da je izreka iste nerazumljiva, te da je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka k) ZKP-a FBiH.

Odluka

Ispitujući istaknute navode branioca navedenog optuženog, vijeće Vrhovnog suda Federacije BiH iste je našlo neosnovanim. Naime, iz izreke pobijane presude (tačka 2a) slijedi da je optuženi A.N. oglašen krivim da je učinio predmetno krivično djelo iskorištavanjem svojih ovlaštenja koja je imao kao odgovorna osoba u preduzeću „J. K.“. Navedeno krivično djelo (kada se kao radnja izvršenja pojavljuje iskorištavanje službenog položaja ili ovlaštenja) postoji kada službeno lice preduzima radnje koje su formalno u granicama njegovog ovlaštenja, ali su one protivpravne u materijalnom smislu, jer su suprotne interesima i zadacima službe. Dakle, potrebno je da u svom postupanju učinilac (optuženi) interese i ciljeve službe zanemaruje i zamjenjuje ih svojim interesima ili interesima nekog drugog lica, odnosno potrebno je da činjenični opis sadrži činjenice i okolnosti iz kojih proizilazi da radnje optuženog nisu bile u interesu firme. Prema tome, zaključak je ovoga Suda da nije potrebna naznaka da je optuženi (kada se radi o iskorištavanju službenog položaja) postupio protivno određenoj blanketnoj normi, jer su njegova postupanja formalno u okviru njegovih ovlaštenja, pa iz navedenih razloga izreka pobijane presude nije nerazumljiva kako to u žalbi tvrdi branilac, te stoga nije učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312 stav 1 tačka k) ZKP-a FBiH.

Predmet broj: 09 O K 036260 21 Kž 9 od 04.11.2021. godine – Postojanje osnovane sumnje ne može se utvrđivati u odnosu na kazneno djelo iz ukinute presude

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj: 09 O K 036260 21 Kž 8 od 23.09.2021. godine, prema optuženim M.N., B.Y. i P.A., protiv kojih se, po potvrđenoj optužnici Kantonalnog tužiteljstva u Sarajevu broj: T09 O KT 0155495 20 od 01.09.2020. godine, kazneni postupak vodi zbog kaznenog djela Razbojništvo iz članka 289 stavka 2 u vezi sa stavkom 1 i člankom 31 Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH) produžen je pritvor za dva (2) mjeseca.

Protiv navedenog rješenja žalbe su izjavili branioci svih optuženih. Braniteljica optuženog P.A. je u žalbi istakla da je u konkretnom slučaju, budući da je u pitanju procesna situacija gdje je o pritvoru odlučivano nakon što je ukinuta prvostupanjska presuda (koju tužiteljstvo i obrana nisu osporavali zbog izmijenjene pravne ocjene djela) i predmet vraćen na ponovno suđenje prvostupanjskom sudu, osnovanu sumnju trebalo utvrđivati u odnosu na kazneno djelo iz ukinute presude (Teška tjelesna ozljeda iz članka 172 stavka 3 KZ-a FBiH) a ne na ono kazneno djelo iz na glavnom pretresu izmijenjene optužnice (Razbojništvo iz članka 289 stavka 2 u vezi sa stavkom 1 i člankom 31 KZ-a FBiH), kako je to u pobijanom rješenju učinjeno.

Odluka

Ispitujući istaknute žalbene navode braniteljice optuženog P.A., postupajuće vijeće ovog Suda zaključilo je da isti nisu osnovani. Naime, u predmetnom slučaju se radi o tome da je presuda na koju u žalbi ukazuje optuženikova braniteljica ukinuta (što nije sporno), pa se onda u takvim okolnostima, kod ispitivanja jesu li razlozi za pritvor i dalje aktualni, postojanje osnovane sumnje (kada sud postupa u smislu članka 330 stavka 5 ZKP-a FBiH) ne može utvrđivati u odnosu na kazneno djelo iz pravno nepostojeće presude, nego se taj odnos uspostavlja isključivo prema kaznenom djelu iz potvrđene ili na glavnom pretresu izmijenjene optužnice.

Predmet broj 68 2 P 010236 20 Rev – Neosnovano bogaćenje kroz nezakonito primljene penzije

Činjenice

Prvostepenom presudom Općinskog suda u Livnu naloženo je tuženom Ž.P. da tužitelju Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje – Kantonalna administrativna služba za Kanton Livno, na ime nezakonito primljenih penzija za period od mjeseca jula 2010. godine do 30.09.2014. godine, isplati iznos od 47.601,06 KM, u mjesečnim iznosima kako je to detaljno navedeno u izreci prvostepene presude, sa zakonskom zateznom kamatom počev od dospijeća svakog pojedinačnog mjesečnog obroka. Drugostepenom presudom Kantonalnog suda u Livnu žalbe tužitelja i tuženog su odbijene i prvostepena presuda potvrđena.

Prvostepeni sud je u postupku koji je prethodio odluci utvrdio da je tuženom rješenjem tužitelja od 20.11.2007. godine, u skladu s pozitivnim zakonskim odredbama, priznato pravo na starosnu penziju počev od 30.03.2007. godine. Navedeno rješenje je u postupku određivanja novog iznosa penzije, shodno članu 3 Zakona o prijevremenom povoljnijem penzionisanju branilaca odbrambeno-oslobodilačkog rata, zamijenjeno privremenim rješenjem od 02.07.2013. godine, kojim je tuženom određen novi iznos prijevremene povoljnije starosne penzije.

Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje – Područna služba u Splitu, s međunarodnim obrascem HR/BiH 205 od 13.10.2014. godine, dostavio je tužitelju dokaz da je tuženi kod tog nosioca osiguranja prijavljen od 14.09.2007. godine i dalje, bez prekida. Na osnovu navedenog dokaza, odnosno utvrđenja da je tuženi u R. Hrvatskoj zasnovao radni odnos dana 14.09.2007. godine, tužitelj je dana 21.10.2014. godine donio rješenje kojim je odlučio da tuženom prestaje pravo na isplatu starosne penzije počev od 13.09.2007. godine.

U iznesenoj činjeničnoj i pravnoj situaciji prvostepeni sud je primjenom odredbe člana 210 ZOO-a u vezi sa članom 114 stav 1 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju FBiH naložio tuženom da tužitelju, za period od jula 2010. do 30.09.2014. godine, vrati neosnovano primljene penzije u iznosu od 47.601,06 KM, pri čemu je visina stečenog bez osnova utvrđena na osnovu uvjerenja o isplaćenim penzijama od 10.07.2015. godine i obavijesti o preplati penzije od 05.11.2014. godine.

Protiv drugostepene presude, u dosuđujućem dijelu, reviziju je blagovremeno izjavio tuženi i to zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom da se revizija usvoji i pobijana presuda preinači odbijanjem tužbenog zahtjeva u cijelosti, ili da se pobijana presuda ukine i predmet vrati drugostepenom sudu na ponovno suđenje.

Odluka

Odredbom člana 114 stav 1 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisano je da korisniku penzije koji je penziju ostvario prije navršnja 40 godina penzijskog staža, odnosno 65 godina života, i korisniku invalidske penzije koji zasnuje radni odnos ili započne da obavlja djelatnost iz člana 11 tačke 1 i 2 ovog Zakona, penzija se ne isplaćuje za to vrijeme, a najduže do navršnja 40 godina penzijskog staža, odnosno 65 godina života. Prema odredbi člana 8 Zakona o prijevremenom povoljnijem penzionisanju branilaca odbrambeno-oslobodilačkog rata, korisniku penzije ostvarene prema ovom Zakonu, koji zasnuje radni odnos ili započne obavljati samostalnu djelatnost, penzija se ne isplaćuje za to vrijeme.

Polazeći od utvrđenog činjeničnog stanja, revizijski sud je ocijenio da su pravilno nižestepeni sudovi primijenili materijalno pravo (članovi 210 i 214 ZOO-a) kada su zaključili da na strani tuženog postoji neosnovano bogaćenje na račun imovine tužitelja, jer je tuženi u spornom vremenskom periodu, suprotno naprijed citiranim zakonskim odredbama, istovremeno primao penziju i bio u osiguranju, odnosno bio zaposlen.

S druge strane, suprotno prigovoru revidenta, odredbe člana 114 stav 1 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju i člana 8 Zakona o prijevremenom povoljnijem penzionisanju branilaca odbrambeno-oslobodilačkog rata nemaju za posljedicu gubitak prava na penziju, već samo prestanak isplate penzija za određeno vrijeme utvrđeno zakonom. Pravne posljedice navedenih zakonskih odredaba tužitelj je na zakonit način utvrdio svojim rješenjem od 21.10.2014. godine.

Predmet broj 65 O P 180211 21 Rev – Pravna priroda zahtjeva bivšeg supružnika kao suvlasnika bračne stečevine

Činjenice

Prvostepenom presudom Općinskog suda u Sarajevu broj 65 O P 180211 06 P od 16.10.2015. godine tuženom je naloženo da tužiteljici isplati iznos od 21.802,00 KM na ime otuđenog suvlasničkog dijela od ½ poslovnog prostora, kao predmeta bračne stečevine, sa zakonskom zateznom kamatom, dok je istom presudom odbijen kao neosnovan protivtužbeni zahtjev da se tužiteljica obaveže da isplati tuženom iznos od 18.400,00 KM na ime zakupnine i korištenja istog poslovnog prostora za period od 01.04.1992. - 26.04.2004. godine, iznos od 8.000,00 KM na ime otuđenja suvlasničkog dijela od ½ nekretnine upisane u K.O. B., kao predmeta bračne stečevine, te iznosa od 10.000,00 KM na ime korištenja i otuđenja suvlasničkog dijela od ½ ofset mašine tipa Rotoprint R-40 formata A-4, kao predmeta bračne stečevine. Drugostepenom presudom Kantonalnog suda u Sarajevu broj 65 O P 180211 16 Gž od 25.05.2016. godine žalba tuženog je odbijena i prvostepena presuda potvrđena.

U postupku pred nižestepenim sudovima je utvrđeno da je brak tužiteljice i tuženog, kao supružnika, razveden 01.07.1994. godine, da je u pravosnažno okončanoj parnici iz 2003. godine utvrđeno da bračnu stečevinu stranaka predstavljaju nekretnine – poslovni prostor u Sarajevu površine 27,48 m², zemljište površine 1.110 m² K.O.B. i ofset mašina tipa Rotoprint R-40, formata A-4, s utvrđenim suvlasničkim dijelovima stranaka na ovoj imovini od po ½, te da je tužiteljica, nakon razvoda braka i faktičkog prekida bračne zajednice s tuženim, koristila predmetni poslovni prostor te jedno

vrijeme izdavala u zakup do tačno neutvrđenog dana 2003. godine, kada je poslovni prostor predala tuženom, koji je isti nastavio koristiti i izdavati u zakup, da bi ga 26.04.2004. godine prodao trećem licu, s tim da je u Ugovoru o kupoprodaji naveden iznos kupoprodajne cijene od 27.500,00 KM, a da je stvarna cijena za koju je prodao poslovni prostor po izjavi tuženog 40.000,00 KM, dok je po procjeni nadležnog poreznog organa 43.604,00 KM, što predstavlja osnovicu za razrez poreza na promet nepokretnosti utvrđen od općinske komisije. Nadalje je utvrđeno da je tužiteljica parcelu, kao bračnu stečevinu, prodala 1999. godine, a predmetnu mašinu nakon rata, za što je tuženi saznao 2003. godine.

S obzirom da parnične stranke smatraju da je svako od njih prodajom spornih nekretnina i pokretnih stvari raspolagao i suvlasničkim dijelom onog drugog, sporno je da li tužiteljici i tuženom pripadaju iznosi koji odgovaraju polovini tržišne vrijednosti nekretnina i pokretne stvari, prodajom kojih je omogućeno trećim licima da steknu pravo vlasništva i sporni njihov udio, te da li je nastupila zastara potraživanja utuženih iznosa koje je postavio tuženi.

Nižestepeni sudovi su usvojili tužbeni zahtjev tužiteljice kao obligacionopravni zahtjev za isplatu tržišne vrijednosti $\frac{1}{2}$ predmetnog poslovnog prostora i kao zahtjev za naknadu štete iz člana 154 stav 1 Zakona o obligacionim odnosima, obrazlažući da je tuženi tužiteljicu „oštetio u vrijednosti njenog suvlasničkog dijela“, te kao zahtjev za neosnovano bogaćenje iz člana 210 ZOO-a, uz obrazloženje da je njena imovina neosnovano umanjena za vrijednost njenog suvlasničkog dijela. Po istom osnovu odbijen je protivtužbeni zahtjev, polazeći od stava da je protivtužba u ovom predmetu podnesena 2014. godine, dakle nakon proteka subjektivnog roka od tri godine od saznanja za štetu, odnosno protekom pet godina od nastanka štete – član 376 stavke 1 i 2 ZOO-a.

Protiv drugostepene presude reviziju je blagovremeno izjavio tuženi iz svih zakonom propisanih razloga, s prijedlogom da se revizija usvoji i drugostepena presuda preinači na način da se tužbeni zahtjev odbije u cijelosti, a usvoji protivtužbeni zahtjev ili da se drugostepena presuda ukine te predmet vrati na ponovno suđenje.

Odluka

Vrhovni sud Federacije BiH je u svojoj odluci izrazio stav prema kojem pravo suvlasnika na diobu stvari prestaje valjanim otuđenjem te stvari (prestankom suvlasništva) pa zahtjev bivšeg supružnika, kao suvlasnika bračne stečevine, predstavlja obligacionopravni zahtjev za isplatu vrijednosti suvlasničkog dijela otuđene stvari, koji može imati pravnu prirodu zahtjeva za naknadu štete, sticanja bez osnova, kao i zahtjeva za isplatu kupoprodajne cijene. Pritom je moguće kumulirano tražiti naknadu štete zbog umanjjenja imovine prema odredbi člana 155 ZOO-a i nadoknadu vrijednosti ostvarene koristi zbog sticanja bez osnova iz člana 210 ZOO-a.

Po ocjeni revizijskog suda, nižestepeni sudovi su pravilno sudili o predmetu spora na osnovu izloženih činjeničnih utvrđenja, uz ocjenu da potraživanje tužiteljice, kako ga je postavila, predstavlja potraživanje naknade štete i pravilno su tužbeni zahtjev usvojili, a odbili protivtužbeni zahtjev zbog zastarjelosti potraživanja. Pravilno je pri tome zahtjev tužiteljice ocijenjen kao obligacionopravni zahtjev na isplatu. Tužiteljica je, nalazeći da je štetnom radnjom tuženog izgubila pravo na stvarnopravni zahtjev u odnosu na bračnu stečevinu, postavila obligacionopravni zahtjev na isplatu, ukazujući na protivpravno postupanje tuženog i na njegovu odgovornost za štetne posljedice takvog postupanja. Tužiteljici pripada novčani iznos koji odgovara polovini tržišne vrijednosti te nekretnine, a nije relevantno za koji iznos je tuženi prodao poslovni prostor jer tužiteljica svoj zahtjev ne zasniva na isplati $\frac{1}{2}$ kupoprodajne cijene.

I zahtjev tuženog je valjalo cijeniti kao zahtjev za naknadu štete jer je i on tokom postupka tvrdio da je tužiteljica protivpravno otuđila njegov suvlasnički dio od 1/2 u zemljišnoj parceli i mašini i na taj način umanjila njegovu imovinu. S obzirom da je tuženi najkasnije 2003. godine znao za predmetnu štetu, njen obim i za lice koje bi za tu štetu moglo odgovarati – tužiteljicu – i da je tada već bio u mogućnosti i imao pravo zahtijevati naknadu štete, što je učinio tek 30.01.2014. godine, dakle, izvan zastarnog roka iz odredaba člana 376 ZOO-a, to je prigovor zastare njegovog potraživanja osnovan.

Predmet broj: 09 o U 028913 19 Uvp od 02.09.2021. godine – Obavezni elementi izreke presude u upravnom sporu

Činjenice i navodi iz zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke

Protiv presude Kantonalnog suda u Sarajevu broj: 09 o U 028913 17 U od 03.04.2019. godine (u upravnoj stvari vraćanja u posjed stana) blagovremeno je zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke podnijelo zainteresovano lice L.D., koje navedenu presudu prvostepenog suda, između ostalog, pobija iz razloga povrede pravila Zakona o upravnom postupku, pri tome navodeći da prilikom donošenja pobijane presude u izreci nisu navedeni broj i datum osporenog rješenja koje je poništeno, što je čini nezakonitom i zbog čega se ne može ispitati.

Odluka

Ispitujući iznesene navode zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke ovaj Sud je našao da pobijana presuda nije nezakonita i nepodobna za ispitivanje iz razloga što u izreci iste nisu navedeni broj i datum osporenog rješenja koje je poništeno. Naime, odredbom člana 55 Zakona o upravnim sporovima propisano je da će se, ukoliko ovaj Zakon ne sadrži odredbe o postupku u upravnim sporovima, shodno primjenjivati odgovarajuće odredbe zakona kojim je uređen parnični postupak. Dakle, primjena Zakona o parničnom postupku predviđena je samo za situacije koje nisu regulirane Zakonom o upravnim sporovima. Nadalje, odredbom člana 39 istog Zakona propisano je šta presuda, odnosno rješenje doneseno u upravnom sporu mora sadržavati, pri čemu decidno označenje broja, datuma i donosioca osporenog akta, iako doprinosi potpunosti i jasnoći odluke, nije obavezni element na način kako je to regulirano odredbama Zakona o parničnom postupku. Ovo iz razloga jer su naziv, broj i datum osporenog akta već navedeni u uvodu presude, što je čini i određenom i jasnom, odnosno razumljivom, i to kako sa aspekta same izreke, tako i sa aspekta utvrđenja *res iudicata*, pri čemu se prilikom donošenja presude u upravnom sporu ne zahtijeva određenost u mjeri u kojoj se zahtijeva prilikom donošenja presude u parničnom postupku, a što u tom postupku nameću razlozi izvršivosti presude u kasnijem izvršnom postupku.

Zbog izloženog je Vrhovni sud Federacije BiH zaključio da nisu osnovani navodi zahtjeva istaknuti u tom pravcu, jer je pobijana presuda Kantonalnog suda u Sarajevu u cijelosti razumljiva i podobna za ocjenu, iako u izreci iste nisu navedeni broj i datum osporenog akta.

Новине у јуриспруденцији Врховног суда Републике Српске

Припремила: Тања Милетић, Врховни суд Републике Српске

Увод

За овај број часописа издвојено је шест одлука Врховног суда Републике Српске, по двије одлуке из кривичне, грађанске и управне области. Ради се о одлукама донесеним у протеклом периоду у којима су, са становишта судске праксе, разматрана значајна правна питања, те су изражени правни ставови који доприносе развоју и уједначавању судске праксе.

Предмет 71 0 К 211718 21 Кжж 2 – Злоупотреба повјерења – члан 234 став 3 у вези са ставом 1 Кривичног законика Републике Српске

Чињенице и наводи из жалбе

Првостепеном пресудом оглашен је кривим оптужени због кривичног дјела Злоупотребе повјерења из члана 234 ставке 3 и 2 у вези са ставом 1 Кривичног закона Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 49/03 до 37/13), за које дјело му је изречена условна осуда којом је утврђена казна затвора у трајању од 6 (шест) мјесеци и одређено да се иста неће извршити ако оптужени у року од 1 (једне) године и 6 (шест) мјесеци по правоснажности пресуде не почини ново кривично дјело, те је обавезан да оштећеним надокнади штету у износу од 12.400,00 КМ у року од 30 дана по правоснажности пресуде, а под пријетњом принудног извршења. Другостепени суд је уважавањем жалби оптуженог и његовог браниоца укинуо првостепену пресуду и одредио одржавање претреса пред тим судом, па је након одржаног претреса донио пресуду којом су уважене жалбе оптуженог и његовог браниоца и преиначена првострепена пресуда тако да је на основу члана 298 тачка а) Закона о кривичном поступку Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 53/12 до 66/18; у даљем тексту: ЗКП РС-а) оптужени ослобођен од оптужбе да је починио кривично дјело Злоупотребе повјерења из члана 234 став 3 у вези са ставом 1 Кривичног законика Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 64/17; у даљем тексту: Кривични законик).

Одлучујући по жалби окружног јавног тужиоца Врховни суд Републике Српске је уважио жалбу, укинуо пресуду другостепеног суда и предмет вратио том суду на поновно суђење. У поновном поступку другостепени суд је на претресу пред тим судом донио пресуду којом је огласио кривим оптуженог због кривичног дјела Злоупотребе повјерења из члана 234 став 3 у вези са ставом 1 Кривичног законика за које дјело му је изречена условна осуда којом му је утврђена казна затвора у трајању од 6 (шест) мјесеци и одређено да се иста неће извршити уколико оптужени у року од 1 (једне) године и 6 (шест) мјесеци по правоснажности пресуде не почини ново кривично дјело, те је оптужени обавезан да оштећеним надокнади штету у износу од 12.400,00 КМ у року од 30 дана по правоснажности пресуде, а под пријетњом принудног извршења.

Против те пресуде жалбе су изјавили окружни јавни тужилац, бранилац оптуженог, те оптужени. Приговори жалбе браниоца оптуженог и оптуженог у виду погрешно утврђеног

чињеничног стања, те о повреди Кривичног закона, првенствено се заснивају на тврдњи да у радњама оптуженог критичног догађаја нема намјере прибављања имовинске користи (као субјективног односа према дјелу у виду директног умишљаја).

Одлука

Врховни суд Републике Српске је одбио као неосноване жалбе окружног јавног тужиоца, браниоца оптуженог, те оптуженог и потврдио побијану пресуду. Полазећи од неспорних чињеничних утврђења да је оптужени у инкриминисаном периоду заступао интересе оштећене породице као њихов пуномоћник у поступку накнаде штете пред осигуравајућим друштвом, да је оптуженом омашком уплаћен преостали (неисплаћени) дио накнаде штете у износу од 12.400,00 КМ за оштећену породицу на основу Споразума о вансудском поравнању од 05.06.2002. године, побијана пресуда изводи закључак да је оптужени био свјестан да му тај новчани износ не припада (јер су му већ по том основу плаћени трошкови заступања у износу од 200,00 КМ) па му је била обавеза, да износ од 12.400,00 КМ дозначи оштећеној породици, као преостали дио штете (на коју чињеницу је оптужени више пута упозораван усмено а и писмено 19.09.2012. године од стране оштећене породице и од стране радника осигуравајућег друштва), што он није учинио до 12.09.2012. године.

Надаље, апострофирајући да је један од облика радње извршења овог кривичног дјела неиспуњавање своје дужности заступања имовинских интереса неког лица, те да извршилац овог квалификованог облика дјела може бити и адвокат, побијана пресуда закључује да у конкретном случају сама чињеница да је оптужени на свом рачуну задржао за себе износ од 12.400,00 КМ који је припадао оштећеној породици указује на то да овакво његово понашање није у складу с добијеним овлашћењима (пуномоћ за заступање) и Кодексом адвокатске етике који га обавезују да адекватно заступа имовинске интересе оштећених, па је слиједом тога био у обавези да новчани износ од 12.400,00 КМ, који је грешком дозначен на његов рачун, одмах уплати оштећенима или у крајњем случају да изврши поврат новца осигуравајућем друштву, што он није учинио, из чега произлази да је намјера оптуженог за прибављање имовинске користи себи и наношење штете породици А.Ј. била обухваћена његовим директним умишљајем, од момента уплате спорног новца тј. од 04.01.2007. године и постојала је до 12.09.2012. године (када му је отказана пуномоћ за заступање), а она постоји и до данас (дан доношења побијане пресуде), јер новац није враћен.

По оцјени овог Суда, правилност наведеног утврђења побијане пресуде, по којем је поступање оптуженог критичног догађаја мотивисано намјером прибављања противправне имовинске користи, није доведена у сумњу аргументима жалбе оптуженог и његовог браниоца којима тврде да такву намјеру искључују чињенице да је он поступао у оквиру овлашћења из уговора о заступању, а посебно да је у поступку накнаде штете дао писмене инструкције осигуравајућем друштву да се накнада за све оштећене исплати на рачун оштећеног А.Ј., нити аргументом жалбе браниоца оптуженог да умишљај оптуженог искључује већ сама чињеница што је наведени износ новца омашком уплаћен на рачун оптуженог. Ово из разлога што је за утврђење намјере прибављања противправне имовинске користи код оптуженог критичног догађаја, и по оцјени овог Суда, од одлучујућег значаја понашање оптуженог у односу на грешком му уплаћени износ новца (као накнада за штету оштећеној породици А.Ј. чије је интересе као пуномоћник заступао у поступку пред осигуравајућим друштвом) од момента сазнања за погрешно извршену уплату. Како у инкриминисаном периоду (који је дужи од пет година) оптужени као пуномоћник оштећених није предузео ниједну радњу која би манифестовала његову вољу да новац који је грешком уплаћен на његов рачун, а на име накнаде штете лицима које је заступао, преда тим лицима или врати осигуравајућем друштву,

онда нема сумње да је такво његово понашање у виду неиспуњења дужности адвоката приликом заступања имовинских интереса оштећених мотивисано намјером да себи прибави имовинску корист.

Слиједом наведеног, по оцјени овог Суда, на темељу правилно утврђеног чињеничног стања побијаном пресудом је правилно примијењен Кривични закон када су радње оптуженог критичног догађаја правно квалификоване као кривично дјело Злоупотребе повјерења из члана 234 став 3 у вези са ставом 1 Кривичног законика, за које дјело је оглашен кривим.

Предмет 11 0 К 019836 21 Квлз – Право суда да не допусти извођење доказа – члан 278 став 2 Закона о кривичном поступку Републике Српске

Чињенице и наводи из захтјева за заштиту законитости

Првостепеном пресудом је оптужени оглашен кривим због кривичног дјела Тешка тјелесна повреда из члана 156 став 1 Кривичног закона Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 49/03 до 67/13; у даљем тексту: КЗ РС-а) и осуђен на казну затвора у трајању од три године, у коју казну је урачунато вријеме проведено у притвору.

Другостепеном пресудом су одбијене жалбе окружног јавног тужиоца и браниоца оптуженог, те је потврђена првостепена пресуда.

Против те пресуде захтјев за заштиту законитости (у даљем тексту: захтјев) је поднио бранилац осуђеног због повреде одредби кривичног закона и повреде права на одбрану, па образлажући повреду поступка које манифестују повреду права на одбрану у захтјеву истиче да је поступак према оптуженом од самог почетка био неправичан и дискриминаторан. При томе наводи да је супротно одредби члана 14 став 2 Закона о кривичном поступку Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 51/12 до 66/18; у даљем тексту: ЗКП РС-а) и члана 6 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода на штету оптуженог повријеђен принцип равноправности странака и једнакости оружја, посматрано с аспекта приступа доказима и њиховом извођењу на главном претресу. У прилог наведених тврдњи захтјев конкретизује да се ови облици повреде права на одбрану манифестују у одбијању појединих доказних приједлога одбране уз паушално и произвољно образложење, у некритичком прихватању и оних доказних приједлога тужиоца који су непотребни, затим у занемаривању утврђених чињеница које иду у корист оптуженог, те неправилним (на штету оптуженог) разрешењем противрјечности у доказима с аспекта утврђења одлучујућих чињеница (начина повређивања, те врсте и тежине повреда код оштећене), посебно апострофирајући неусклађеност између записника о увиђају и фотодокументације с исказима свједока Ч., К., Д., М. и оштећене Б.К.

Одлука

Врховни суд Републике Српске је одбио захтјев браниоца осуђеног те је, између осталог, нашао да се на наведеним аргументима захтјева не може градити тврдња о повреди права на одбрану у поступку доношења побијане правоснажне пресуде. Наиме, према одредбама члана 278 став 2 ЗКП-а РС-а, суд има дискреционо овлашћење да одбије извођење понуђеног доказа када оцијени да је непотребан и закључи да чињенице које странке или бранилац желе да докажу немају значаја за предмет. Овакво законско ограничење права на извођење доказа је, када се има у виду пракса Европског суда за људска права, конзистентно с одредбама члана 6 став 3 тачка д) Европске конвенције. Међутим, да би примјена овог ограничења била

у складу с цитираном одредбом Европске конвенције, суд је у обавези да у образложењу пресуде наведе разлоге због којих је одлучио да не прихвати поједине доказне приједлоге (пресуда Видал против Белгије од 22. априла 1992. године), а ова обавеза суда недвосмислено произлази и из одредбе члана 304 став 7 ЗКП-а РС-а у погледу свих неприхваћених доказних приједлога странака.

У конкретном случају, првостепени суд је у образложењу пресуде образложио због чега су одбијени доказни приједлози одбране на које захтјев указује, па слиједом тога нема мјеста приговору захтјева о повреди права на одбрану у виду процесне неравноправности оптуженог у овом кривичном поступку, а на приговорима захтјева којима се доводи у питање валидност датих разлога у образложењу којима се суд руководио доношењем одлуке о одбијању тих доказних приједлога не може се заснивати тврдња о повреди права на одбрану осуђеног гарантованог чланом 6 Европске конвенције о људским правима, у којој повреди би била садржана и битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 311 став 1 тачка г) ЗКП-а РС-а.

Предмет 57 0 Ст 130979 21 Рев 2 – Отварање стечајног поступка – члан 3 став 3 Закона о стечају

Чињенице и ревизиони наводи

Предмет одлучивања у овом поступку је утврђивање услова за отварање стечајног поступка над имовином стечајног дужника. Првостепени суд је, по прибављању извјештаја привременог стечајног управника, усвојио приједлог за отварање стечајног поступка над имовином стечајног дужника, наводећи да су испуњени услови из члана 5 Закона о стечају („Службени гласник Републике Српске” бр. 16/16; у даљем тексту: ЗС) јер због блокаде рачуна стечајни дужник не измирује своје новчане обавезе, исти није власник опреме коју користи, а има губитке и незавршене послове. Другостепени суд је подржао став првостепеног суда да су се остварили разлози за отварање стечајног поступка над имовином стечајног дужника, те је додао да је Влада Републике Српске дала сагласност за отварање стечајног поступка, па је одбио жалбу стечајног дужника и потврдио првостепено рјешење.

Стечајни дужник ревизијом побија другостепено рјешење због повреде одредаба поступка и погрешне примјене материјалног права с приједлогом да се оспорена одлука преиначи или укине и предмет врати на поновно одлучивање.

Одлука

По оцјени Врховног суда Републике Српске, основано се у ревизији указује да су нижестепена рјешења заснована на погрешној примјени материјалног права. Наиме, стечајни дужник се противио приједлогу да се над њим отвори стечајни поступак, истичући да је он јавна установа која обавља послове од општег интереса и послује са средствима која су 100% у својини Републике Српске као његовог оснивача, и да се над том имовином не може отворити стечајни поступак, а нижестепени судови нису прихватили наведене приговоре па су усвојили приједлог за отварање стечајног поступка над стечајним дужником. По налажењу ревизионог суда, оваква одлука је противна одредбама члана 3 став 3 ЗС-а који изричито прописује да се над имовином Републике Српске, јединицама локалне самоуправе и јавних фондова који се у цијелости или дјелимично финансирају из буџета, не може отворити ни поступак реструктурирања ни стечајни поступак. Ти поступци се могу отворити само над имовином правног лица у којем је већински капитал у својини Републике Српске или јединице локалне

самоуправе, под условом да се претходно прибави сагласност Владе Републике Српске, односно јединице локалне самоуправе (члан 3 став 4 ЗС-а). Међутим, искључена је могућност отварања стечајног поступка над имовином правног лица чији је капитал 100% у својини Републике Српске или јединице локалне самоуправе.

Како из одлуке о оснивању стечајног дужника и рјешења о регистрацији истог произилази да је стечајни дужник јавна установа у државној својини која обавља дјелатност од посебног друштвеног интереса, да је његов оснивач Република Српска и да је његов капитал 100% у својини Републике Српске те да се, поред осталог, финансира из буџета Републике Српске (ове чињенице међу странкама и нису биле спорне), то се у ревизији основано указује да се над имовином стечајног дужника није могао отворити стечајни поступак већ само поступак редовне ликвидације, у складу са Законом о систему јавних служби („Службени гласник Републике Српске” бр. 68/07 до 44/16). Ради наведеног, овај Суд је усвојио ревизију стечајног дужника и преиначио оба нижестепена рјешења тако што је одбио приједлог за отварање стечајног поступка над стечајним дужником.

Предмет 61 0 Пс 010787 20 Рев – Повраћај у пређашње стање – члан 328 ставке 1 и 2, те члан 333 став 1 Закона о парничном поступку

Чињенице и ревизиони наводи

Предмет спора у овој парници је захтјев тужиоца да му тужени исплати износ од 141.919,61 КМ, са законском затезном каматом, те противтужбени захтјев противтужиоца да му противтужени исплати на име накнаде штете износ од 309.598,34 КМ, са законском затезном каматом. Према утврђеном чињеничном стању, на заказано рочиште за главну расправу није приступио тужилац – противтужени (у даљем тексту: тужилац), иако је био уредно обавјештен о одржавању истог, а тужени – противтужилац (у даљем тексту: тужени) се није упустио у расправљање о предметној правној ствари, па је првостепени суд донио рјешење којим се тужба сматра повученом. Истог дана у суд је приступио законски заступник тужиоца који је истакао да због оправданог разлога (квара на аутомобилу) није могао приступити на рочиште, те је предложио да суд врати предмет у пријашње стање и поново закаже наставак рочишта за главну расправу, а у остављеном року суду је доставио доказе којим правда свој изостанак. Тужени је на рочишту поводом приједлога за повраћај у пређашње стање оспоравао оправданост разлога пропуштања тужиоца, указујући на недостатке достављене документације (да је пореска фактура фиктивни документ, да се предметна врста квара могла осјетити најмање 30 дана раније и да је тужилац имао времена да увиди квар). Првостепени суд је дозволио повраћај у пређашње стање, јер је оцијенио да је до пропуштања дошло услјед оправданих разлога, па је укинуо рјешење којим се тужба сматра повученом и предмет вратио у фазу наставка главне расправе, све у складу с одредбом члана 328 ставке 1 и 2 Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 и 61/13; у даљем тексту: ЗПП).

Првостепеном пресудом обавезан је тужени да тужиоцу исплати тражени износ са законском затезном каматом, а одбијен је у цијелости противтужбени захтјев. Другостепени суд је одлучујући о жалби туженог, позивајући се на документацију тужиоца којом је правдао изостанак са рочишта за главну расправу, закључио да нису испуњени услови из члана 328 став 1 ЗПП-а да би се дозволио повраћај у прешање стање, па је жалбу дјелимично уважио, укинуо првостепену пресуду у побијаном обавезујућем дијелу тужбеног захтјева, укинуо рјешење којим се дозвољава повраћај у пређашње стање, а рјешење првостепеног суда којим се тужба у овој правној ствари сматра повученом оставио на снази, док је у преосталом одбијајућем дијелу противтужбеног захтјева жалбу одбио и првостепену пресуду потврдио.

Тужилац ревизијом другостепену пресуду побија у дијелу којим је уважена жалба туженог, из разлога повреде одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права.

Одлука

По оцјени овог Суда, основано се ревизијом указује на повреде одредаба парничног поступка од стране другостепеног суда, те да образложење другостепене одлуке у побијаном дијелу не садржи разлоге у погледу закључка суда да нису испуњени услови за повраћај у пређашње стање. Наиме, другостепени суд, заузимајући став да разлочи тужиоца за пропуштање рочишта нису оправдани, није дао правну оцјену доказа тужиоца који постоје у спису, који су издати од овлаштеног сервиса, нити их је оцијенио са довољном пажњом, јер се из разлога другостепене одлуке не види зашто ти докази нису ваљани са аспекта одредбе члана 328 ЗПП-а.

Поред наведеног, приједлог за повраћај у пређашње стање тужилац је поднио првостепеном суду, будући да се сходно одредби члана 329 став 1 ЗПП-а приједлог подноси суду код кога је требало извршити пропуштenu радњу, па је првостепени суд и одлучио о приједлогу тако што га је усвојио, укинуо рјешење којим се тужба сматра повученом и вратио парницу у стање у коме се налазила прије пропуштања (члан 328 став 2 ЗПП-а). Тужени је одлуку првостепеног суда по приједлогу за повраћај у пређашње стање побијао у оквиру жалбе на одлуку о главној ствари, будући да против рјешења којим се усваја приједлог за повраћај у пређашње стање није дозвољена посебна жалба (члан 333 став 1 ЗПП-а). Због тога другостепени суд, када одлучује о жалби странке на одлуку о главној ствари, у којој се побија и одлука о дозвољавању повраћаја у пређашње стање, чак и када нађе да није правилна та одлука првостепеног суда, може само укинути првостепену пресуду и предмет вратити првостепеном суду да о приједлогу поново одлучи, а не може укидати рјешење о дозвољавању повраћаја у пређашње стање и сам одлучити о том приједлогу, па тако ни остављати на снази рјешење које је првостепени суд укинуо – којим се тужба сматра повученом, које доноси првостепени суд зависно од тога да ли је приједлог основан или не.

С обзиром да је другостепени суд, због повреде одредаба парничног поступка и погрешног правног приступа у рјешавању ове правне ствари, пропустио утврдити одлучне чињенице које су од значаја за пресуђење, то је овај Суд другостепену одлуку укинуо у побијаном дијелу и предмет у том дијелу вратио другостепеном суду на поновно суђење.

Предмет 11 0 У 021626 18 Увп – Утврђивање граница између шуме у државној својини и шуме у приватној својини – члан 104 Закона о шумама

Чињенице и наводи из захтјева за ванредно преиспитивање пресуде

Побијаном пресудом је одбијена тужба поднесена против оспореног акта тужене, којим је одбијена жалба тужиоца изјављена против рјешења првостепеног органа, којим је утврђена граница између земљишта – посједа Г.К. означеног као к.ч. бр. 1596 зв. „Б. Г.“, шума кл. 3, пов. 4.350 м², уписане у лист непокретности 224 к.о. Д., с једне стране, и земљишта и шуме у државној својини означених као к.ч. бр. 19/1-1 зв. „Г.“, шума кл. 4, пов. 785864.12 м², уписане у п.л. 79 к.о. Д., чији је корисник ЈПШ „Шуме РС“ а.д. С., ШГ „О.-Д.“ из Д., с друге стране, уз одређење граничне линије, те је утврђено да записник о разграничењу од 07.12.2016. године, са скицом лица мјеста и списком координата детаљних тачака, чини саставни дио тог рјешења, као и да ће се по правоснажности овог рјешења гранични знаци ДШ 1 и ДШ 2 потврдити црном масном бојом на утврђеним стаблима с прописаним шаблоном и овјерити лугарским чекићем рејонског лугара.

Захтјевом за ванредно преиспитивање пресуде (у даљем тексту: захтјев) тужилац побија законитост наведене пресуде због повреда правила поступка које су од утицаја на рјешење ствари и погрешне примјене материјалног права, истичући да на локалитету „В.“ никада није успостављена линија разграничења између приватних посједа и државне шуме и шумског земљишта, те да се разграничење с државном шумом и шумским земљиштем не може радити парцијално (само за једну катастарску честицу) већ интегрално.

Одлука

По оцјени Врховног суда Републике Српске исправно је нижестепени суд закључио да је предмет овог управног поступка утврђивање граничне линије између шуме у власништву и посједу Г.К. и шуме у својини Републике Српске коју користи ШГ „О.-Д.“ из Д., а који поступак је покренут захтјевом Г.К., поднесеним дана 29.11.2016. године, о коме је ријешено у складу с одредбом члана 104 Закона о шумама („Службени гласник Републике Српске“ бр. 75/08 и 60/13), а која одредба не прописује да се утврђивање граница мора радити интегрално за одређено подручје (не мора обухватати све власнике парцела на одређеном подручју), већ само да се тај поступак мора завршити у року од десет година од дана ступања на снагу овог Закона. Такође, правилно Суд закључује да је првостепени орган одлуку донио након усмене јавне расправе и увиђаја на лицу мјеста одржаног у присуству заинтересованих странака и вјештака геодетске струке који је идентификовао парцеле по старом и новом премјеру, фактички само преносећи на терен координате тачака парцела с дигиталног катастарског плана за к.о. Д. који је у службеној употреби од 2008. године, о чему је сачињен налаз и мишљење са записником о разграничењу од 07.12.2016. године, који је саставни дио првостепеног рјешења. Од значаја за овај поступак јесте околност да је за к.о. Д. вршено излагање 2006. године, да је тај поступак окончан рјешењем тужене које је дана 20.08.2008. године објављено у „Службеном гласнику Републике Српске“ број 76/08, на који начин је нови премјер ступио на снагу, а у оквиру ког поступка су сва заинтересована лица, па и ШГ „О.-Д.“, имала могућност да ставе примједбе на уписану површину парцела, а којих приговора овдје није било.

Стога, приговори тужиоца да се површине парцела „неких посједника“ наводно разликују у односу на површине коју су они имали по пописном катастру из 1953. године, осим што нису доказани у односу на посједника Г.К. (што је једино релевантно), не могу бити предмет разматрања у оквиру овог поступка, а како то правилно закључује и нижестепени суд, износећи исправан став и о томе да Г.К. као власник и посједник приватне шуме који је само затражио разграничење од шуме у државној својини не може и не треба да трпи штетне посљедице због тога што поступак покренут по захтјеву ШГ „О.-Д.“ 2004. године није завршен до ступања на снагу Закона о шумама, а ни касније у року прописаном овим Законом, јер подносилац захтјева ШГ „О.-Д.“ није користио дозвољене правне механизме којим би исходао окончање тог поступка, а на што је свакако имао право. Ради наведеног, предметни захтјев тужиоца је одбијен.

Предмет 11 0 У 023885 20 Увп – Излагање на јавни увид података о непокретностима за дио катастарске општине – члан 71 став 3 Закона о премјеру и катастру Републике Српске

Чињенице и наводи из захтјева за ванредно преиспитивање

Побијаном пресудом уважењем тужбе поништен је оспорени акт тужене, којим је одбијена као неоснована жалба тужиоца, изјављена против закључка Комисије за излагање на јавни увид података о непокретностима и утврђивање права на непокретностима Подручне

јединице тужене у Б. (у даљем тексту: Комисија) од 8.10.2018. године, којим је прекинут поступак оснивања катастра непокретности за дио катастарске општине Б. 7, а најмање за једну парцелу, покренут по захтјеву тужиоца, те је одређено да ће се поступак наставити након што се стекну услови да тужена донесе одлуку о оснивању катастра непокретности за катастарску општину Б. 7, на територији Града Б. У образложењу пресуде се наводи да је у току предметног управног поступка дана 18.07.2018. године ступио на снагу Закон о измјенама и допунама Закона о премјеру и катастру Републике Српске („Службени гласник РС“ број 62/18) чијим чланом 12 је прописано да се одредба члана 71 став 3 Закона о премјеру и катастру Републике Српске („Службени гласник РС“ бр. 6/12 и 110/16) брише, а којом одредбом је било прописано да се катастар непокретности може основати и за дио катастарске општине а најмање за једну парцелу, те да је одредбом члана 21 Закона о измјенама и допунама Закона о премјеру и катастру Републике Српске („Службени гласник РС“ број 62/18) одређено да се послје члана 185 додаје члан 185а којим је прописано да ће се поступак оснивања катастра непокретности који је почео прије ступања на снагу тог Закона окончати у поступку оснивања катастра непокретности у складу с тим Законом. Међутим, одлуком Уставног суда Републике Српске број У-74/18 од 30.10.2019. године, која је објављена у „Службеном гласнику Републике Српске“ број 95/19 од 13.11.2019. године, утврђено је да члан 21. Закона о измјенама и допунама Закона о премјеру и катастру Републике Српске („Службени гласник РС“ број 62/18) није у сагласности с Уставом Републике Српске. С обзиром на наведено, побијаном пресудом је утврђено да је члан 21 Закона о измјенама и допунама Закона о премјеру и катастру Републике Српске („Службени гласник РС“ број 62/18) престао да важи прије правоснажног окончања предметног управног поступка због чега је Комисија дужна донијети одлуку по захтјеву тужиоца у складу с одредбама Закона о премјеру и катастру Републике Српске („Службени гласник РС“ бр. 6/12 и 110/16) јер је тужилац поднио захтјев за оснивање катастра непокретности за дио катастарске општине у вријеме важења тог Закона.

Захтјевом за ванредно преиспитивање те пресуде (у даљем тексту: захтјев), заинтересовано лице побија њену законитост због повреде закона и повреде правила поступка, те предлаже да се захтјев уважи и побијана пресуда преиначи или укине.

Одлука

Врховни суд Републике Српске у конкретном случају налази да је правилан став суда у побијаној пресуди да је члан 21 Закона о измјенама и допунама Закона о премјеру и катастру Републике Српске („Службени гласник РС“ број 62/18) прије правоснажног окончања предметног управног поступка престао да важи, па се исти није ни могао примјенити због чега је поступак требало наставити у смислу одредаба Закона о премјеру и катастру Републике Српске („Службени гласник РС“ бр. 6/12 и 110/16). Наиме, Суд у побијаној пресуди истиче да из образложења наведене одлуке Уставног суда Републике Српске произлази да лица која су пред надлежном управом започела поступке појединачних оснивања катастра непокретности у вријеме њиховог покретања нису могла да предвиде да њихова права и обавезе на непокретностима неће бити утврђивана, односно да посљедице примјене оспорене одредбе члана 21 Закона о измјенама и допунама Закона о премјеру и катастру Републике Српске нису примјерене легитимним очекивањима адресата, да је Уставни суд оцјенио да је прописивање исте законске одредбе супротно гаранцијама из члана 5 став 1 алинеја 4 Устава, због чега је нарушено начело владавине права и тиме истовремено дошло до повреде члана 108 став 1 Устава Републике Српске. У том смислу је тужена поступила у извршењу побијане пресуде доносећи рјешење од 04.03.2020. године које је приложено списима предмета, а којим је поништила закључак Комисије од 08.10.2018. године и тиме поступила по примједбама и упутама из побијане пресуде. Из изнијетих разлога, захтјев заинтересованог лица је одбијен.

Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Pripremila: Mirela Adžajlić-Hodžić, Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Uvod

Za ovaj broj časopisa *Pravna hronika* Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine izdvojio je četiri presude iz druge polovine 2021. godine, i to dvije presude iz oblasti krivičnog prava i dvije presude iz oblasti građanskog prava.

Presuda broj 96 O K 046925 21 Kž 3 – Krivično djelo Primanje dara i drugih oblika koristi iz člana 374 stav 1, u sticaju s produženim krivičnim djelom Protuzakonito posredovanje iz člana 376 stav 3 Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“ br. 19/20, prečišćeni tekst; u daljem tekstu: KZ BD BiH)

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 O K 046925 17 K od 15.04.2021. godine optuženi B.J. oglašen je krivim da je radnjama opisanim u tački 1. izreke te presude počinio krivično djelo Primanje dara i drugih oblika koristi iz člana 374 stav 1 KZ-a BD-a BiH, za koje mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine, a radnjama opisanim u tačkama 2. i 3. izreke te presude krivično djelo Protuzakonito posredovanje iz člana 376 stav 3, u vezi sa stavom 2, sve u vezi sa članom 55 KZ-a BD-a BiH, za koje mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 2 (dva) mjeseca, pa ga je sud osudio na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 2 (dvije) godine. Istom presudom optuženi je oslobođen od optužbe da je radnjama opisanim u tačkama 4. i 5. izreke te presude počinio produženo krivično djelo Primanje dara i drugih oblika koristi iz člana 374 stav 1, u vezi sa članom 55 KZ-a BD-a BiH.

Branitelj optuženog u žalbi, između ostalog, navodi da je izreka pobijane presude nerazumljiva, te proturječna sama sebi i razlozima, jer je u njoj na nerazumljiv način određena radnja počinjenja krivičnih djela za koje je optuženi oglašen krivim, s obzirom na to da se optuženom na teret stavljaju krivično djelo Primanje dara i drugih oblika koristi iz člana 374 KZ-a BD-a BiH, odnosno krivično djelo Protuzakonito posredovanje iz člana 376 stav 3 KZ-a BD-a BiH, koja u svom zakonskom opisu predviđaju da je počinitelj tih krivičnih djela „službena osoba“, te da je djelo počinjeno u vezi sa službenom dužnošću. Međutim, u činjeničnom dijelu izreke nema konkretiziranih činjenica i okolnosti, niti upućujućih propisa i odgovarajućih normi, iz kojih proizilazi svojstvo optuženog kao službene osobe. Također, po mišljenju branitelja, prvostepeni sud u izreci pobijane presude nije utvrdio „svojstvo optuženog kao službene osobe“, jer to nije niti bilo moguće utvrditi, s obzirom na to da optuženi, kao ni ostali članovi komisije, nisu službene osobe, i na osnovu zakona nije bilo moguće ustanoviti takav njihov status, pošto kao članovi komisije ne vrše javna ovlaštenja, odnosno ne poduzimaju službene radnje.

U žalbi se dalje navodi da izreka pobijane presude mora sadržavati konkretne odredbe Zakona o državnoj službi u organima uprave Brčko distrikta Bosne i Hercegovine iz kojih proistječe da je optuženi, kao i ostali članovi komisije, označen kao službena osoba, kao i precizno navedene odredbe tog Zakona koje je optuženi kao službena osoba prekršio. Branitelj dalje smatra da to izrekom nije

bilo moguće utvrditi, jer optuženi kao predsjednik komisije nije službena osoba, te da se njegov status kao službene osobe može dovoditi u vezu samo u odnosu na njegovo radno mjesto u Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

U žalbi branitelja se dalje navodi da je jasno da je predmetna komisija *ad hoc* tijelo, koje je formirano od različitih kadrova s različitim statusima zaposlenja, tako da članovi komisije samim članstvom u komisiji nisu državni službenici, a niti to mogu biti, u smislu člana 2 stav 3 KZ-a BD-a BiH, jer se ne radi o izabranim dužnosnicima koji obavljaju određenu službenu dužnost na osnovu ovlaštenja iz zakona.

Odluka

Svi naprijed navedeni žalbeni prigovori branitelja vezani uz svojstvo, kako optuženog kao predsjednika komisije, tako i članova komisije, „službenih osoba“, kao bitnog svojstva počinitelja, kako krivičnog djela Primanje dara i drugih oblika koristi iz člana 374 stav 1, tako i krivičnog djela Protuzakonito posredovanje iz člana 376 KZ-a BD-a BiH, ne mogu se prihvatiti kao osnovani iz razloga što polaze od pogrešne pretpostavke da se u slučaju oba navedena krivična djela radi o tzv. „krivičnim djelima s blanketnom normom“, kao i da se u konkretnom slučaju svojstvo optuženog kao službene osobe moralo utvrditi na osnovu odgovarajućih odredaba Zakona o državnoj službi u organima uprave Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Međutim, takvo polazište branitelja optuženog je potpuno pogrešno, s obzirom da odredbe člana 374 i člana 376 KZ-a BD-a BiH sadrže sva obilježja bića tih krivičnih djela i ne upućuju na primjenu bilo koje druge odredbe nekog drugog zakona, tako da u konkretnom slučaju činjenični opisi krivičnopравниh radnji za koje je optuženi u tačkama 1., 2. i 3. izreke osuđujućeg dijela prvostepene presude oglašen krivim nisu morali sadržavati odredbe bilo kog drugog zakona, kojim bi se pobliže definirala obilježja bića ovih krivičnih djela.

Ovo zbog toga što je prvostepeni sud svojstvo optuženog, kao i ostalih članova komisije, pravilno utvrdio na osnovu odredbe člana 2 stav 3 KZ-a BD-a BiH, kojim je jasno definirano ko se ima smatrati službenom osobom i koji je, između ostalog, kao službene osobe propisao „i druge osobe koje uz naknadu ili bez naknade obavljaju određenu službenu dužnost na temelju ovlasti iz zakona ili drugih propisa donesenih na temelju zakona“. U konkretnom slučaju svojstvo optuženog kao službene osobe ne proizilazi iz činjenice da je uposlenik Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, na poslovima u Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, nego iz činjenice da je Odlukom gradonačelnika Brčko distrikta Bosne i Hercegovine imenovan za člana i predsjednika Komisije za polaganje ispita za rad u organima uprave za završenu visoku i višu školsku spremu, bez ograničenja mandata, a čija prava i obveze su utvrđene Odlukom o ispitu za rad u organima uprave gradonačelnika Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. S tim u vezi, pogrešno branitelj optuženog zaključuje da se iz te činjenice ne može izvesti pravilan zaključak o svojstvu optuženog „kao službene osobe“, jer se radi o tzv. *ad hoc* komisiji, zbog čega predsjednik i članovi te komisije, po samom članstvu u toj komisiji, nemaju status državnih službenika, pa samim tim niti službenih osoba u smislu krivičnih djela za koje je optuženi oglašen krivim. Naime, nije upitno da pojedini članovi komisije po osnovu svojih zanimanja nisu državni službenici (odvjetnik, profesor na fakultetu, i sl.) jer svojstvo službene osobe, u smislu člana 2 stav 3 KZ-a BD-a BiH, nužno ne podrazumijeva da službena osoba može biti samo državni službenik nego su to i druge osobe kojima je povjereno obavljanje određene službene dužnosti na osnovu ovlasti iz zakona ili drugih propisa donesenih na osnovu zakona. U konkretnom slučaju optuženi, kao i ostali članovi Komisije za polaganje ispita za rad u organima uprave, prihvatanjem odluke o imenovanju, koju je na temelju Statuta Zakona o Vladi Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i Zakona o službi u organima uprave Brčko distrikta Bosne i Hercegovine donio gradonačelnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, dobijaju status službenih osoba, jer je članom 4 te odluke gradonačelnik „ovlastio komisiju da organizira i obavi ispitivanja kandidata za polaganje ispita za rad u organima uprave“.

Pogrešno je stajalište branitelja da se u slučaju Komisije za polaganje ispita za rad u organima uprave radi o *ad hoc* komisiji, odnosno o komisiji osnovanoj za jednokratno postupanje, s obzirom na to da se radi o komisiji bez ograničenja mandata, koja za svoj rad prima adekvatnu naknadu iz budžeta Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i koja je zbog prirode zadataka zbog kojih je imenovana trajnog karaktera. Naime, izvjesno je da će potreba za polaganjem ispita za rad u organima uprave i u budućnosti biti nužan preduvjet za prijem u službu u organima državne uprave, tako da će potreba za egzistiranjem komisije biti kontinuirana, uz mogućnost eventualne zamjene pojedinih članova, ako se za to ukaže potreba.

Presuda broj 96 o K 128777 21 KŽ 6 – Krivično djelo Ubistvo iz člana 163 stav 2 tačka 1. KZ-a BD-a BiH

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 o K 128777 20 K od 07.05.2021. godine optuženi D.J. oglašen je krivim da je radnjama opisanim u tački 1. izreke te presude počinio krivično djelo Ubistvo iz člana 163 stav 2 tačka 1. KZ-a BD-a BiH, za koje je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 16 (šesnaest) godina. Istom presudom optuženi je oslobođen od optužbe da je radnjama opisanim u tački 2. izreke počinio krivično djelo Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih tvari iz člana 365 stav 1 KZ-a BD-a BiH.

Odluka

Osnovano se u žalbi branitelja optuženog ukazuje da se zaključak prvostepenog suda u pogledu subjektivnog odnosa optuženog prema kvalifikatornim okolnostima (okrutan i podmukao način) krivičnog djela iz člana 163 stav 2 tačka 1. KZ-a BD-a BiH temelji na pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju, a s tim u svezi i na pogrešnoj primjeni KZ-a BD-a BiH na štetu optuženog, u smislu člana 298 stav 1 tačka d) ZKP-a BD-a BiH. Osnovano branitelj u žalbi ukazuje da prvostepeni sud nije na adekvatan način utvrdio da je optuženi bio svjestan da svojim radnjama nanosi prekomjerne patnje i muke oštećenom, odnosno da je iskoristio situaciju kada je s oštećenim ostao sam u kući, te da ga je na podmukao način lišio života u vrijeme dok je odmarao ležeći na krevetu. Naime, u obrazloženju prvostepene presude u tom dijelu (tačke 59. i 60.) sud je dao pravilnu definiciju kvalifikovanih oblika krivičnog djela Ubistvo iz člana 163 stav 2 tačka 1. KZ-a BD-a BiH, navodeći nedvojbeno utvrđene okolnosti počinjenja krivičnog djela za koje je optuženi oglašen krivim, koje se ogledaju u nanošenju više povreda u predjelu glave korištenjem dva oruđa, zbog kojih je pokojni u vrijeme njihovog nanošenja trpio patnje i bolove visokog intenziteta do gubitka svijesti (okrutnost), odnosno u iskorištavanju situacije kada je s pokojnim ocem ostao sam u kući, a povrede uslijed kojih je oštećeni lišen života nanosene su pokojnom dok se odmarao ležeći u svojoj spavaćoj sobi u donjem vešu (podmuklost).

Nije upitno da nanošenje ukupno jedanaest povreda korištenjem dva povredna sredstva u predjelu tjemenog dijela glave i vrata pokojnom S.J. od strane optuženog D.J., u objektivnom smislu, ima određene elemente okrutnosti. Međutim, imajući u vidu da vještak medicinske struke prof. dr. Z.C. nije na pouzdan način mogao utvrditi od kojeg udarca i u kom trenutku je pokojni izgubio svijest, nakon čega izvjesno nije mogao osjećati patnju i bol velikog intenziteta, kod činjenice da je jednako kao i vještak neuropsihijatar dr. P.G. potvrdio da su sve povrede nanosene u veoma kratkom vremenskom periodu, što nesumnjivo upućuje da je i smrt pokojnog S.J. zbog težine povreda nastupila veoma brzo, sama brojnost povreda i način njihovog nanošenja ne upućuju na zaključak da se u konkretnom slučaju radilo o ubojstvu na okrutan način. Osim toga, za postojanje krivičnog djela ubistva na okrutan način nužno je da se, osim objektivnih elemenata koji se odnose

na način njegovog počinjenja (zadavanje višestrukih povreda), ostvare i subjektivni elementi tog kvalificiranog oblika krivičnog djela, koji se ogledaju u svijesti optuženog da zadavanjem tolikog broja udaraca jakog intenziteta nanosi patnju i bol, koji zbog svog intenziteta i duljine trajanja prevazilaze uobičajene bolove i patnju očekivane kod svakog drugog ubistva.

U konkretnom slučaju, dokazi provedeni tokom prvostepenog postupka ne ukazuju na to da je optuženi bio svjestan da pokojni S.J. trpi patnju i bol visokog intenziteta i da je htio da pokojni do konačnog usmrćenja trpi takvu patnju i bolove, odnosno da je pri izvršenju krivičnopravnih radnji za koje je oglašen krivim iskazao krajnju neosjetljivost prema patnjama pokojnog. Naprotiv, prema nalazu vještaka neuropsihijatra dr. P.G., optuženi je u vrijeme počinjenja krivičnog djela bio pod utjecajem aktualnog afekta i ranije potisnutih negativnih afekata, koji su ga učinili senzibiliziranom osobom preosjetljivom na postupke svoga oca, tako da je i najmanji podražaj u vidu svađe ili neprimjerene primjedbe njegovog oca doveo do burne, nekontrolirane i nesrazmjerne reakcije (afektivno suženje svijesti).

Kada je u pitanju zaključak prvostepenog suda da je optuženi usmrtio pokojnog oca na podmukao način, zbog činjenice da je do usmrćenja došlo kada se pokojni S.J. nalazio u ležećem položaju u donjem vešu u svojoj spavaćoj sobi i kada se na adekvatan način nije mogao braniti, jer nije očekivao napad od strane svog sina, po ocjeni ovoga suda, samo po sebi ne zadovoljava niti objektivne elemente kvalifikovanog oblika krivičnog djela Ubistvo na podmukao način, u smislu člana 163. stav 2. tačka 1. KZ BD BiH, jer iz dokaza provedenih tokom prvostepenog postupka nije bilo moguće pouzdano zaključiti da je optuženi pri počinjenju krivičnopravnih radnji za koje je oglašen krivim djelovao na prijetvoran način, odnosno, da je smišljeno žrtvu doveo u situaciju da se ne može braniti ili na prijevaran način iskoristio bespomoćnost žrtve. Naime, nema dokaza koji bi ukazivali da je pokojni S.J. prije usmrćenja spavao, kao niti da je optužni smišljeno iskoristio priliku kada mu se majka nije nalazila kod kuće da pokojnog oca liši života. Naprotiv, prema navodima i jednog i drugog vještačenja po vještacima psiholozima i neuropsihijatrima, na osnovu onoga što je optuženi izjavio prilikom njegove opservacije od strane navedenih vještaka, usmrćenju pokojnog S.J. je prethodio verbalni konflikt u kojem je pokojni uvrijedio svoju suprugu i majku optuženog D.J., što je očigledno dovelo do krajnje nekritičke reakcije optuženog, odnosno ubistva pokojnog S.J., koju je vještak dr P.G. pravilno definirao kao pretežito afektivno impulzivnu radnju koju poduzimaju emocionalno nezrele osobe, neprilagodljive, nepovjerljive i sumnjičave, pasivno-agresivne strukture ličnosti, niskog praga frustracijske tolerancije i sklonosti disocijalnom reagiranju.

Ako se pri tome još ima u vidu da objektivni elementi ubistva na podmukao način moraju biti obuhvaćeni umišljajem optuženog, koji prvostepeni sud u tački 60. obrazloženja pobijane presude definira kao „svjesno iskorištavanje činjenice da je pokojni S.J. odmarao ležeći u svojoj sobi u donjem vešu, zbog čega nije očekivao napad od svog sina, te nije mogao na adekvatan način da se brani“ onda se, po ocjeni ovog Suda, nije mogao donijeti pouzdan zaključak o postojanju umišljaja optuženog na počinjenje krivičnog djela Ubistvo na podmukao način iz člana 163 stav 2 tačka 1. KZ-a BD-a BiH.

Kod takvog stanja stvari, valjalo je uvažiti žalbu branitelja optuženog u tom dijelu i preinačiti prvostepenu presudu u pogledu pravne kvalifikacije krivičnopravnih radnji za koje je optuženi D.J. u tački I izreke prvostupanjske presude oglašen krivim, na način da se navedene krivičnopravne radnje pravno kvalifikuju kao krivično djelo Ubistvo iz člana 163 stav 1 KZ-a BD-a BiH, a ne kao krivično djelo Ubistvo na okrutan i podmukao način iz člana 163 stav 2 tačka 1. KZ-a BD-a BiH, kako je to učinio prvostepeni sud u pobijanoj presudi. Apelacioni sud Brčko distrikta BiH je optuženog osudio na kaznu zatvora u trajanju od 14 (četnaest) godina.

Presuda broj 96 o P 119050 21 Gž – Zastara prava na nasljedstvo

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 o P 119050 18 P od 15.03.2021. godine odbijen je kao neosnovan tužbeni zahtjev tužioca, bliže određen u izreci prvostepene presude, a koji je zasnovan na tvrdnjama da mu pripada pravo na nasljedstvo iza njegovog pravnog prethodnika A.Č. budući da je njen direktni potomak, odnosno unuk (sin njenog sina A.Š.) i da je izostavljen u postupku raspravljanja zaostavštine.

Tuženi su postavljeni tužbeni zahtjev tokom prvostepenog postupka osporili tvrdnjama da tužba nije dozvoljena, da su na predmetnim nekretninama stekli pravo vlasništva na osnovu održaja i da je potraživanje nasljeđa tužioca zastarjelo. Pogrešnu primjenu materijalnog prava tužilac vidi u tome da u odredbi člana 142 Zakona o nasljeđivanju („Službeni list SRBiH“ br. 7/80-267, 15/80-711 – u daljem tekstu: ZN SRBiH) nije precizirano, odnosno navedeno, da se za zakonske nasljednike taj rok računa od smrti ostavioca, zbog čega je pogrešan zaključak suda da je nastupila zastara.

Odluka

Po ocjeni Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, tužilac žalbom nije doveo u pitanje pravilnost i zakonitost prvostepene presude. Naime, polazeći od činjenica utvrđenih tokom prvostepenog postupka, pravilno je prvostepeni sud, kod zaključka da je nastupila zastara prava tužioca da zahtijeva zaostavštinu iza A.Č., odbio tužbeni zahtjev u cijelosti. Ovo stoga jer je A.Č., bez ostavljanja posljednje volje (testamenta), preminula dana 01.05.1955. godine, pa se prigovor zastarjelosti tuženih ima cijeliti prema odredbi člana 144 Zakona o nasljeđivanju („Službeni list FNRJ“ br. 20/55 od 11.05.1955. godine – stupio na snagu dana 11.05.1955. godine), budući da prije stupanja na snagu ovog Zakona nisu postojali važeći propisi o zastari ostvarivanja nasljednog prava i zaostavštine. Odredbom člana 144 tog Zakona o nasljeđivanju propisano je da pravo zahtijevati zaostavštinu kao nasljednik ostavioca zastarijeva prema savjesnom držaocu za godinu dana od dana kada je nasljednik saznao za svoje pravo i za držaoca stvari zaostavštine, a najdalje za deset godina računajući za zakonskog nasljednika od smrti ostavioca (stav 1), te da ovo pravo prema nesavjesnom držaocu zastarijeva za dvadeset godina (stav 2). Dakle, radi se o materijalnopravnoj normi istog sadržaja kao i odredba člana 142 ZN-a SRBiH, po kojoj je prvostepeni sud raspravio istaknuti prigovor zastare (ZN SRBiH se, u skladu s prelaznim i završnim odredbama, primjenjuje na sva nasljeđa koja su otvorena poslije 31.12.1973. godine). To znači da je u momentu smrti A.Č. njena zaostavština (koja je predmet ovog spora) po sili zakona prešla na njene nasljednike, a to su bili njen sin A.Š. (tužiočev otac) i njena unuka I.S. (kćerka A.B.).

Međutim, u posjedu spornih nekretnina (zaostavštine) je bila isključivo I.S. (i otac od tuženih), a potom (i sada) zakonski nasljednici I.S., tuženi P.F. i P.N. Kod takvog stanja stvari, čak i da je pravni prethodnik tuženih bio nesavjestan držalac zaostavštine A.Č. (da je znao da pravo na nasljeđe pripada i drugim licima, odnosno pravnom prethodniku – ocu tužioca), pravo pravnog prethodnika tužioca (oca A.Š.) da zahtijeva predaju zaostavštine je zastarjelo nakon isteka roka od 20 godina od smrti ostavioca, dakle i prije nego je tužilac pozvan na nasljeđe, a taj rok u konkretnom slučaju je relevantan i za tužioca, kao univerzalnog sukcesora svog pravnog prethodnika, oca A.Š.

Zaključak slijedi, i da je učestvovao u postupku raspravljanja zaostavštine, suprotno navodima žalbe, ne bi po automatizmu rezultiralo da bi bio proglašen za nasljednika na osnovu odredbe člana 151 ZN-a SRBiH, budući da bi tuženi tužiocu to pravo također mogli osporiti isticanjem prigovora da je tužilac izgubio pravo nasljedstva na zaostavštini A.Č. usljed zastare, kada bi ostavinski sud bio dužan prekinuti ostavinski postupak i stranke uputiti da sporno pravno pitanje riješe u parničnom postupku.

Nije osnovano ni ukazivanje da je prvostepeni sud pogrešno primijenio materijalno pravo donoseći pobijanu presudu, jer rok od dvadeset godina iz stava 2 člana 144 Zakona o nasljeđivanju („Službeni list FNRJ“ br. 20/55) – ta odredba je identična odredbi člana 142 ZN-a SRBiH – jeste objektivni rok, koji se u odnosu na stav 1 navedene odredbe razlikuje isključivo uvažavajući karakter državnine (nesavjesni držalac), pa se ima računati od smrti ostavioca (za zakonske nasljednike), odnosno od proglašenja testamenta (za testamentarne nasljednike). Obzirom da istekom objektivnog roka koji se ima računati od momenta smrti ostavioca (za zakonske nasljednike) i koji se ne može produžiti („najdalje za deset odnosno dvadeset godina“) nastupa zastara, to što je tuženi tek nakon isteka objektivnog roka saznao za povredu svog prava i za držaoca stvari iz zaostavštine ne utiče na okolnost je li ili nije nastupila zastara.

Presuda broj 96 O Rs 128739 21 Rsž – Zaštita prava iz radnog odnosa

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 O Rs 128739 20 Rs od 26.02.2021. godine poništava se rješenje tuženog JZU Z.c.B., kojim je tužitelju Z.M., kao zaposleniku tuženog, zbog teže povrede radne dužnosti iz člana 11 tačke b) i k) Pravilnika o materijalnoj i disciplinskoj odgovornosti zaposlenih JZU Z.c.B. određena novčana kazna u visini od 25% plate isplaćene u mjesecu izricanja iste u trajanju od 3 mjeseca, te rješenje tuženog JZU Z.c.B., kojim je kao neosnovana odbijena žalba tužitelja izjavljena protiv rješenja tuženog od 30.12.2019. godine. Navedenom prvostepenom presudom odbija se tužbeni zahtjev u dijelu u kojem je tužitelj Z.M. iz B. tražio da se tuženi JZU Z.c.B. obaveže da mu isplati iznos odbijen od plate u ukupnom iznosu od 591,21 KM, a na osnovu rješenja od 30.12.2019. godine.

Tužilac blagovremeno izjavljenom žalbom prvostepenu presudu pobija u stavu drugom (kojim je odbijen s dijelom tužbenog zahtjeva) i trećem izreke (odluka o troškovima postupka), zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom da ovaj sud „preinači osporavanu presudu u stavu II i III, tako što će obavezati tuženog da tužiocu isplati odbijeni iznos od plate koji je odbijen na osnovu poništenog rješenja, kao i da tužiocu nadoknadi troškove postupka, na ime takse i zastupanja od strane punomoćnika, na osnovu ove žalbe cijeneći sve što smo istakli u ovoj žalbi, a posebno da cijeni priznanje tuženih u vidu konkludentnih radnji uzimajući u obzir izvedene dokaze, druge utvrđene činjenice, naročito one koje među strankama nisu sporne (tuženi u odgovoru na tužbu nije sporio da je tuženom odbijen iznos koji potražuje tužbom, zbog čega tužilac i nije imao potrebu dokazivati nespornu činjenicu, niti je tuženi tokom cijelog postupka to činio, a imao je prednost u odnosu na oštećenog, s obzirom da su podaci o odbijanju sredstava od plate u njegovoj administraciji) ili ukine presudu u stavu II i III i vrati na ponovni postupak“. U prilogu žalbe dostavlja fotokopije akata tuženog broj 1749/21 od 26.08.2021. godine i broj 1748/21 od 26.08.2021. godine, te fotokopije platnih listi tužioca za mjesec 4., 5. i 6. 2020. godine i mjesec 3. 2021. godine.

Kod zaključka da tuženi u ovoj parnici nije dokazao da je tužilac svojim ponašanjem počinio teže povrede radne dužnosti iz člana 11 tačke b) i k) Pravilnika o materijalnoj i disciplinskoj odgovornosti zaposlenih u JZU Z.c.B., prvostepeni sud je donio odluku sadržanu u stavu prvom izreke pobijane presude, dok je odluku sadržanu u stavu drugom izreke prvostepeni sud donio stoga što tužilac, na kome je bio teret dokazivanja, tokom postupka nije dokazao koji iznos mu je na osnovu rješenja tuženog od 30.12.2019. godine odbijan od plate.

Iako u žalbi kao žalbene razloge ističe pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje i pogrešnu primjenu materijalnog prava, tužilac prije svega prvostepenu presudu u pobijanom dijelu

osporava zbog povrede odredbe člana 248 Zakona o parničnom postupku i to tvrdnjama da je tuženi konkludentnim radnjama odnosno „nepobijanjem tvrdnje tužioca iznesene u tužbi, a zatim preciziranog iznosa u uređenoj tužbi, upravo priznao da je tužiocu odbijen iznos koji potražuje tužbom“, a svoje ukazivanje opravdava i citiranjem komentara konkretnog člana Zakona o parničnom postupku autora Joze Čizmića (Sarajevo, 2009. godina).

Odluka

Po ocjeni Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, nije osnovano ukazivanje u žalbi tužioca da je prvostepeni sud pobijani dio svoje presude (stav drugi izreke) donio uz povredu odredbe člana 248 Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“, br. 28/18 i 6/21 – u daljem tekstu: ZPP). Navedenom odredbom, u relevantnom dijelu (stav 1), propisano je da ne treba dokazivati činjenice koje je stranka priznala pred sudom u toku parnice. Međutim, iako priznanje odlučnih činjenica, kako to tužilac navodi u žalbi, pored eksplicitnog (u pismenom podnesku ili usmeno na ročištu), teoretski, može biti dato i konkludentno, ovaj Sud nalazi da tuženi u ovoj parnici nije konkludentno priznao činjenicu da je tužiocu na ime izvršenja novčane kazne zbog disciplinskog prijestupa u periodu od tri mjeseca isplaćivana plata u ukupnom iznosu nižem za 591,21 KM. Ovo stoga što je tuženi tokom cijelog prvostepenog postupka u potpunosti osporavao postavljeni tužbeni zahtjev tužioca, a priznanje činjenica predstavlja nepovoljnu procesnu radnju za tuženog, pa se sve okolnosti iz kojih se izvodi zaključak o posrednom priznanju (ponašanju iz kojeg slijedi zaključak sa sigurnošću) imaju restriktivno tumačiti.

To dalje znači da samo zato što neka činjenica nije direktno osporena za posljedicu nema da je ista priznata, prije svega imajući u vidu obavezu stranaka da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i da izvode dokaze kojima se utvrđuju te činjenice (član 7 ZPP-a), dakle obavezu stranaka da dokažu činjenice na kojima zasnivaju svoj zahtjev (član 246 ZPP-a), kako je to pravilno ocijenio i prvostepeni sud. Odredbom člana 327 stav (1) ZPP-a propisano je da se u žalbi ne mogu iznositi nove činjenice i predlagati novi dokazi, osim ako žalilac pruži dokaze da ih bez svoje krivice nije mogao iznijeti, odnosno predložiti do zaključenja glavne rasprave. Budući da tužilac u žalbi ne obrazlaže i ne dokazuje da fotokopije akata tuženog broj 1749/21 od 26.08.2021. godine i broj 1748/21 od 26.08.2021. godine, te fotokopije platnih listi tužioca za mjesece 4., 5. i 6. 2020. godine i mjesec 3. 2021. godine, nije bio u prilici predložiti kao dokaze do zaključenja glavne rasprave pred prvostepenim sudom, ovaj Sud iste nije uzeo u razmatranje prilikom odlučivanja o izjavljenom redovnom pravnom lijeku.

Kod izloženog, kako nisu ostvareni žalbeni razlozi i navodi kojima tužilac pobija prvostepenu presudu, a ni razlozi na koje ovaj Sud pazi po službenoj dužnosti, i kako tužilac odluku o troškovima sadržanu u stavu trećem izreke prvostepene presude pobija samo kroz pobijanje odluke o glavnoj stvari, jer u žalbi konkretnim prigovorima ne ukazuje da odluka o troškovima nije pravilna, valjalo je primjenom odredbe člana 346 ZPP-a odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi prvostepenu presudu.

Novosti iz Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a BiH

Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Imamović-Brković, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a BiH

U prethodnim brojevima časopisa predstavljali smo redovne sadržaje koje za pravosudnu zajednicu i širu javnost objavljuje Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine u okviru internet stranice Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTV-a: <https://csd.pravosudje.ba/vstvfo/S/142>. U ovom broju cilj nam je čitaocima približiti novine na stranici, te kako ih korisnici mogu na najbolji način koristiti.

Na inicijativu Ureda zastupnika Vijeća ministara Bosne i Hercegovine pred Evropskim sudom za ljudska prava objavljene su dvije detaljnije informacije iz predmeta *Muqishta protiv Bosne i Hercegovine* i *Bimal d.d. protiv Bosne i Hercegovine*. Naime, u cilju sprečavanja budućih povreda Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama (u daljem tekstu: Konvencije), Ured zastupnika/agenta zatražio je od VSTV-a BiH da o ovim presudama obavijesti sve sudove u Bosni i Hercegovini, naročito one u čijoj nadležnosti su upravni sporovi, te da osigura da sudovi usklade svoju praksu s izraženim stavovima Evropskog suda za ljudska prava.

The screenshot shows the website interface for the Department for Judicial Documentation and Education of the Secretariat of the VSTV of BiH. The header includes the department name, language options (Bosanski, Hrvatski, Srpski, Češki, English), and a login button. A search bar is present with the text 'Pretraži portal' and 'Napredna pretraga'. Below the header is a navigation menu with items like 'Baza sudskih odluka', 'Sudska praksa', 'Zakoni', 'Paneli', 'Mapa ratnih zločina', 'Vijesti', 'Biblioteka', 'Vaša pitanja', and 'Kontakt'. The main content area shows a breadcrumb trail: 'Sudska praksa > Praksa Evropskog suda za ljudska prava > Predmeti protiv BiH'. The title of the case is 'Bimal d.d. protiv Bosne i Hercegovine' with a date of '16.09.2021.'. Below the title, there is a summary of the case, mentioning a complaint filed with the VSTV of BiH regarding a violation of Article 6, paragraph 1 of the ECHR. A highlighted section states: 'U cilju sprečavanja budućih sličnih povreda Konvencije, Ured zastupnika/agenta Vijeća ministara BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava zatražio je od VSTV-a BiH da o ovoj presudi obavijesti sve sudove u Bosni i Hercegovini, naročito one u čijoj nadležnosti su upravni sporovi i da osigura da sudovi usklade svoju praksu sa stavom Evropskog suda za ljudska prava izraženim u presudi Bimal d.d. protiv BiH u pogledu neophodnosti da se strankama i u upravnom sporu dostavljaju podnesci suprotne strane podneseni sudu i da im se omogući izjašnjenje na te podneske.' To the right, there is a section titled 'Prateći dokumenti' with a list of documents: 'PREDMET BIMAL D.D. protiv BiH', 'AP-2430_16', 'S1_3_U_013779_15_Uvp', and 'S1_3_U_013779_13_U'. At the bottom right, there is a red button with the text '1774 PREGLEDA'.

Slika 1: Prikaz ekrana u kojem su predstavljene informacije o predmetu Bimal d.d. protiv BiH^[58]

Tako iz presude *Bimal d.d. protiv BiH* proizilazi neophodnost da se strankama i u upravnom sporu dostavljaju podnesci suprotne strane podneseni sudu i da im se omogući izjašnjenje na te podneske (v. Sliku 1). S druge strane, u predmetu *Muqishta protiv Bosne i Hercegovine* utvrđena je, između ostalog, povreda prava na pravično suđenje zbog arbitrarnosti odluka domaćih organa. Sud je konstatovao da su organi uprave i Kantonalni sud u Sarajevu u potpunosti zanemarili pravne propise prema kojima aplikantica, strana državljanka, ima pravo na određene beneficije, stalnu novčanu pomoć i novčanu naknadu za pomoć i njegu od strane druge osobe^[59], kao i da su zanemarili svoju

[58] <https://csd.pravosudje.ba/vstvfo/B/142/article/105102>

[59] Ovo u skladu s Pravilnikom o načinu ostvarivanja prava na socijalnu pomoć osoba kojima je priznata međunarodna zaštita u Bosni i Hercegovini iz 2009. i 2017. godine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, 3/09, 5/10 i 43/17).

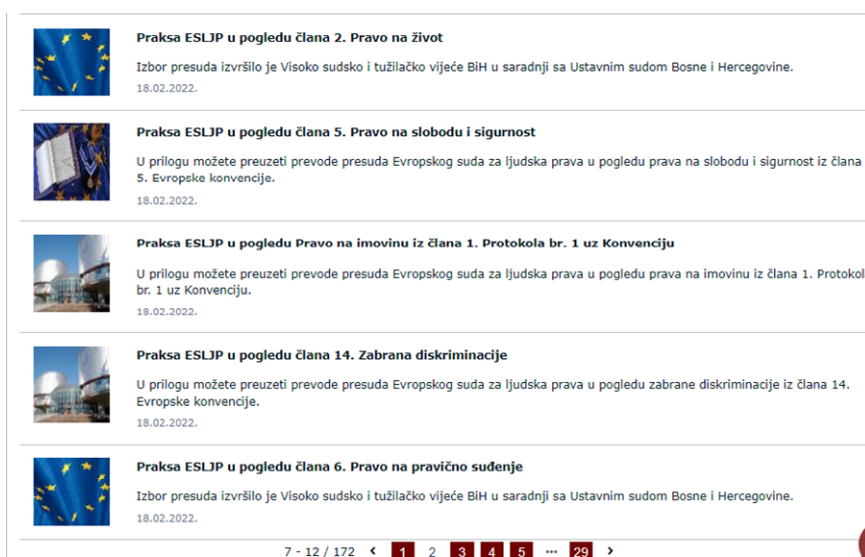
zakonsku obavezu da osiguraju da aplikantica bude upoznata sa svojim pravima, te da joj se daju prava koja joj pripadaju.

Radi unapređenja njihove dostupnosti profesionalnoj zajednici i javnosti uopšte, navedene odluke objavljene su i u Bazi sudskih odluka VSTV-a, čime je praktično započela realizacija Reformskog programa VSTV-a za period od 2021. do 2023. godine, u dijelu koji se odnosi na mjeru „Prikupiti i u bazi sudskih odluka OSDE-a VSTV-a objaviti sve presude vezane za predmete Evropskog suda za ljudska prava protiv Bosne i Hercegovine“ (mjera I.4.4 iz oblasti Unapređenje pristupa sudskim odlukama i usklađivanje sudske prakse). Radi njihove lakše pretraživosti, odluke su indeksirane odgovarajućim parametrima za pretragu.

Na internet stranici je nastavljeno i redovno informisanje o najnovijim odlukama i presudama Evropskog suda za ljudska prava, s istim ciljem usaglašavanja domaće sudske prakse s međunarodnim standarima. Priprema informacija se na sedmičnom nivou vrši u saradnji s Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, a korisnicima su kratki sažeci izabranih predmeta na službenim jezicima u BiH dostupni u istoj sedmici kada je i odlučeno o predmetu. Nastavljeno je i informisanje o razvoju sudske prakse ESLjP-a, a najnovije dostupna informacija tiče se prakse za period maj – avgust 2021. godine. Ukupno je na ovaj način pravosudna zajednica upoznata s oko 1.400 predmeta ESLjP-a.

Napore VSTV-a u ovom domenu prepoznao je i sam Evropski sud za ljudska prava, te bi se *link* na dio stranice gdje se objavljuju ovi materijali trebao uskoro naći na internet stranici ESLjP-a, radi što bolje i šire distribucije ovog vrijednog materijala. Kroz HUDOC bazu uskoro bi se takođe trebali naći i prevodi 46 presuda s francuskog na BHS jezike, koji je obezbjeđen uz finansijsku podršku Evropske unije u okviru sredstava predpristupne pomoći IPA 2017.

Prevodi su trenutno dostupni kroz Informacioni sistem OSDE-a VSTV-a, u dijelu koji se tiče sudske prakse ESLjP-a, a organizovani su prema relevantnim članovima Konvencije (v. Sliku 2).

	Praksa ESLJP u pogledu člana 2. Pravo na život Izbor presuda izvršilo je Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH u saradnji sa Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine. 18.02.2022.
	Praksa ESLJP u pogledu člana 5. Pravo na slobodu i sigurnost U prilogu možete preuzeti prevode presuda Evropskog suda za ljudska prava u pogledu prava na slobodu i sigurnost iz člana 5. Evropske konvencije. 18.02.2022.
	Praksa ESLJP u pogledu Pravo na imovinu iz člana 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju U prilogu možete preuzeti prevode presuda Evropskog suda za ljudska prava u pogledu prava na imovinu iz člana 1. Protokola br. 1 uz Konvenciju. 18.02.2022.
	Praksa ESLJP u pogledu člana 14. Zabrana diskriminacije U prilogu možete preuzeti prevode presuda Evropskog suda za ljudska prava u pogledu zabrane diskriminacije iz člana 14. Evropske konvencije. 18.02.2022.
	Praksa ESLJP u pogledu člana 6. Pravo na pravično suđenje Izbor presuda izvršilo je Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH u saradnji sa Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine. 18.02.2022.

7 - 12 / 172 < 1 2 3 4 5 ... 29 >

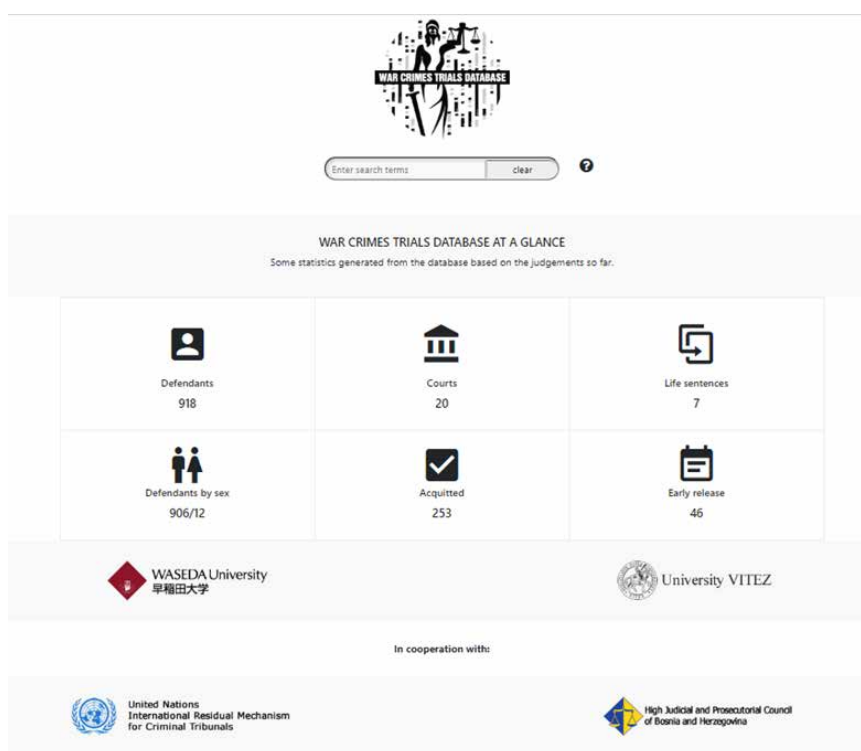
Slika 2. Prikaz ekrana na kojem su dostupni prevodi izabranih presuda Evropskog suda za ljudska prava^[60]

[60] <https://csd.pravosudje.ba/vstvfo/S/142/kategorije-vijesti/765/767/10890>

U skladu s Reformskim programom VSTV-a intenziviran je i unos odluka iz pravosnažno okončanih predmeta ratnih zločina u Bazu sudskih odluka VSTV-a, a uporedo se ažurira i Mapa ratnih zločina dostupna na <https://maparz.pravosudje.ba/bhs>. Tako je u posljednjih šest mjeseci izvršen sistematičan unos ovih predmeta procesuiranih ne samo pred Sudom BiH, već i predmeta završenih pred entitetskim sudovima i sudovima u Brčko distriktu BiH. Radi se o unosu odluka iz 266 predmeta, čime je Baza u pogledu ovih krivičnih dijela dostigla ažurnost od cca 95%.

U skladu sa Sporazumom o saradnji kojeg je VSTV BiH u novembru 2021. godine potpisao s Pravnim fakultetom Sveučilišta „Vitez“ u Travniku, presude su takođe prosljeđene na objavu u Bazi pravosnažnih predmeta ratnih zločina koja je dostupna na internet stranici <https://warcrimesdatabase.net/public/>. Radi se o bazi koja bi vremenom trebala obezbjediti objavu i pristup presudama iz predmeta ratnih zločina procesuiranih u različitim državama svijeta, počevši od Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske, Japana, te predmete procesuirane na međunarodnom nivou.

Slika 3: Prikaz početnog ekrana internet stranice na kojoj se nalazi Baza pravosnažnih predmeta ratnih zločina

Na internet stranici je takođe objavljeno i pet tematskih publikacija sudske prakse (v. Sliku 4) čija je promocija upriličena 31. januara 2022. godine u Sarajevu. Radi se o publikacijama izrađenim uz finansijsku podršku Evropske unije u okviru Projekta „Izgradnja efikasnog pravosuđa u službi građana“ – IPA 2017, a svrha njihove izrade je bila da se u saradnji sa sudovima najviše instance u Bosni i Hercegovini prikaže pregled novije sudske prakse za oblasti javnih nabavki, organizovanog kriminala i korupcije, diskriminacije, radnji dokazivanja, te obeštećenja žrtava i oštećenih u krivičnom postupku.

Kao što se može vidjeti, radi se o pregledu sudske prakse po određenim, aktuelnim pitanjima s kojima se sudovi suočavaju u svakodnevnom radu. Sve sudske odluke domaćih sudova citirane u publikacijama, kao i njihove „vezane“, nižestepene odluke, dostupne su zainteresovanim licima u okviru Baze sudskih odluka VSTV-a, a u narednom periodu obezbjediće se dalja promocija i edukacija nosilaca pravosudnih funkcija na navedene teme.

Biblioteka > Publikacije > Stručne publikacije

Publikacije sudske prakse

31.01.2022.

Slika 4: Prikaz ekrana na kojem su dostupne stručne publikacije^[61]

Obzirom na pozitivan odgovor korisnika, a naročito nosilaca pravosudnih funkcija kojima ovakav skup informacija predstavlja značajne alate za svakodnevni rad, u nastavku ćemo vam predstaviti najnoviji *Newsletter* „Sudska praksa i novousvojeni zakoni“.

Letak, naime, predstavlja informacije koje su u proteklom mjesecu objavljene putem navedene internet stranice a sadrži, između ostalog, odabranu praksu sudova Bosne i Hercegovine, gdje se čitaoci mogu informisati o izabranim odlukama Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, te Apelacionog suda Brčko distrikta BiH kroz elektronski pretraživu bazu sudskih odluka Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH.^[62]

U pogledu prakse Evropskog suda za ljudska prava predstavljene su informacije o najnovijim predmetima ovog Suda za period mart – april 2022. godine. Posebno je naglašena informacija o stavu Suda u predmetu *Muquishta protiv Bosne i Hercegovine* (za više informacija vidjeti početak priloga).

Također su predstavljeni novousvojeni zakoni Bosne i Hercegovine, Federacije BiH, Republike Srpske, Brčko Distrikta BiH – izmjene, dopune i ispravke. Naime, zakonodavne izmjene se redovno prate u okviru OSDE-a, te objavljuju na internet stranici u za to predviđenoj kategoriji. Javnosti su dostupne informacije o zakonodavnoj aktivnosti Parlamenta Bosne i Hercegovine, dok su zakonodavne aktivnosti entitetskih parlamenata i Skupštine Brčko distrikta dostupne nosiocima pravosudnih funkcija uz prethodnu registraciju, iz razloga zaštite autorskih prava nadležnih službenih glasnika.

Novi letak sadrži i najavu o održavanju panela za ujednačavanje sudske prakse. Naime, predstavnici Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine, vrhovnih sudova entiteta i Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine planiraju održati sastanke 10., 16. i 23. maja 2022. godine iz građanske, krivične i upravne oblasti.

U konačnici, letkom se redovno promovišu i stručne publikacije izrađene u okviru domaćih i međunarodnih organizacija i drugi sadržaji koji mogu koristiti pravosuđu Bosne i Hercegovine.

[61] <https://csd.pravosudje.ba/vstvfo/S/142/article/109621>

[62] U bazi je trenutno dostupno 15.465 odluka, od čega su 8.402 odluke iz građanske oblasti, 5.658 iz krivične oblasti, 1402 iz upravne oblasti, te 3 odluke Evropskog suda za ljudska prava s vezanim odlukama sudova u Bosni i Hercegovini.

Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju

Nove vijesti za period 09.03.2022 - 12.04.2022

NAPOMENA: Za pregled pojedinih vijesti potrebno je prethodno unijeti korisničke podatke na web portalu, koje Vam je dodijelio Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju. osde@pravosudje.ba

Baza sudskih odluka

Odabrana sudska praksa Bosne i Hercegovine
O izabranim pravnim stavovima Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, te Apelacionog suda Brčko distrikta BiH možete se informisati kroz bazu sudskih odluka Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH. ... [više](#)

Sudska praksa ESLJP

Praksa Evropskog suda za ljudska prava od 5. i 7. aprila 2022. godine
U prilogu je informacije o najnovijim predmetima Evropskog suda za ljudska prava. ... [više](#)

Praksa Evropskog suda za ljudska prava od 29. i 31.3.2022. godine
Informacijom su, između ostalih, obuhvaćeni sljedeći predmeti: Vool and Toomik v. Estonia, Nuh Uzun and Others v. Turkey i Faulkner and McDonagh v. Ireland. ... [više](#)

Praksa Evropskog suda za ljudska prava od 22. i 24.3.2022. godine
U prilogu je informacija o novim predmetima Evropskog suda za ljudska prava. ... [više](#)

Ovdje su prikazane samo tri nove vijesti, a ostale nove vijesti potražite na web stranici.

Zakoni FBiH - 2022.

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju
U „Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine“ broj 19/22 od 11.3.2022. godine objavljen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. ... [više](#)

Predmeti protiv BiH

Muquishta protiv Bosne i Hercegovine
Presudom je utvrđena povreda prava na pravično suđenje zbog arbitrarnosti odluka donesenih u upravnom postupku, te povreda prava na suđenje u razumnom roku zbog prekomjerne dužine upravnog postupka. ... [više](#)

Slika 5. Prikaz novog letka „Sudska praksa i novousvojeni zakoni“

Ovaj letak se priprema u saradnji sa IKT odjelom Sekretarijata VSTV-a i dostavlja svim korisnicima putem elektronske pošte na mjesečnoj osnovi.

Na unapređenju dostupnosti sudskih odluka i stavova sudske prakse, te ujednačavanju sudske prakse kroz rad panela za ujednačavanje sudske prakse, nastaviće se raditi i u okviru projekta „EU podrška reformama pravosudnog sistema u BiH“ – IPA 2019, čija je realizacija započela 1. februara 2022. godine.

Kroz ovaj Projekat nastaviće se i jačanje odjeljenja za sudsku praksu pri sudovima najviše instance u Bosni i Hercegovini, a jedan njegov dio biće posvećen daljem razvoju sadržaja internet stranice OSDE-a i njenim tehničkim unapređenjima, promociji dostupnih sadržaja krajnjim korisnicima, razvoju Mape organizovanog kriminala i korupcije, te otpočinjanju aktivnosti na približavanju prakse Evropskog suda pravde pravosuđu u Bosni i Hercegovini.

Pravosudni forum „Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan“

Pripremila: Elma Veledar-Arifagić, advokat i saradnik AIRE Centra

Prvi Pravosudni forum na temu „Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan“ (u daljem tekstu: Forum) održan je 1. i 2. aprila 2022. godine u Budvi, Crna Gora. Forum je okupio bivše i sadašnje sudije Evropskog suda za ljudska prava i sudije i stručnjake iz regije kako bi razgovarali o ključnim načelima rodne ravnopravnosti uspostavljenim praksom Evropskog suda za ljudska prava. Ujedno je Forum obilježio i završetak prve godine rada na široj inicijativi unaprjeđenja rodne ravnopravnosti u regiji.

Forum je, u okviru svojih širih aktivnosti, organizovao AIRE Centar uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva i *Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH* (GIZ). Forumu su prisustvovali i predsjednik Evropskog suda za ljudska prava, Robert Spano, komesarka za ljudska prava Vijeća Evrope, Dunja Mijatović, i potpredsjednica Evropskog suda za ljudska prava, Siofra O’Leary, te predstavnici iz zemalja Zapadnog Balkana.

Slika 1: Otvaranje Foruma

Forum je omogućio konstruktivne razgovore o praksi sudova na temu rodne ravnopravnosti, rodno-zasnovanog nasilja, femicida, kao i rodne ravnopravnosti u kontekstu rada i javnog, privatnog i porodičnog života žena.

Jedna od aktivnosti koja je prethodila Forumu, a koja je također bila i jedna od tema, jeste i *Vodič o rodnoj ravnopravnosti i praksi Evropskog suda za ljudska prava* izdat na svim jezicima u regiji. Povod za istraživanje na ovu temu je postojanje velike razlike između zakonom propisanih prava i prakse, gdje je uloga sudova ključna. Istraživanje je jasno ukazalo na to da je nasilje muškaraca prema ženama veoma rasprostranjeno, ali da se, bez obzira na ovu rasprostranjenost, sudska praksa po ovom pitanju postepeno razvija, a istraživanje pokazuje da se ovom pitanju u zemljama regije mora posvetiti posebna pažnja.

Prisutni su istakli brojne opservacije i primjere iz prakse, te istakli da stereotipi koji preovladavaju u društvu tome doprinose, a tim stereotipima su nažalost podložni i neki od sudija koji odlučuju u predmetima. Iz ovih razloga je od izrazitog značaja sagledati u kojoj je mjeri praksa naših sudova usaglašena s međunarodnim standardima, kao i s položajem žena u pravosuđu, brojem žena na liderskim pozicijama te s time kakvo je pravosuđe radno okruženje za žene sudije.

Slika 2: Robert Spano, predsjednik Evropskog suda za ljudska prava

Robert Spano, predsjednik Evropskog suda za ljudska prava, istakao je da sudije imaju važnu ulogu u odupiranju stereotipima, razbijanju predrasuda i razvoju svijesti o rodnoj ravnopravnosti. „Svi mi na taj način doprinosimo ostvarenju rodne ravnopravnosti, koja je od ključnog značaja za funkcionisanje demokratije i dobro upravljanje, kao i za unaprijeđenje dobiti za sviju,“ poručio je predsjednik Spano (više možete pogledati na linku: <https://youtu.be/f8JniI190KE>).

Slika 3: Dunja Mijatović, komesarica za ljudska prava Vijeća Evrope

U svom uvodnom obraćanju Dunja Mijatović, komesarka za ljudska prava Vijeća Evrope, naglasila je da će nasilje nad ženama, uključujući i nasilje u porodici, „postati pošast prošlosti samo ako zajedno radimo na suzbijanju strukturne i intersekcionalne diskriminacije i na ostvarenju rodne ravnopravnosti“.

„U vremenima velikih izazova, koji dalje pogoršavaju nasilje i diskriminaciju s kojom se žene i djevojčice svakodnevno suočavaju, Istanbulska konvencija ostaje naš svjetionik u iskorjenjivanju ove pojave, osporavanjem patrijarhalnih stavova koji je omogućavaju, osiguravanjem zaštite žrtava i kažnjavanjem učinilaca i jačanjem svijesti o njenom efektu na žene i djevojčice, kao i na društvo u cjelini,“ dodala je komesarka Mijatović.

Slika 4: Biljana Braithwaite, direktorica Programa za Zapadni Balkan AIRE Centra

Biljana Braithwaite, direktorica Programa za Zapadni Balkan AIRE Centra, navela je da rodna pristrasnost i rodni stereotipi koji su prisutni i u pravosuđu utiču na mogućnost žena da ostvare svoja prava pred sudovima u regionu. „Osim rasprave o praksi Evropskog suda za ljudska prava, važno je raditi i na promjeni stavova prema ulogama muškaraca i žena u društvu, a posebno unutar pravosuđa, kako bismo uistinu osigurali učinkovitu zaštitu ljudskih prava,“ dodala je direktorica Braithwaite.

U svojoj video poruci zamjenik britanske ambasadorke, Steve Arrick, rekao je da svi znamo kako je širom Zapadnog Balkana praksa izricanja kazni za rodno-zasnovano nasilje nedosljedna. „Često se uzima u obzir i širok spektar olakšavajućih okolnosti, što dovodi do nižih kazni za počinioce. Rezultat je pravosudni sistem koji ne djeluje kao dovoljno jak faktor odvraćanja od rodno-zasnovanog nasilja,“ istakao je Arrick.

Pored panela koji su organizovani na teme *Borba protiv nasilja nad ženama i devojkicama putem unapređenja rodne ravnopravnosti, Rodno-zasnovano nasilje i nasilje u porodici i EKLjP i Rodna ravnopravnost i EKLjP – interakcija između člana 8 i člana 14 EKLjP-a*, na Forumu je predstavljena i nova konstruktivna ideja koju su podržali svi učesnici, a to je pokretanje Mreže boraca za rodnu ravnopravnost u sektoru pravosuđa.

Slika 5: Prezentacija Mreže boraca za rodnu ravnopravnost u sektoru pravosuđa

Cilj Mreže jeste da kreira široku mrežu sudija i sutkinja u zemljama Zapadnog Balkana posvećenih unaprjeđenju rodne ravnopravnosti, borbi protiv rodni predrasuda koje se otvoreno ispoljavaju u sudnicama širom Zapadnog Balkana, kao i razvijanju svijesti o pitanjima rodne ravnopravnosti i ulozi pravosuđa. Ova mreža bi trebalo da postane centralno mjesto za otvaranje i rješavanje pitanja rodne ravnopravnosti, pruži priliku za jačanje veza i uspostavljanje saradnje između sudija i praktičara, sprovođenje ciljanih obuka osmišljenih kako bi imale praktične efekte, kao i za sprovođenje detaljnih istraživanja i razmjenu znanja, vještina, iskustava i ideja vezanih za rodnu ravnopravnost kroz strukturirano umrežavanje i model mentorstva. Konačni cilj joj je eliminacija rodni predrasuda u pravosudnim institucijama i unaprjeđenje ravnopravnog pristupa sudu. Dakle, radi se o mreži sudija koji su posvećeni ili žele da budu posvećeni jačanju rodne ravnopravnosti, s ciljem povezivanja stručnjaka iz regije, s obzirom na slične probleme i izazove u primjeni međunarodni standarda s kojima se susreću.

Imajući u vidu okončane i predstojeće aktivnosti po pitanju rodne ravnopravnosti, AIRE Centar će intenzivno nastaviti svoj rad na borbi protiv femicida i nasilja u porodici putem različitih aktivnosti za podizanje svijesti o značaju borbe protiv rodno-zasnovanog nasilja i kao podrška pravosuđu zemljama Zapadnog Balkana.

Dijelove Foruma možete pogledati na našem *YouTube* kanalu:

1. Uvodna obraćanja (link: https://youtu.be/p8ar5N_ckPA);
2. Panel diskusija: „Rodno-zasnovano nasilje i nasilje u porodici i EKLjP“ (link: <https://youtu.be/9IZQLWqSe9c>);
3. Panel diskusija: „Rodna ravnopravnost i EKLjP – interakcija između člana 8 i člana 14 EKLjP-a“ (link: <https://youtu.be/11pK1RyRn58>).

Iskustva u realizaciji obuka Programa za obuku pravnih stručnjaka o ljudskim pravima^[63]

Pripremila: Samra Alispahić, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine

HELP je program Vijeća Europe za obrazovanje pravnih stručnjaka o ljudskim pravima s ciljem jačanja kapaciteta sudija, advokata i tužilaca u svih 46 država članica Vijeća Europe i šire, da primjenjuju evropske standarde ljudskih prava u svom svakodnevnom radu, što se postiže putem HELP *online* kurseva koji pokrivaju niz tema o ljudskim pravima^[64].

Mandat HELP programa Vijeća Europe proizlazi iz Preporuke 2004(4)^[65] Komiteta ministara Vijeća Evrope o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima u univerzitetskom obrazovanju i stručnom osposobljavanju. Početna i kontinuirana edukacija sudija, tužilaca i advokata, kao i univerzitetsko obrazovanje studenata, vezano uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, dio su mandata HELP-a.

Njegova uloga je pojačana Deklaracijom iz Interlakena 2010. godine^[66], kao i Deklaracijom iz Brajtona iz 2012. godine^[67], te Deklaracijom iz Brisela 2015. godine^[68]. Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope (2019)^[69] ohrabruje zemlje članice da koriste HELP kurseve i HELP metodologiju.

HELP program Vijeća Evrope sastoji se od tri komponente:

1. HELP Mreža: evropska *peer-to-peer* mreža za obuku o ljudskim pravima i sastoji se od predstavnika nacionalnih institucija za obuku sudija i tužilaca, tzv. *Focal Point*, i advokatskih komora, tzv. *Info Point*, iz 46 država članica Vijeća Europe (i šire).
2. HELP *online* kursevi koji se odvijaju na HELP platformi prvenstveno su razvijeni na engleskom jeziku s potencijalom da se prevedu na nacionalne jezike.
3. HELP metodologija za obuku pravnih stručnjaka, koja objašnjava proces razvoja i implementacije HELP *online* kurseva.

Svi HELP kursevi odvijaju se putem HELP *online* platforme koja je otvorena za sve koji žele kreirati svoj nalog na: <https://help.elearning.ext.coe.int/>.

HELP *online* kursevi su interaktivni, vizualni i praktični. Pokrivaju različite teme vezane za ljudska prava, odražavajući različita područja rada Vijeća Europe^[70]. Kursevi su organizovani kao „kursevi

[63] Podaci izneseni u ovom radu dostavljeni su Centru za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH od strane projekta HELP.

[64] <https://www.coe.int/en/web/help/about-help>

[65] https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805dd13a

[66] https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf

[67] https://www.echr.coe.int/Documents/2012_Brighton_FinalDeclaration_ENG.pdf

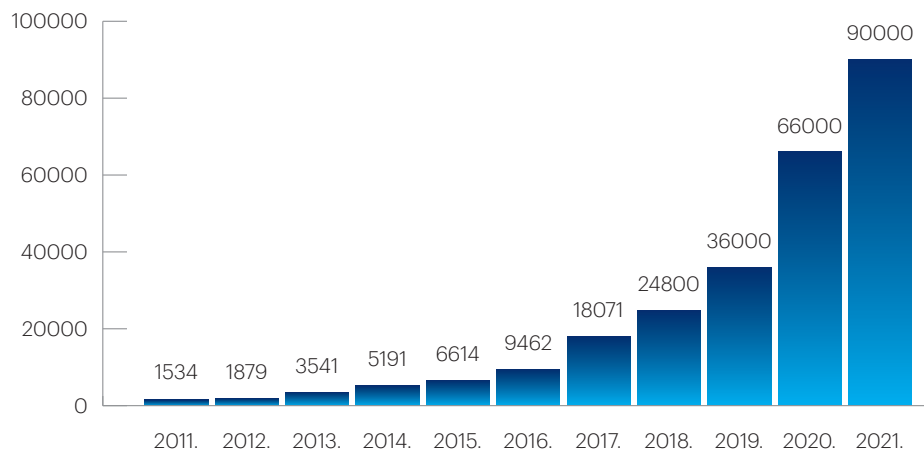
[68] https://www.echr.coe.int/Documents/Brussels_Declaration_ENG.pdf

[69] https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=090000168098396e

[70] <https://www.coe.int/en/web/help/courses>

za samostalno učenje“, javno dostupni za neograničen pristup svima koji kreiraju račun na *online* platformi HELP. Također, kursevi su organizirani u saradnji s nacionalnom partnerskom institucijom, obično nacionalnim institucijama za obuku sudija i tužilaca ili advokatskim komorama koje vodi HELP certificirani tutor^[71], obučen od strane Sekretarijata HELP-a.

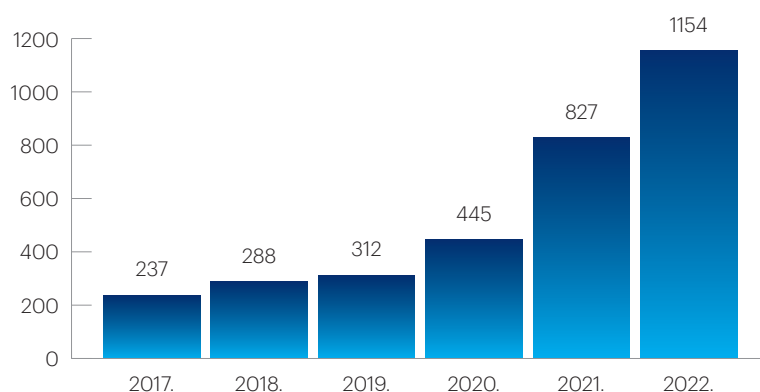
Podaci kazuju da je 01. aprila 2022. godine registrovano više od 99.000 korisnika na HELP *online* platformi koji mogu pristupiti 40 HELP *online* kurseva na više od 350 postojećih pravnih verzija.

Ukupan broj korisnika HELP online Platforme (Juni svake godine)

Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH ima saradnju s HELP projektom od 2011. godine, koja se većinom ogledala u prisustvu delegiranih učesnika na godišnjim konferencijama i regionalnim seminarima, dok su organizacija i učešće nosilaca pravosudnih funkcija u BiH na gore pomenutim HELP kursevima bili skoro nezastupljeni.

Uporedimo li podatke iz dole prikazanog grafikona, može se primijetiti da su značajni koraci napravljeni tek 2017. godine, te da je dolaskom novih mjera uzrokovanih COVID-19 pandemijom i prelaskom na nove oblike učenja došlo do ekspanzije i drastičnog povećanja broja korisnika *online* platforme, što se može vidjeti i na prikazu:

Broj korisnika HELP online platforme iz Bosne i Hercegovine

[71] <https://rm.coe.int/list-of-certified-help-tutors-in-bosnia-and-herzegovina/168092113b>

Svakako da je pandemija COVID-19 uticala na prilagodbu na *online* učenje, ali su na zainteresovanost učenika prvenstveno uticali kvalitet i dostupnost obuke. Primjera radi, na kurs „Uvod u Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i Evropski sud za ljudska prava“ prijavilo se 109 učesnika, dok je kurs završilo 51 učesnika. Važno je napomenuti i da su HELP kursevi u okviru Programa stručnog usavršavanja i programa početne obuke Centra za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH priznati u obavezne dane obuke nosilaca pravosudnih funkcija, što je svakako pridonijelo uspješnosti istih.

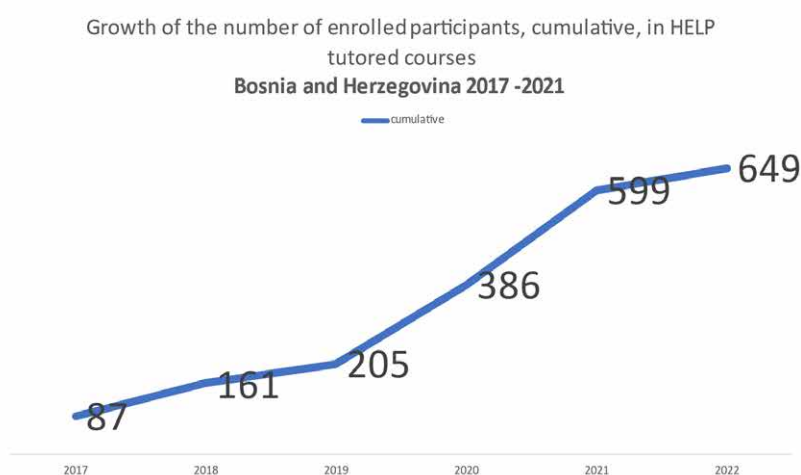
Do današnjeg dana realiziran je 31 HELP kurs, s tim što je 25 kurseva realizirano u saradnji s centrima za edukaciju sudija i tužilaca. Mnogi od njih realizirani su u okviru Akcije „HELP u zemljama Zapadnog Balkana“ koji je dio zajedničkog programa EU i Vijeća Evrope pod nazivom „*Horizontal Facility for the Western Balkans and Turkey 2019-2022*“. Relizirani kursevi, kursevi koji su mentorisani od strane tutora, prikazani su u tabeli:

PARTNERSKA INSTITUCIJA	HELP KURS	Datum početka kursa	
Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH	<i>Transitional Justice</i> /Tranzicijska pravda	01.2017.	
	<i>Reasoning of Criminal Judgements</i> /Obrazloženje presuda u krivičnom postupku	02.2017.	
	<i>Property rights</i> /Imovinska prava	03.2017.	
	<i>Anti-discrimination</i> /Antidiskriminacija	7-9.02.2018.	
	<i>Child-friendly Justice</i> /Pravosuđe naklonjeno djeci	30.03.2020.	
	<i>Fight Against Racism, Xenophobia, Homophobia, Transphobia</i> /Borba protiv rasizma, ksenofobije, homofobije i transfobije	30.03.2020.	
	<i>Property Rights</i> /Imovinska prava	30.03.2020.	
	<i>Property Rights</i> /Imovinska prava	30.03.2020. (online)	
	<i>Combating Trafficking in Human Beings</i> /Borba protiv trgovine ljudima	30.03.2020. (online)	
	<i>Combating Trafficking in Human Beings</i> /Borba protiv trgovine ljudima	24.05.2020 (online)	
Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca Republike Srpske	<i>Combating Trafficking in Human Beings</i> /Borba protiv trgovine ljudima	24.05.2020. (online)	
	<i>Introduction to ECHR and ECtHR</i> /Uvod u EKLjP i ESLjP	19.06.2020. (online)	
	<i>Introduction to ECHR and ECtHR</i> /Uvod u EKLjP i ESLjP	30.06.2020. (online)	
	<i>Asylum and the ECHR</i> /Azil i EKLjP	06.07.2020. (online)	
	<i>Family Law</i> /Porodično pravo	16.11.2020. (online)	
	<i>Introduction to ECHR and ECtHR</i> /Uvod u EKLjP i ESLjP	05.03.2021. (online)	
	<i>Introduction to ECHR and ECtHR</i> /Uvod u EKLjP i ESLjP	05.03.2021. (online)	
	<i>Introduction to ECHR and ECtHR</i> /Uvod u EKLjP i ESLjP	05.03.2021. (online)	
	<i>Freedom of Expression</i> /Sloboda izražavanja	20.09.2021. (online)	
	<i>Labour Rights</i> /Radna prava	14.10.2021. (online)	
Advokatske komore	<i>Labour Rights</i> /Radna prava	14.10.2021. (online)	
	<i>Medicrime</i> / Krivotvorenje medicinskih proizvoda	18.10.2021 (online)	
	<i>Ethics for Judges, Prosecutors and Lawyers</i> /Etika za sudije, tužioce i advokate	18.10.2021. (online)	
	<i>Protection and Safety of Journalists</i> /Zaštita i sigurnost novinara	15.11.2021. (online)	
	<i>Data Protection and Privacy Rights</i> /Zaštita podataka i pravo na privatnost	07.03.2022. (online)	
	<i>Violence against Women and Domestic Violence</i> /Nasilje nad ženama i nasilje u porodici	09-10.05.2019.	
	Institucije ombudsmana	<i>Hate Crime and Hate Speech</i> /Zločin iz mržnje i govor mržnje	03.2017.
		<i>Anti-discrimination</i> /Antidiskriminacija	07-09.02.2018.

PARTNERSKA INSTITUCIJA	HELP KURS	Datum početka kursa
Zatvorski i probacijski službenici	<i>Radicalisation Prevention/Prevenција radikalizacije</i>	31.03.2021.
Agencije za jednakost spolova	<i>Anti-discrimination/Antidiskriminacija</i>	07-09.02.2018.
Pravni fakulteti	<i>Environment and Human Rights/Okoliš i ljudska prava</i>	11.10.2021. (<i>online</i>)

649 pravnih i drugih stručnjaka pohađalo je HELP kurseve uz mentorstvo tutora implementiranih u Bosni i Hercegovini od 2017. godine. Prosječna prolaznost kursa iznosila je **62%**.

Također, kako je navedeno, pored mentorisanih kurseva, HELP je adaptirao i preveo 23 kursa na BHS jezike koje učesnici mogu samostalno pohađati putem HELP *online* platforme.

Zaključno s 1. aprilom 2022. godine na navedenim kursevima prijavljeno je 784 učesnika na *online* HELP platformi:

KURS	PRIJAVLJENI UČESNICI
<i>Access to Justice for Women/Pristup pravdi za žene</i>	43
<i>Admissibility Criteria/Kriteriji prihvatljivosti</i>	53
<i>Alternative Measures to Detention/ Alternativne mjere pritvoru</i>	43
<i>Alternatives to Immigration Detention/Alternativne mjere migracijskom pritvoru</i>	2
<i>Anti-discrimination/Antidiskriminacija</i>	37
<i>Asylum and Human Rights/Azil i ljudska prava</i>	27
<i>Combatting Trafficking in Human Beings/Borba protiv trgovine ljudima</i>	24
<i>Data Protection and Privacy Rights/Zaštita podataka i pravo na privatnost</i>	51
<i>Family Law and Human Rights/Porodično pravo i ljudska prava</i>	84
<i>Fight against Racism, Xenophobia, Homophobia and Transphobia/ Borba protiv rasizma, ksenofobije, homofobije i transfobije</i>	32
<i>Freedom of Expression/Sloboda izražavanja</i>	49
<i>Hate crime and Hate Speech/Zločin iz mržnje i govor mržnje</i>	23

KURS	PRIJAVLJENI UČESNICI
<i>Introduction to the ECHR and the ECtHR/Uvod u EKLjP i ESLjP</i>	30
<i>Procedural Safeguards in Criminal Proceedings and Victims' Rights/ Proceduralne mjere zaštite u krivičnom postupku i prava žrtava</i>	5
<i>Property Rights/ Imovinska prava</i>	85
<i>Protection and Safety of Journalists/Zaštita i sigurnost novinara</i>	14
<i>Radicalisation Prevention/Prevenција radikalizacije</i>	3
<i>Reasoning of Judgments/Obrazloženje presuda</i>	33
<i>Refugee and Migrant Children/Izbjeglice i djeca migranti</i>	23
<i>Transitional Justice and Human Rights/Tranzicijska pravda i ljudska prava</i>	43
<i>Violence against Women and Domestic Violence/Nasilje nad ženama i nasilje u porodici</i>	80
UKUPNO	784

Unapređenje Programa praktične obuke i osposobljavanja studenata prava i pripravnika

Pripremio: Tomislav Čavić, Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj (CEST RS), zajedno s Centrom za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine (CEST FBiH), od početka 2020. godine je učestvovao u radu stručnog panela pod nazivom „Unapređenje Programa praktičnog učenja i osposobljavanja studenata prava i pripravnika“, koji je organizovao Nacionalni centar za državne sudove (NCSC) u okviru implementacije projekta „*Student Law Practicum (SLP)*“ u Bosni i Hercegovini, a koji podržava Kancelarija za borbu protiv međunarodne trgovine drogom i provođenje zakona Ministarstva vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država. Ovaj Projekat ima za cilj jačanje praktičnog znanja i prakse na pravnim fakultetima u BiH, kako bi se studentima omogućilo učenje zasnovano na interaktivnim i praktičnim metodama učenja, a pored aktivnosti koje se odnose na rad sa studentima, Projekat provodi i aktivnosti s ciljem unapređenja programa praktičnog učenja dipl. pravnika – pripravnika u sudovima, tužilaštvima i advokaturi.

U sastavu Panela, pored predstavnika CEST-a RS-a i CEST-a FBiH, kao nacionalnih ustanova koje vrše edukaciju sudija, javnih tužilaca i lica koja se namjeravaju baviti profesijom sudije ili tužioca (posredno i advokata), učestvovali su i predstavnici akademske zajednice – sa 6 javnih pravnih fakulteta u Bosni i Hercegovini, koji su partneri u SLP projektu, pravosudne, profesionalne i strukovne zajednice (udruženja sudija, udruženja tužilaca, advokatskih komora), koji su istovremeno i nosioci pravosudnih funkcija ili advokati.

Imajući u vidu ovaj sastav Panela, obezbijedena je zastupljenost širokog kruga zainteresovanih i kompetentnih strana, a čime je otvorena mogućnost preispitivanja funkcionisanja postojećih višestrukih programa i praksi koje se slijede u okviru različitih institucija, a koje su u vezi s različitim modusima praktičnog obrazovanja studenata prava kao budućih sudija, tužilaca i advokata, kao i diplomiranih pravnika koji započinju svoju profesionalnu karijeru radom u pravosuđu.

Svaki od učesnika ovog Panela je bio u mogućnosti da, pored sopstvene stručne perspektive, ponudi i specifičnu institucionalnu perspektivu u skladu sa značajem institucije iz koje dolazi. Primarni način organizacije rada Panela sastojao se u neposrednom i zajedničkom angažmanu svih učesnika koji su bili prisutni na sastancima Panela.

Proces rada Panela se sastojao od sljedećih koraka:

- 1) definisanje strukturalnih potreba, mogućnosti i prioriteta (iz perspektive različitih institucionalnih učesnika) u odnosu na funkcionisanje programa praktične nastave;
- 2) identifikacija postojećih primjera dobre prakse koji mogu poslužiti kao tzv. opšti standardi u postupanju;
- 3) postizanje konsenzusa i predlaganje pojedinačnog ili više strukturalnih rješenja koja mogu dovesti do unapređenja postojećih programa praktičnog osposobljavanja i učenja pravnika;

4) rad na operacionalizaciji i institucionalizaciji predloženog rješenja.

NCSC je u svrhu okvirnog presjeka stanja u odnosu na programe praktičnog učenja i osposobljavanja studenata prava i pripravnika u BiH izradio analizu koja je prikazala postojeći zakonsko-normativni okvir, koji se odnosi na postojeće prakse i rješenja praktičnog osposobljavanja studenata prava unutar i van pravnih fakulteta i postojeće prakse i rješenja praktičnog učenja i osposobljavanja pripravnika, kao i postojeće programe praktičnog učenja i osposobljavanja studenata prava i pripravnika u Republici Srpskoj i Federaciji BiH.

U okviru ove analize su konstatovane i nadležnosti CEST-ova u pogledu organizovanja početne obuke, koje su im date zakonskim propisima, a to je da CEST-ovi u skladu sa Zakonom o Centru za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj i Zakonom o Centru za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji BiH, prema uputstvima i pod nadzorom VSTV-a BiH, a na osnovu odobrenog programa rada, organizuju početnu obuku za lica koja se namjeravaju baviti profesijom sudija ili tužilaca.

U skladu sa članom 3 stav 2 Zakona o Centru za edukaciju sudija i javnih tužilaca u RS-u, početna obuka podrazumijeva obuku lica koja se namjeravaju baviti ulogom sudija i javnog tužioca, a pošto u Zakonu nije precizirano na koja se lica ovo konkretno odnosi, CEST RS-a je kao ovu kategoriju lica prepoznao stručne saradnike i pripravnike zaposlene u sudovima i javnim tužilaštvima, kao i u advokaturi, kao lica koja se namjeravaju baviti profesijom sudije i javnog tužioca, te novoimenovane sudije i javne tužioce, odnosno one sudije i javne tužioce koji su na tu poziciju imenovani s pozicija iz drugih oblasti van pravosuđa i koji na taj način prvi put stupaju u pravosudni sistem Republike Srpske.

Opšti cilj pružanja obavezne početne obuke stručnim saradnicima i pripravniciima u sudovima i tužilaštvima jeste sticanje vještina neophodnih za efektivno i efikasno vršenje sudijske, odnosno tužilačke funkcije, uključujući i sticanje svestranih iskustava iz prakse i sagledavanja svih segmenata uloge i značaja odgovornosti koje su im povjerene u njihovim redovnim poslovima u instituciji u kojoj rade.

U okviru početne obuke pripravnika, diplomiranih pravnika zaposlenih u sudovima i tužilaštvima, koju organizuje CEST RS-a, zastupljene su i teorija i praksa, kako bi se ova lica što bolje osposobila za polaganje pravosudnog ispita, s obzirom da se ovaj ispit sastoji i od teorijskog i od praktičnog dijela.

S obzirom na ograničenost kapaciteta CEST-a RS-a, a vezano za obimnost materije koju bi bilo potrebno obraditi i karakterom prolaznosti ove kategorije lica, te imajući u vidu zakonom ograničen, relativno kratak period tokom kojeg se obavlja pripravnčki staž (minimalno dvije godine), posebna pažnja se posvećuje obuci pripravnika za polaganje praktičnog dijela pravosudnog ispita, tj. izradi sudske odluke u građanskim i krivičnim stvarima. Za razliku od stručnih saradnika, koji su obavezni da prisustvuju početnoj obuci, ne postoji utvrđena obaveza prisustva za pripravnike zaposlene u pravosudnim institucijama BiH, ali se u Programu rada naglašava da se smatra da je prisustvovanje pripravnika ovim seminarima izuzetno korisno za njihov dalji rad i usavršavanje. Prisustvo pripravnika obuci koja je u godišnjem programu planirana za njih je dobrovoljno i zavisi od finansijskih mogućnosti pravosudnih institucija iz kojih dolaze i volje njihovih rukovodioca da ih prijave i pošalju na obuku.

Panel je u svom radu, kroz održavanje više sastanaka u toku godine, prevashodno u fokusu imao programe i prakse praktičnog osposobljavanja koji se odnose na pravosuđe i rad u pravosuđu, a

posebnu pažnju je posvetio razmatranju većeg broja tema s ciljem utvrđivanja prioriternih oblasti u kojima bi se ponudila praktična rješenja koja poboljšavaju programe praktičnog osposobljavanja studenata prava i pripravnika, kao budućih nosilaca pravosudnih funkcija u Bosni i Hercegovini, kao što su:

- *Karakteristike praktičnog učenja i osposobljavanja studenata prava i pripravnika, odnosno praktična nastava unutar i van pravnih fakulteta i u institucijama pravosuđa i advokaturi.*
- *Oblici saradnje (institucionalna, vaninstitucionalna) između pravnih fakulteta i pravosudnih institucija, ustanova i udruženja u provođenju praktične nastave i stručnog osposobljavanja.*
- *Institucionalno-normativni okvir i programi podrške za učešće praktičara (sudija, tužilaca, advokata) u praktičnoj nastavi i stručnom osposobljavanju.*
- *Raspoloživost edukativno-resursnih materijala (priručnika, programa obuke, izvještaja i sl.) za praktičnu nastavu.*

Navedene se teme, vezane za praktično osposobljavanje, podjednako odnose i na studente prava i na pripravnike, a cilj je bio da se za svaku od ovih pojedinačnih tema napravi presjek trenutnog stanja u BiH i utvrde mogućnosti za unapređenje postojećih programa i praksi, te da se identifikuju prioritetne oblasti u kojim bi se intervenisalo na poboljšanju stanja s prijedlogom rješenja koja bi se mogla implementirati.

Primarni ciljani model funkcionisanja ovog Panela je bio neposredan rad svih učesnika na zajedničkim sastancima Panela i kroz početni rad u manjim grupama, ali zbog pandemije koronavirusa Panel je radio i elektronskim *online* modalitetom rada.

- 1) U okviru teme koja se odnosi na karakteristike praktične nastave unutar i van pravnih fakulteta u BiH identifikovan je nedostatak programa praktičnog osposobljavanja studenata koji se provode van pravnih fakulteta, odnosno koji se odnose na praktičnu nastavu u pravosudnim institucijama i advokatskim kancelarijama.

Posebno je identifikovano da je gostovanje praktičara iz pravosuđa na pravnim klinikama koje se održavaju na pravnim fakultetima, odnosno na vježbama iz procesnopravnih predmeta i na projektnim aktivnostima koje se provode na fakultetima, najvažniji oblik dvosmjerne komunikacije praktičnog tipa, odnosno interakcije sa studentima. Kada je u pitanju izbor praktičara, kao gostujućih predavača na nastavi, istaknuto je da postoje nedostaci u komunikaciji na liniji profesor – predavač praktičar, vezano za usmjerenje izlaganja praktičara u okviru nastave na fakultetu, pošto je zapaženo da angažovani praktičari samostalno donose odluke o sadržini i metodu predavanja koja drže studentima u okviru široko postavljenih i zadatih tema. Isto tako, u praksi je identifikovan nedostatak povratnog informisanja između praktičara koji drže praktičnu nastavu za studente i odgovornog predmetnog profesora nakon održane nastave. Iz tog razloga je potrebno jačati koordinaciju između profesora i predavača praktičara u ovom segmentu, kroz uspostavljanje praksi koje bi se zasnivale na formalizovanom protoku informacija.

U okviru ove teme, koja se odnosi i na stanje praktičnog osposobljavanja pripravnika u pravosudnim institucijama tokom trajanja pripravničkog staža, identifikovano je da u nekim pravosudnim institucijama postoje formalizovani programi praktičnog osposobljavanja pripravnika i u većini slučajeva postoje odluke na nivou pojedinačne institucije koje su kratke

sadržine i regulišu samo konture provođenja pripravničkog staža u toj pravosudnoj instituciji, odnosno regulišu samo pitanje preraspodjele broja mjeseci tokom trajanja pripravničkog staža unutar unutrašnjih organizacionih jedinica, kroz koje prolazi pripravnik u sudovima i tužilaštvima (arhiva, pisarnica, ZK odjeljenje, krivično, parnično, izvršno odjeljenje i sl.). Prepoznato je i da postoje nedostaci u programima praktične edukacije pripravnika, koja je u većini slučajeva sporadična u pristupu i koju uglavnom unutar pojedinih pravosudnih institucija provode „mentori“ u skladu s individualnim pristupom pripravniku.

- 2) U okviru teme koja se odnosi na oblike saradnje između pravnih fakulteta i pravosudnih institucija prepoznato je da je u velikom broju slučajeva uspostavljena formalizovana saradnja između pravnih fakulteta i institucija iz pravosuđa i advokature, za potrebe praktičnog osposobljavanja studenata prava. Ta saradnja je, u pravilu, uobličena u vidu memoranduma o razumijevanju ili saradnji. I pored postojanja ovih memoranduma, kao formalne pretpostavke za saradnju, u velikom broju slučajeva ta saradnja nije institucionalizovana na način da je stvarno zaživjela u praksi, već je u većini slučajeva sporadična i više se odvija zahvaljujući individualnim poznanstvima i zbog lične posvećenosti pojedinaca, nego institucionalno. Zbog toga je potrebna dodatna razrada i operacionalizacija, posebno vezano za temu saradnje pravosudnih institucija s pravnim fakultetima po pitanju koncipiranja i provođenja stručnog osposobljavanja pripravnika, pošto trenutno ne postoje posebni edukativni programi praktičnog osposobljavanja studenata na pravnom fakultetu koji bi bili u direktnoj vezi s obavljanjem pripravničkih poslova u pravosudnim institucijama i advokaturi na način da studenti po završetku pravnog fakulteta i kada otpočinu pripravničku praksu u pravosudnoj instituciji imaju bržu i efikasniju startnu poziciju, čime direktno doprinose kvalitetu i uspješnosti rada te institucije. S druge strane, formalizacije saradnje nema između pravosudnih institucija i strukovnih udruženja i organizacija, odnosno između sudova, tužilaštava, CEST-ova, udruženja sudija, udruženja tužilaca i advokatskih komora, a vezano za provođenje programa praktičnog osposobljavanja pripravnika.
- 3) Što se tiče teme koja se odnosi na institucionalno-normativni okvir vezan za učešće predavača praktičara, prepoznato je da trenutno ne postoji adekvatan normativno-strukturalni okvir koji bi regulisao i stimulisao učešće predavača praktičara (sudija/tužilac/advokat) u izvođenju praktične nastave za studente unutar i van pravnog fakulteta, kao i za pripravnike. Isto tako, ne postoji normativni okvir koji bi regulisao valorizaciju (priznanje) vezano za učešće praktičara u nastavi, čime bi se pružio podsticaj za njihov dalji angažman, pošto je prepoznato da predavači praktičari nemaju podršku od strane rukovodioca pravosudne institucije u kojoj su u radnom odnosu, za njihovo angažovanje u izvođenju praktične nastave, niti su im rad i angažovanje na praktičnoj nastavi studenata vrednovani od strane pravosudnog sistema.

Kada je riječ o stručnom osposobljavanju pripravnika u pravosudnim institucijama i advokaturi, teško je odrediti koliki je interes praktičara (sudija/tužilaca/advokata) za rad s pripravnicima u okviru referata na kojima rade. Opšta ocjena je da taj interes nije na zadovoljavajućem nivou, pošto u postojećem institucionalno-normativnom okviru ne postoje mehanizmi podrške i podsticaja, odnosno stimulanja učešća sudija i tužilaca praktičara, da budu podrška pripravnicima u njihovom stručnom osposobljavanju, niti normativni okvir koji bi regulisao valorizaciju/priznanje njihovog rada na podsticanju i podršci pripravnicima, u vezi s provođenjem programa njihovog praktičnog osposobljavanja i stručnog usavršavanja. Potencijalno rješenje u smjeru institucionalne valorizacije napora i rada praktičara u praktičnom osposobljavanju budućih generacija pravnih profesionalaca moglo bi se vidjeti u smanjenju norme za sudije i tužioce koji drže praktičnu nastavu i rade s pripravnicima, ili da se njihov angažman na ovom planu unese u godišnju ocjenu rada sudije ili tužioca.

- 4) U okviru teme koja se odnosi na raspoloživost edukativno-resursnih materijala, identifikovan je generalno nedostatak ovog edukativnog materijala, kao što su priručnici i smjernice, koji bi bili od pomoći praktičarima i nastavnicima, posebno za praktično osposobljavanje studenata koje se obavlja van prostorija pravnog fakulteta, kao i nedostatak resursnih materijala za potrebe vršenja monitoringa i izvještavanja u pogledu napretka studenata, a koji bi bio na raspolaganju i nastavnicima i predavačima praktičarima, kao i za praktično osposobljavanje pripravnika od strane pravosudnih institucija; odnosno, mogu biti od direktne pomoći u radu kao pragmatični alati.

Ista ocjena je data i za nedostatak edukativno-resursnog materijala koji bi služio kao alat za praktično osposobljavanje pripravnika u pravosudnim institucijama.

Konstatovano je da CEST-ovi nude programe obuke za pripravnike u sklopu godišnjeg ciklusa obuka, a koje nisu obavezujućeg tipa za pripravnike, kao i dodatnu mogućnost da pripravnici pohađaju i druge obuke iz programa, u skladu s interesom i mogućnostima. Godišnji programi obuke za pripravnike, koju provode CEST-ovi, sastoje se u pravilu od samo 2 obuke koje se odnose na temu praktičnog pisanja optužnice i presude u krivičnom i parničnom postupku, sa svrhom da im služi kao dodatna podrška za polaganje pravosudnog ispita.

Na kraju rada Panela je zaključeno da se postojeći programi praktičnog učenja studenata i praktičnog osposobljavanja pripravnika u vidu studentske i pripravničke prakse, koji su danas u primjeni, mogu nadograđivati kroz razvoj praktičnih alata koji bi bili od pomoći mentorima. Potrebno je dodatno razvijati saradnju između zainteresovanih institucionalnih aktera u segmentima praktičnog učenja studenata prava i dipl. pravnik kao pripravnik i kao budućih generacija praktičara (sudija, tužilaca, advokata). Potrebno je pružiti podršku praktičarima, koji svojim učešćem doprinose provedbi programa praktičnog učenja studenata i pripravnik, kao i prepoznati njihove napore i rad, putem uvođenja rješenja u normativno-strukturalnom okviru, programu i praksi valorizacije.

Rezultat dvogodišnjeg rada i aktivnosti svih učesnika ovog stručnog Panela je izrada Okvirnog sporazuma o razumijevanju na unapređenju praktične nastave i obuke za studente prava i diplomirane pravike, kojim se nastoje podstaknuti ključne institucije akademske i pravosudne zajednice u BiH na saradnju i zajedničko djelovanje u smjeru unapređenja praktičnog obrazovanja studenata prava i dipl. pravnik-pripravnik. Ovim Okvirnim sporazumom definisana je uloga pravnih fakulteta, CEST-ova kao ustanova koje organizuju i provode edukaciju u oblasti prava, pravosudnih institucija, kao i profesionalnih udruženja pravnik (sudija i tužilaca).

Prihvatanjem i potpisivanjem ovog Sporazuma, od strane svih navedenih aktera, stvaraju se uslovi za organizaciju zajedničkih aktivnosti koje bi trebale obuhvatiti probleme prepoznate u segmentima praktičnog obrazovanja i kreiranja novih modusa za praktično učenje i stručno usavršavanje u oblasti prava, studenata prava i pripravnik.

Okvirni sporazum o razumijevanju zaključen je između 35 strana potpisnica, od kojih su 6 javni pravni fakulteti u BiH, zatim CEST RS-a i CEST FBiH, udruženja sudija u RS-u i FBiH, udruženja tužilaca RS-a i FBiH, advokatske komore u RS-u i FBiH, vrhovni sudovi u RS-u i FBiH, Općinski i Kantonalni sud u Sarajevu, Osnovni i Okružni sud u Banjaluci, Općinski i Kantonalni sud u Tuzli, Općinski i Kantonalni sud u Mostaru, Općinski i Kantonalni sud u Zenici, Osnovni i Okružni sud u Istočnom Sarajevu, Kantonalno tužilaštvo u Sarajevu, Okružno javno tužilaštvo u Banjaluci, Kantonalno tužilaštvo u Tuzli, Kantonalno tužilaštvo u Mostaru, Kantonalno tužilaštvo u Zenici i Okružno javno tužilaštvo u Istočnom Sarajevu.

Ovim Okvirnim sporazumom su strane potpisnice zajednički definisale svrhu i ciljeve zaključivanja Sporazuma, dale definiciju praktične nastave, oblike i značaj praktične nastave, oblasti međusobne saradnje, kao i mjere i aktivnosti saradnje, koje se obavezuju preduzimati svaka od potpisnica ovog sporazuma, imenovale koordinatora od strane svake potpisnice, te odredile načine implementacije i prihvatanja Sporazuma, kao i pristupanje Sporazumu od strane drugih zainteresovanih strana.

Nadovezujući se na definisane ciljeve iz sadržaja zaključenog Okvirnog sporazuma, zajedničkim aktivnostima je kreiran i „Priručnik za mentore za obavljanje stručne prakse studenata prava/pripravnika u pravosudnim institucijama i advokaturi“, čija je svrha izrade da se mentorima daju smjernice pri organizovanju aktivnosti stručne prakse, kao i da se istakne važnost njihove uloge kako u pogledu ostvarenja kratkoročnih ciljeva, kao što su razvoj i profesionalno usmjeravanje odgovornih i stručnih pravnika, tako i u pogledu ostvarenja vladavine prava kao dugoročnog cilja u Bosni i Hercegovini.

Izazovi edukacije o primjeni zakona u digitalnom prostoru

Pripremio: dr.sc. Arben Murtezić, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine

Digitalna revolucija je, uz neslućene pogodnosti za privatni i poslovni život, donijela i do sada neslućene izazove za pravne profesionalce u svim sferama, od akademskih radnika do, naravno, praktičara kako u državnim institucijama tako i u privatnom sektoru. Prirodno, nije izostavljeno ni pravosuđe i to naročito u krivičnoj oblasti. Razlozi su brojni, a ovdje ćemo navesti samo neke od najvažnijih. Naime, pored pojave novih, kompjuterskih krivičnih djela u užem smislu i klasični oblici kriminala kroz upotrebu kompjutera i interneta imaju drugačiju formu i često ranije neviđene razmjere. Tako, recimo, krivično djelo prevare može kroz upotrebu interneta biti počinjeno ili barem pokušano nad hiljadama potencijalnih žrtava širom svijeta uz minimalan trud i ulaganje počinioca. U tom smislu, tako i riječi „otmica i ucjena” u razvijenom svijetu sve više asociraju na otimanje kompjuterskih podataka radi ucjene, a ne otmicu fizičkih lica ili vrijednih predmeta.

Dalje, danas kada govorimo o dobro poznatom zlu dječije pornografije gotovo automatski pomislimo na internet zbog toga što se, radi mogućnosti daleko bržeg i relativno anonimnog širenja, ovi sadržaji posljednjih par decenija gotovo u potpunosti distribuiraju putem interneta. Međutim, korištenje informacionih i komunikacionih tehnologija nije promijenilo samo način distribuiranja, već je rezultiralo novim pojavnim oblicima zloupotrebe djece u seksualne svrhe. Tako se pojavio čitav niz novih, često teško prevodivih termina, kao što su „grooming”, „sexting”, „sextortion”, te „virtuelna pornografija”.

Ovaj uzgredni primjer vezan za prevođenje je samo naznaka generalnog problema s kojim se susreću svi u bavljenju pravom i zakonima koji se odnose na digitalni prostor, gdje je engleski jezik neka vrsta zvaničnog ili univerzalnog jezika. Naime, u engleski jezik se stalno uvode novi termini kojima se označavaju pojave u ovoj oblasti i različite riječi dobijaju novo značenje, a pri tome često ni lingvistički, pravni ili tehnički stručnjaci nemaju ključni uticaj.

Primjera radi, i sama riječ *cyber* (čita se „sajber“) koja se koristi praktično u cijelom svijetu izvorno nema veze s kompjuterima. *Cyber* je skraćunica od riječi „kibernetika“ te se u našem jeziku ovaj puni naziv često može naći u zvaničnim prevodima, što inače nije slučaj na engleskom u ovom kontekstu. *Cyber* danas definira: kulturu kompjutera, informacione tehnologije i virtuelne stvarnosti. Međutim, nema naučnog ili stručnog objašnjenja zašto se tako intenzivno koristi osim što efektno zvuči.

Koristi se i niz drugih pojmova i termina te se i za one kojima je engleski jezik maternji često radi o nepoznatim riječima ili riječima koje imaju drugačije značenje od onoga koje je bilo uobičajeno. S druge strane, imajući u vidu razumljivu potrebu svake jurisdikcije da koristi svoj službeni jezik, jasno je da kod prevoda propisa i stručnih članaka iz ove oblasti dolazi do velikih problema. Često su rješenja koja se nude nerazumljiva i neprikladna za svakodnevnu upotrebu, a poznato je koliko je preciznost u izražavanju neophodna u pravu.

Sa aspekta ljudskih prava internet je dao jednu novu dimenziju pitanju slobode izražavanja i govoru mržnje, koji bi trebao predstavljati granicu ove slobode. Naime, internet za govor mržnje predstavlja platformu koja je opasnost od ove negativne pojave eksponencijalno multiplicirala na više načina. Danas umjesto dijeljenja letaka, govora na skupovima ili grafita, oni koji šire govor mržnje s par

klikova mogu doći do miliona ljudi i to relativno anonimno. Upravo ova anonimnost je jedna od okolnosti koja predstavlja izazov za agencije za sprovođenje zakona, ali i kriminologe i sociologe, zbog toga što su česti slučajevi da se osobe koje se u svakodnevnom životu ponašaju sasvim u skladu društvenim normama na internetu pokazuju različite oblike devijantnog ponašanja.

Svakako, od sudija i tužilaca se ne može očekivati da poznaju informacione tehnologije na nekom posebno visokom nivou. Međutim, razumijevanje osnova funkcionisanja kompjuterskog sistema je važno kao preduslov davanja adekvatnih naredbi vještacima, tumačenja tih nalaza kao i korištenja digitalnih dokaza. Svakako da se i u ovoj oblasti mora izbjeći primjedba da vještaci igraju glavnu ulogu u suđenju, što je inače prigovor koji se često čuje u stručnim raspravama. Fenomen koji posljednjih godina naročito zaukuplja pažnju jeste zloupotreba kriptovaluta u ilegalne svrhe, njihovim korištenjem za različite vrste zabranjene trgovine, te pranja novca. Dosta je indicija koje ukazuju na to da ova pojava nije zaobišla ni Bosnu i Hercegovinu, a sredstva i znanje potrebni za suzbijanje ovih zloupotreba su izuzetno limitirani.

Dalje, jedna od karakteristika kompjuterskog kriminala jeste da je međunarodni element redovno prisutan, daleko češće nego u fizičkom svijetu, što pitanje nadležnosti i važenje zakona usložnjava do nivoa koji se u fizičkom svijetu sreće u rijetkim predmetima ili samo u teoriji. Uobičajeni vidovi međunarodne pravne pomoći su često prespori za ovaj vid kriminala, te su uspostavljeni posebni mehanizmi koji često nisu dovoljno poznati profesionalnoj zajednici.

Sve navedeno se odnosi na kompjuterski kriminal kojem se, opravdano, posvećuje posebna pažnja. Međutim, uticaj informatizacije na druge oblasti života i prava koje nisu krivične je nemjerljiv. Tako, između ostalog, kada govorimo o ostvarivanju prava na privatnost i s tim povezanu zaštitu ličnih podataka, gotovo po pravilu se radi o digitalnom prostoru zbog čega se stalno postavljaju nova pitanja a broj sudskih predmeta raste. Dalje, tu su građanskopravni odnosi i poslovi, posebno u privredi, koji su kroz informatizaciju transformisani.

Dakle, sve navedeno, a lista je daleko od konačne, čini edukaciju nosilaca pravosudnih funkcija u ovoj oblasti posebno izazovnom i traži poseban pristup, jer često treba krenuti od osnova, za razliku od nekih drugih oblasti u kojima su sudije i tužiocu visoko stručni te u Centru traže samo nadogradnju.

Dosadašnje edukativne aktivnosti u ovoj oblasti

Svjestan izazova u pogledu suočavanja sa zloupotrebom savremene tehnologije u svrhu počinjenja krivičnih djela, i imajući u vidu stalnu potrebu za povećavanjem znanja o kompjuterskom kriminalu, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH nastoji da svake godine prilikom kreiranja Programa početne obuke i stručnog usavršavanja, u samostalnoj organizaciji, ali i u saradnji s brojnim domaćim i međunarodnim organizacijama, nosiocima pravosudnih funkcija ponudi dovoljan broj aktivnosti iz ove oblasti u vidu obuka, radionica i konferencija, a s ciljem upoznavanja sudija i tužilaca s istraživačkim/forenzičkim tehnikama i računarskim kriminalom, te s načinima izvršenja krivičnih djela koji su zbog same prirode savremenih informacionih tehnologija veoma različiti i sve sofisticiraniji.

Iz tog razloga, CEST FBiH je prethodnih godina, kao jednu od kontinuiranih obuka iz krivične oblasti za sudije i tužioce, u svoj Program uvrstio seminar na temu „Visokotehnološki kriminal”.

Navedena aktivnost se realizuje svake godine, s naglaskom na upoznavanje sudija i tužilaca sa zakonskom regulativom *cyber* kriminala, različitim modalitetima krivičnih djela *cyber* kriminala i dokazivanjem istih, *cyber* terorizmom, uticajem interneta na organizovani kriminal u kontekstu

razvijanja znanja o organizovanom kriminalu, sticanja uvida u budući smjer organizovanog kriminala, prepoznavanja i razumijevanja savremenih karakteristika organizovanog kriminala, i sl.

U Izvještajima Evropske komisije za Bosnu i Hercegovinu iz prethodnih godina navodi se: „Potrebno je ojačati postojeće sposobnosti za borbu protiv kibernetskog kriminala (uključujući rješavanje problema *on-line* materijala seksualnog zlostavljanja djece) i učinkovite reakcije na prijetnje sigurnosti na internetu”. S tim u vezi, jedna od obuka iz ove oblasti, koja se kasnije razvila u specijalističku obuku, jeste specijalistička radionica za sudije, tužioce i ovlaštena službena lica, s ciljem unapređenja znanja o procesuiranju slučajeva seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece u digitalnom okruženju, pod nazivom: „Seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece u digitalnom okruženju u BiH“. Navedena obuka je namijenjena jednoj grupi učesnika koja će proći sva tri Modula predviđena obukom, odnosno tri radionice iz domena nasilja nad djecom u digitalnom okruženju.

Ova aktivnost predstavlja saradnju entitetskih centara za edukaciju sudija i (javnih) tužilaca u FBiH i RS-u i međunarodne organizacije *Save the Children*. Neke od važnijih cjelina pokrivenih ovom obukom jesu zaštita djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja u kontekstu međunarodnog i nacionalnog pravnog okvira, aktuelni primjeri procesuiranja krivičnih djela iz okvira seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece u BiH, prezentacija stanja i usklađenosti s međunarodnim zahtjevima na području materijalnog i procesnog krivičnog zakonodavstva, pravni okvir i analiza krivičnih djela na štetu djece i maloljetnika iz odredbi entitetskih i Krivičnog zakona Brčko distrikta BiH, s fokusom na seksualno iskorištavanje i zlostavljanje s primjerima iz sudske prakse, forenzička istraga i digitalni okvir dokaza, elektronski dokazi i vještačenje digitalnih uređaja, digitalna forenzika i brojne druge.

Bitno je spomenuti i višesedmičnu aktivnost u saradnji s Fakultetom za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, UNSA – program „Zimska škola – Digitalna forenzika i sigurnost podataka“, koja za ciljnu grupu ima tužioce, istražitelje i tužilačke stručne saradnike/savjetnike, gdje se kroz predavanje, interaktivni rad u manjim grupama, plenarne rasprave i izradu praktičnih zadataka i vježbe usvajaju znanja iz forenzičke analize, pravnog okvira istraživanja i dokazivanja krivičnih djela u digitalnom okruženju, forenzike digitalnih uređaja i informacijske sigurnosti, te procesuiranja *cyber* kriminaliteta, a posebnost ovog programa je upoznavanje polaznika s osnovama *Windows* operativnog sistema, forenzičkim artefaktima na *Windows*-ima, alatima i postupcima digitalne forenzike *Windows*-a te primjenom alata digitalne forenzike na toj platformi.

Imajući u vidu važnost teme, Centar je uz podršku AIRE Centra objavio publikaciju pod nazivom „Govor mržnje *online* i u drugom javnom prostoru“, koja predstavlja prvi pregled normativnih rješenja i sudske prakse iz svih grana prava koje regulišu govor mržnje u BiH, ali i u regionu, s osvrtom na regulaciju elektronskih medija i interneta i procesuiranje govora mržnje učinjenog ovim putem. Publikacija je izazvala veliku pažnju stručne i opšte javnosti, ne samo u Bosni i Hercegovini, te je prikaz objavljen i u referentnom žurnalu u Republici Srbiji.

Jedna od kontinuiranih uspješnih saradnji, koja je protekle godine značajno intenzivirana, jeste svakako saradnja s Vijećem Evrope u okviru projekta *iPROCEEDS-2* unutar kojeg je održan veći broj višednevnih aktivnosti usmjerenih na unapređenje vještina organa krivičnog pravosuđa u vezi sa aspektima međunarodne saradnje predviđene Budimpeštanskom konvencijom o *cyber* kriminalu i Dodatnim protokolom, uz poseban naglasak na osiguranje elektronskih dokaza i imovinsku korist stečenu kriminalom na internetu. Također, održane su i dvije radionice o međunarodnoj pravnoj pomoći – regionalna i domaća – gdje se raspravljalo o postupku međunarodne pravne pomoći i stanju nacionalnog zakonodavstva u pogledu međunarodne pravne pomoći, procjeni situacije u Bosni i Hercegovini u vezi s procedurom MPP-a, razvoju standardnih smjernica za izradu i obradu

zahtjeva za međusobnu pravnu pomoć za krivične predmete koji uključuju kompjuterski kriminal i elektronske dokaze, najboljoj praksi za međunarodnu pravnu pomoć, postojećim obrascima za međunarodnu pravnu pomoć koji bi mogli pozitivno uticati na efikasnost prakse i sam postupak međunarodne pravne pomoći, te o brojnim drugim važnim pitanjima.

Navedene radionice su svakako imale veliki značaj, imajući u vidu potrebu povećanja sposobnosti u razmjeni informacija o *cyber* kriminalu na međunarodnom nivou i u korištenju obrazaca (*templates*) za međunarodne zahtjeve za prikupljanje i obradu podataka u istrazi i prilikom procesuiranja kibernetičkog kriminala.

Uspješna saradnja s Vijećem Evrope u okviru navedenog Projekta se nastavlja i ove godine, organizovanim odlaskom određenog broja sudija, tužilaca i ovlaštenih službenih lica na edukaciju o elektronskim dokazima. Također, u drugoj polovini godine, za sudije i tužioce će biti organizovana trodnevna napredna obuka o tehnikama elektronskih dokaza i prihodima stečenim računarskim kriminalom sa sofisticiranim načinima izvršenja krivičnih djela, pod nazivom „Visokotehnoški kriminal, elektronski dokazi i prihodi od kriminala na mreži”.

Isto tako, ono što ne spada formalno i eksplicitno u ovaj domen ali je faktički neodvojivo jeste edukacija iz oblasti zaštite ličnih podataka. S tim u vezi, Centar je u februaru 2022. godine organizovao seminar na temu „Zaštita ličnih podataka”, dok je trenutno u toku obuka na temu „Zaštita podataka i pravo na privatnost” u saradnji s HELP projektom Vijeća Evrope.

Naredni koraci

Centar će i dalje nastojati da na napredovanje metoda učinilaca krivičnih djela upotrebom savremenih tehnologija odgovori osposobljavanjem nosilaca pravosudnih funkcija, ali i drugih službenih lica čiji je zadatak procesuiranje učinilaca i sprečavanje učinjenja krivičnih djela u digitalnom prostoru, te će ulagati napore u poboljšanje obima i kvaliteta obuka koje su usko vezane za navedenu materiju. Pored toga, veću pažnju će dobiti pitanje zaštite privatnosti i ličnih podataka koje uglavnom ne spada u krivičnu oblast te građanskopravni odnosi u digitalnom okruženju.

Obzirom na gore opisanu složenost i važnost materije, resursi koji su proizašli iz intenzivne međunarodne saradnje koju je naša institucija razvila u proteklom periodu će biti dodatno usmjereni u ovom pravcu.

Isto tako, poznato je da i državne institucije najbogatijih zemalja kao i snažne međunarodne organizacije umnogome računaju na javno-privatno partnerstvo i u Centru ćemo ispitati mogućnosti za ovakav model rada.

Lista korištenih skraćenica

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine: **BD BiH**

Centar za edukaciju sudija i javnih tužilaca RS: **CEST RS**

Centar za edukaciju sudija i tužilaca FBiH: **CEST FBiH**

Evropska konvencija o ljudskim pravima: **EKLjP**

Evropski sud za ljudska prava: **ESLjP**

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi: **OSCE/OEBS**

Sud Evropske unije: **Sud EU**

Vijeće Evrope: **VE**

Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH: **VSTV BiH, VSTS BiH**

Elektronsko izdanje *Pravne hronike* je dostupno na internet stranici

www.pravnahronika.org

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

THE AIRE CENTRE

Advice on Individual Rights in Europe

British Embassy
Sarajevo